

Instituut voor Tropische Geneeskunde

BEHEERSPLAN

17.04.2023

aNo
ARCHITECTEN

Inhoudstafel

1. Identificatie.

1.1 afbakening	5
1.2 eigendomsgegevens	6
1.3 beheersplan & masterplan	6

2. Historische nota.

2.1 Instituut voor Tropische Geneeskunde	7
2.2 stedenbouwkundige ontwikkeling van de site	8
2.3 origineel ontwerp	10
2.4 basisprincipes van het ontwerp	12
2.5 bouwgeschiedenis	18

3. Inventarisatie huidige toestand.

3.1 ruimtelijke context	21
3.2 tuin & buitenaanleg	23
3.3 inventaris van de resterende interieurafwerkingen	27
3.4 circulatieruimtes	28
3.5 gebruikruimtes	36
3.6 cultuurgoederen	48
3.7 gevels	49
3.8 buitenschrijnwerk	55
3.9 daken	66
3.10 totaalplannen	68
3.11 diagnose	68

4. Erfgoedwaarden.

4.1 beschermingsbesluit	71
4.2 waardenplan	72

5. Beheersvisie & doelstellingen.

5.1 verenigbaarheid van doelstellingen	83
5.2 behoud en onderhoud van de erfgoedelementen	83
5.3 herwaardering van de site	85
5.4 duurzaamheid & energieprestatie	99
5.5 veiligheid, gebruik & gezondheid	101
5.6 educatie & communicatie	102

6. Maatregelen.

6.1 plan van aanpak	105
---------------------	-----

7. Opvolging & Evaluatie.

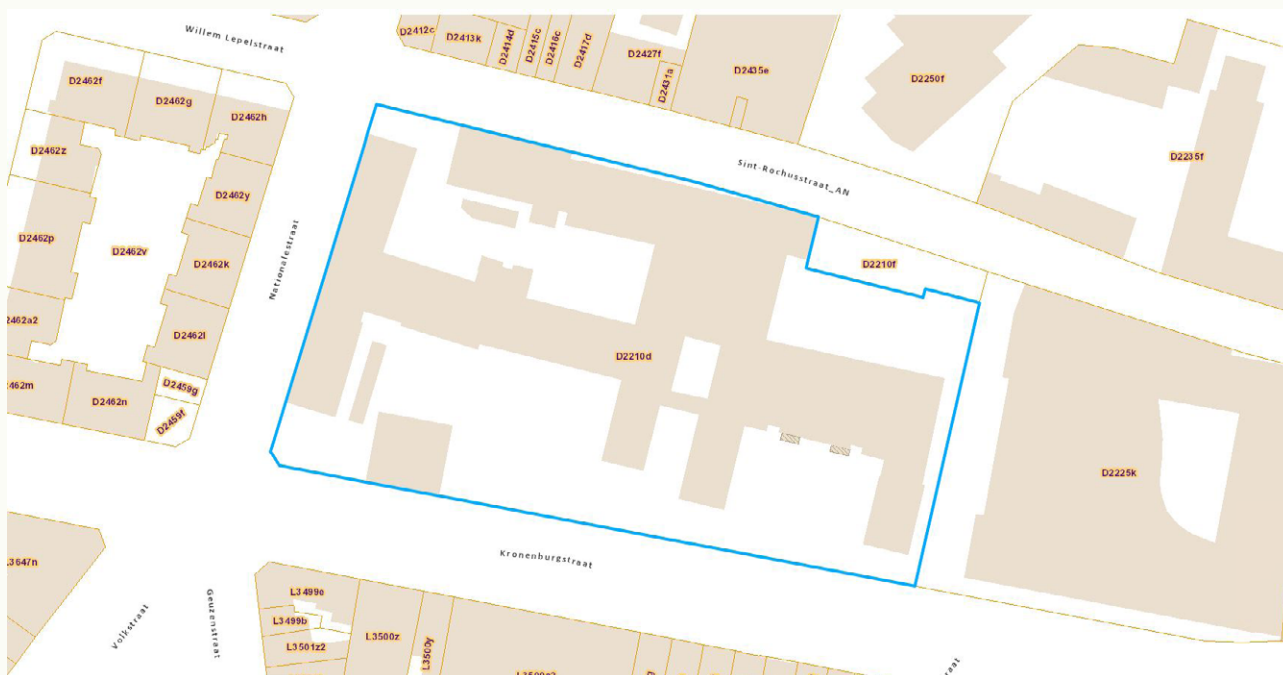
8. Extra bijlagen.

8.1 lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is	113
8.2 lijst van cultuurgoederen	115
8.3 bibliografie	123
8.4 overzicht historisch bronmateriaal	127
8.5 totaalplannen op grotere schaal	143
8.6 inspectieverslagen monumentenwacht	167

1. Identificatie.

1.1 AFBAKENING

beschermd object	Instituut Tropische Geneeskunde Prins Leopold
bescherming	beschermd als monument
datum beschermingsbesluit	03/04/1995
Kadaster	Afdeling 4, Sectie D, nr. 2210d
Adressen	Nationalestraat 155 (hoofdingang) Kronenbrugstraat 431 & 433 Sint-Rochusstraat 2, 4 en 6, 2000 Antwerpen

Het monument ligt op het gewestplan in “woongebieden met culturele, historische en/of esthetische waarde”.

1.2 EIGENDOMSGEGEVENS

Het goed is eigendom van het “Prins Leopold Instituut voor Tropische Geneeskunde”, verkort “Instituut voor Tropische Geneeskunde”, verder in dit beheersplan ook naar verwezen als “ITG”. Dit instituut is een stichting van openbaar nut.

Enkel Sint-Rochusstraat 6 is eigendom van de Provincie.

Betrokken personen bij de opmaak van dit beheersplan:

- Ann Peters (algemeen beheerder)
- Peter Van Eyndhoven (diensthoofd technisch beheer)
- Nico Van Aerde (online communicatie en erfgoed)
- Simon Geerts (veiligheid, welzijn, milieu)

1.3 BEHEERSPLAN & MASTERPLAN

Het ITG heeft de ambities om haar internationaal gerenommeerde positie te behouden en deze verder uit te bouwen, in samenwerking met diverse Vlaamse actoren. Met betrekking tot haar patrimonium, wenst het ITG haar activiteiten te verankeren in Antwerpen, en streeft ze naar een performant en duurzaam gebruik van haar huidige gebouwenpatrimonium.

Het Instituut voor Tropische Geneeskunde (ITG) is, afgezien van enkele uitbreidingen, sinds 1933 gehuisvest op deze site. Doorheen de jaren is het Instituut geëvolueerd in haar werking en gegroeid in activiteiten en aantallen (personeel, leerlingen, onderzoekers ...). De huidige beschermde site voldoet vandaag nog met moeite aan de noden van de gebruikers en zelfs inclusief de andere campussen kampt het ITG met een capaciteitsprobleem.

Om haar internationale reputatie te borgen en te verbeteren, loopt parallel met de opmaak van dit beheersplan de ontwikkeling van een Masterplan Gebouwen. Hierin wordt onderzocht hoe het ITG de volgende uitdagingen met betrekking tot haar gebouwenpatrimonium kan aanpakken:

- Uitdaging 1: een toekomstig gebouwenpatrimonium dat tegemoetkomt aan de huidige activiteiten en toekomstige ambities
- Uitdaging 2: een duurzaam gebouwenpatrimonium
- Uitdaging 3: een gebouwenpatrimonium met respect voor het erfgoed

Zowel het Masterplan Gebouwen als het Beheersplan zijn twee trajecten die afgelegd worden in samenspraak met het Agentschap Onroerend Erfgoed.

2.

Historische nota.

De bronnen die geraadpleegd zijn bij de opmaak van deze nota zijn opgenomen in bijlage.

2.1 INSTITUUT VOOR TROPISCHE GENEESKUNDE¹

De geschiedenis van het Instituut voor Tropische Geneeskunde start in principe bij de Europese kolonisatiegolf van de negentiende en twintigste eeuw en de oprichting van Congo-Vrijstaat in 1885. Het contact met verre kolonies brengt de Europeaan in aanraking met exotische oorden en ziektes die voordien ongekend waren en brengt rond de eeuwwisseling de oprichting van een hele resem tropische instituten en specifieke opleidingen teweeg. Ook in België organiseert koning Leopold II, eigenaar van Congo-Vrijstaat, de financiële middelen voor wetenschappelijk onderzoek en expedities ter plaatse. Dit resulteert in 1906 in de opening van een nieuwe school te Brussel, de School voor Tropenziekten (Ecole de Médecine Tropicale) waar medisch opgeleiden zich kunnen voorbereiden op het werken in Afrika. Vanaf 1914 vestigt de School voor Tropenziekten zich in het kasteel in het Dudenpark. De school omvat ook een ziekenhuis, initieel 'Villa Coloniale' in Watermael-Bosvoorde en vanaf 1921 'Leopold II' in Ukkel.

De geraadpleegde bronnen zijn over de omstandigheden van de verhuis naar Antwerpen en de fusie van de school met andere instanties niet helemaal eenduidig. Volgens Baetens (2009) ontstaat in de jaren 20 van de twintigste eeuw de wens om alle opleidingen voor koloniale geneesheren te vestigen in één school met zetel in Antwerpen. De provincie lanceert in 1923 een architectuurwedstrijd voor het ontwerp van de nieuwe vestiging van het Provinciaal Instituut voor Hygiëne in de Nationalestraat. In 1931 ontstaat, onder impuls van onder anderen Prins Leopold (die drie jaar later de troon zal overnemen) het 'Prins Leopold Instituut voor Tropische Geneeskunde'. Zowel de eerdere school als het ziekenhuis verhuizen naar het nieuwe gebouw in Antwerpen, waar ze de locatie delen met het Provinciaal Instituut voor Hygiëne.

De evolutie van het instituut neemt zijn grootste wending als gevolg van de dekolonisatie. Tot aan de jaren zestig bestaat het Instituut voor Tropische Geneeskunde voornamelijk in functie van de kolonie en is deze afhankelijk van de financiering van het Ministerie van Koloniën. Vanaf de jaren 60, wanneer Congo onafhankelijk wordt en dit ministerie verdwijnt, ontstaat de nood aan een heroriëntering. De daaropvolgende decennia ontwikkelt het Instituut voor Tropische Geneeskunde (ITG) zich tot een instantie die o.a. inzet op onderzoek en opleidingen rond medische wetenschap en volksgezondheid in de tropen. Een sterke internationalisering heeft sindsdien plaatsgevonden, met globale samenwerkingsverbanden en bekendheid als gevolg. Ook nationaal verbindt het ITG zich ook met alle Belgische universiteiten. In mei 1999 erkent de Vlaamse overheid het instituut als een 'instelling van openbaar nut voor postinitieel onderwijs, wetenschappelijk onderzoek en dienstverlening'.

¹ Baetens, R. (2009); Agentschap Onroerend Erfgoed (2022a)
Instituut voor Tropische Geneeskunde (2022)

2.2 STEDENBOUWKUNDIGE ONTWIKKELING VAN DE SITE²

De site van het Instituut voor Tropische Geneeskunde maakt al eeuwen deel uit van de historische binnenstad van Antwerpen. Op volgende kaarten is te zien dat het stadsdeel zich rond 1565 nog net binnen de 16de-eeuwse Spaanse omwalling bevindt. De site bevindt zich nog aan de stadsrand tot in de negentiende eeuw. Tot dan vinden er hier weinig stedenbouwkundige ontwikkelingen plaats: één van de weinigen is de inplanting van een groot aantal religieuze instellingen doorheen de stad. Het zeventiende-eeuws klooster in de Sint-Rochusstraat is hier nog getuige van.

Antwerpen, 1565 (Virgilius)

Antwerpen, 1649 (Atlas van Loon)

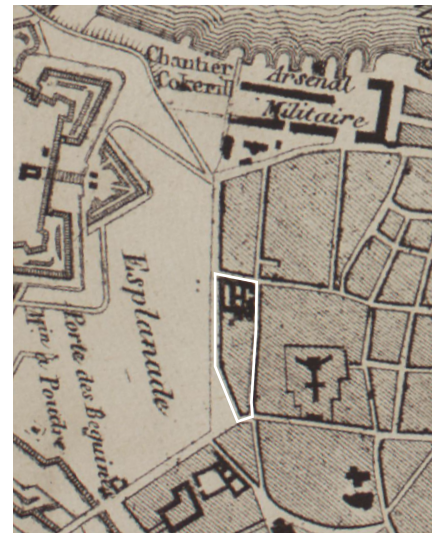
Het huidige bouwblok van het Instituut voor Tropische Geneeskunde werd steeds aangeduid op de kaarten.

² Agentschap Onroerend Erfgoed (2022b)
Agentschap Onroerend Erfgoed (2022c)

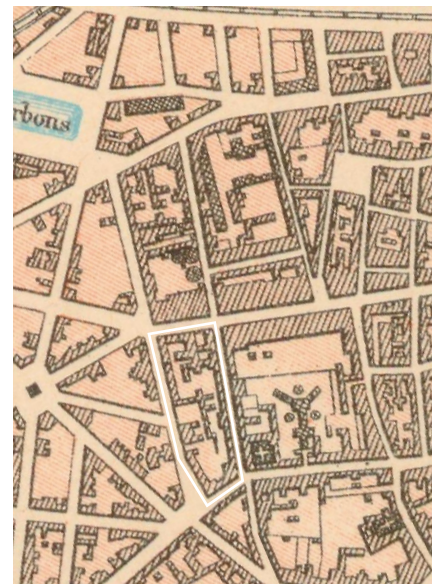
De afbraak van de Spaanse wallen en de citadel in de tweede helft van de negentiende eeuw geeft aanleiding tot een aanzienlijke uitbreiding van de stad. Dit betekent het begin van ‘het Zuid’, een wijk die ervoor zorgt dat de site van het ITG een centraler deel van de stad Antwerpen zal uitmaken door de ontwikkeling van het stadsdeel ten zuiden van de Kronenburgstraat. Verder vinden aansluitend sanerings- en verfraaiingswerken plaats, o.a. het rechte trekken van de Nationalestraat (destijds Boeksteeg) en vernieuwen van de aanpalende bebouwing in 1877, de bouw van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten in 1887 en de bouw van een nieuwe gevangenis (ter vervanging van deze in de afgebroken burcht) in 1854-59. Deze werken zorgen voor een enorme transformatie van de site waar het Instituut voor Tropische Geneeskunde zo’n halve eeuw later zal gebouwd worden. Verder ondergaat de Kronenburgstraat een verbreding in 1913.

Antwerpen, 1846-1854 (Vandermaelen)

Antwerpen, 1886-1879 (NGI)

De bouw van de originele gebouwen van het ITG vindt plaats tussen 1925 en 1933. Iets later (1939) bouwde sociale huisvestingsmaatschappij Onze Woning aan de overkant van de Nationalestraat modernistische woonblokken (arch. Gustav Fierens).

Sindsdien hebben de site en haar omgeving geen grote stedenbouwkundige ingrepen meer gekend.

2.3 ORIGINEEL ONTWERP

2.3.1 ARCHITECTUURWEDSTRIJD³

1 april 1923 schrijft de Bestendige Deputatie van de Provincie Antwerpen een wedstrijd uit voor de nieuwe vestiging van het Provinciaal Instituut voor Hygiëne. Het gevraagde programma omvat:

1. een laboratorium voor bacteriologie met stallen voor dieren en een verbrandingsoven;
2. een ziekenhuis met polikliniek, operatiekwartier, radiografie en twee dispensaria voor de behandeling van tuberculose en syfilis;
3. een laboratorium voor onderzoek van sociale, beroeps- en koloniale ziekten met een museum voor hygiëne, een conferentiezaal, vergader- en leslokalen en een directeurswoning.

Als streefdoel voor de architectuur wordt “un caractère très simple et un aspect riant” beoogd. Na twee fasen wordt het ontwerp van architecten Maurice Spittaël en Paul Le Bon verkozen, dit door een jury waar onder andere architect Victor Horta deel van uitmaakt.

2.3.2 MAURICE SPITTAEL & PAUL LE BON

Op het moment dat ze aan de wedstrijd deelnemen, zijn beide architecten nog niet lang afgestudeerd aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Brussel. Dit is voor allebei het eerste grote project. Het is het enige moment dat zij samenwerken en tevens het enige project van deze schaal dat ze verwezenlijken. In hun verdere carrière realiseren zij voornamelijk kleinere projecten (woningen/appartementsgebouwen), met art-deco- en modernistische elementen, bij het ene project al meer uitgesproken dan het andere.

2.3.3 ART DECO⁴

De originele gebouwen van het Instituut van Tropische Geneeskunde zijn ontworpen en uitgevoerd in art-decostijl, een stijl die ontstaat tijdens het interbellum. Kenmerkend voor de art deco is een vereenvoudigde ornamentiek met decoratieve elementen die veelal geometrisch van aard zijn. Hiermee schrijft deze kunststroming zich in tussen enerzijds zijn voorganger art nouveau, waarbij de natuur vaak inspiratiebron is en vloeiende lijnen en motieven de overhand nemen, en anderzijds sommige andere modernistische stijlen als functionalisme en nieuwe zakelijkheid, waarbij rationaliteit voorop staat en ornamentiek vrij radicaal geweerd wordt.

Typisch in deze architectuur is het gebruik van abstracte gebouvvolumes en ritmische (gevel)composities. Rijkdom uit zich in veelvuldig kleurgebruik, geometrische details en materiaalkeuzes (waardevolle metalen, marmer,...), structurele elementen worden daarentegen nauwelijks getoond. Vaak wordt inspiratie opgedaan bij producten en kunst van de kolonies.

³ Agentschap Onroerend Erfgoed (2022a)

⁴ Bertels, I., Bral, G. J., de Pange, I., Dubois, M., Grieten, S., Hennaut, et al. (2008), p.7-18,58-59
Vandenbreeden J., Vanlaethem F. (1996)

In België uit de art deco zich vooral in een nieuwe benadering van baksteenarchitectuur en een creatieve omgang met metselwerk: spelen met metselwerkverbanden, kleuren, etc.

*het gemeentehuis in Vorst in art-decostijl
(1935-1939, arch. Dewin), gevel*

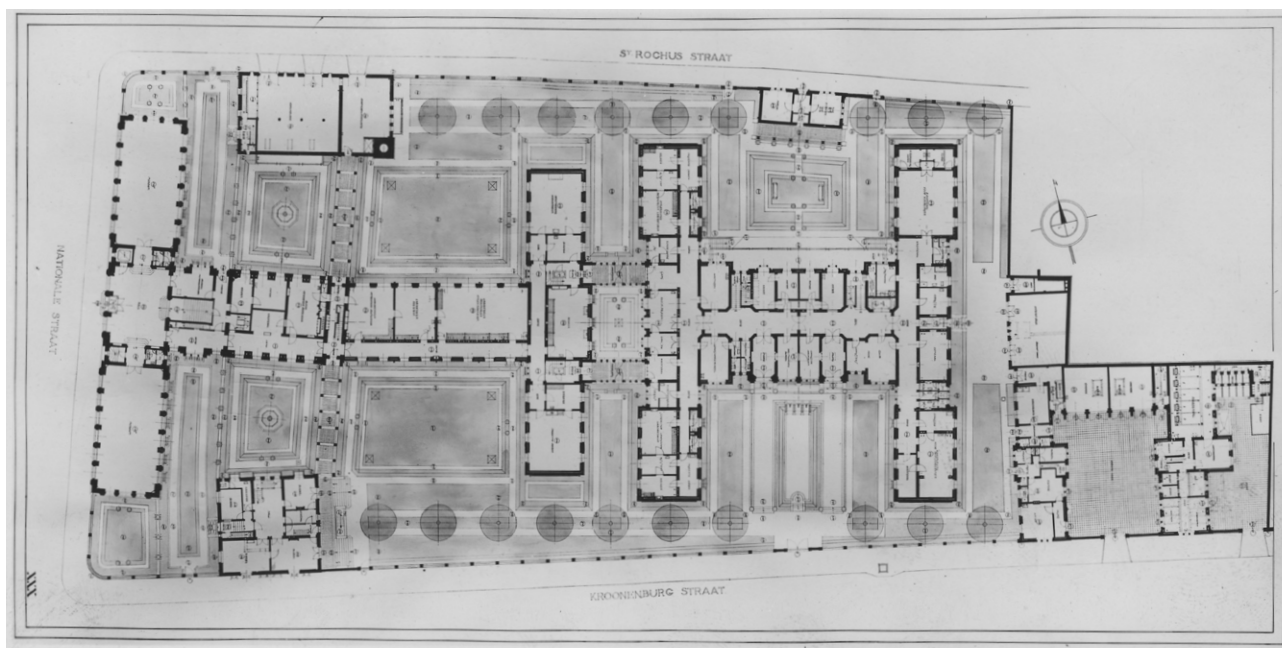

het gemeentehuis in Vorst, ceremoniële traphal

2.4 BASISPRINCIPES VAN HET ONTWERP

De site van het Instituut voor Tropische Geneeskunde omvat na de voltooiing het bouwblok tussen Kronenburgstraat, Nationalestraat en Sint-Rochusstraat tot ongeveer ter hoogte van de Lambermontstraat. Twee H-vormige gebouwen, het hoofdgebouw en het ziekenhuis, vormen een centrale as doorheen de site. Hierrond zijn de andere gebouwen als losstaande functies tegen de rand van de site geplaatst. Een lage bakstenen muur met smeedwerk ommuurt de site, maar laat doorzicht en visueel contact toe met de omliggende straten. Deze inplanting creëert verschillende buitenruimtes tussen en rondom de gebouwen.

De art deco uit zich in het ontwerp van Spittaet en Le Bon in een reeks eenvoudige bouwvolumes met geometrische accenten en details. De gevels vertonen een sterke ritmiek en het afwisselend gebruik van gele baksteen en natuursteen, verschillende metselwerkverbanden en diepte in de gevel creëert een speelse en genuanceerde vormgeving van de relatief abstracte volumes.

grondplan site, 1935

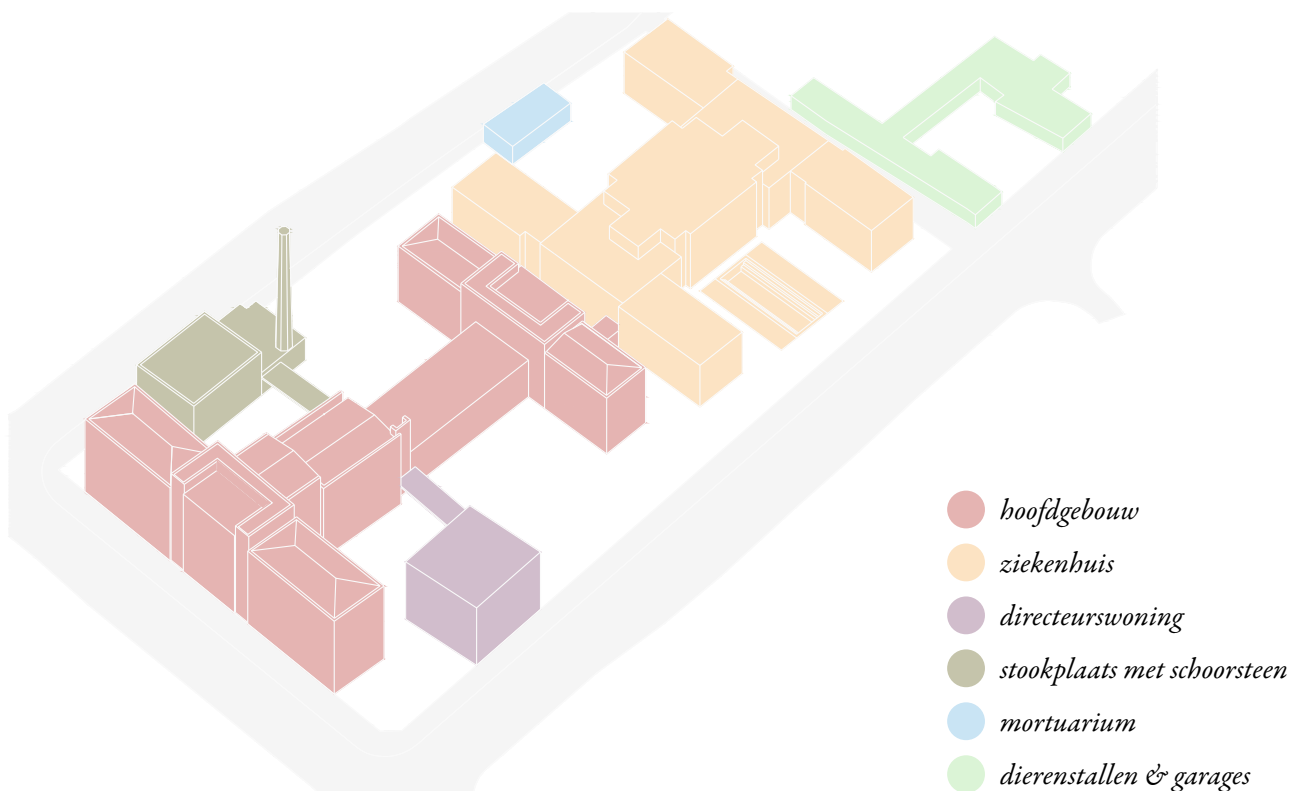

topografische kaart (1950-1970)

2.4.1 BESCHRIJVING VAN DE ORIGINELE GEBOUWEN

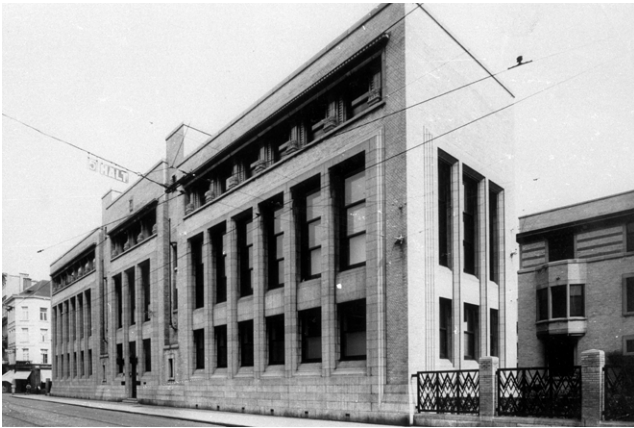
hoofdgebouw en laboratoria

Het hoofdgebouw vormt het front van de site en tevens de hoofdinkom aan de Nationalestraat. Het betreft een H-vormig gebouw bestaande uit twee delen: de voorkant die alle ontvangst- en representatieve ruimtes huisvest, alsook kantoren van besturende functies (directie, secretaris,...) en vertrekken van de huisbewaarder, zeer subtiel aanwezig achter en onder de hoofdtrap. In het achterste deel, richting kliniek, bevinden zich de laboratoria en onderzoeksfuncties. Het gebouw heeft hoofdzakelijk een symmetrische opbouw, voornamelijk ter hoogte van de 'benen' van de H. Het lijf wordt gevormd door een centrale circulatieas tegen de gevel, die naastliggende ruimtes ontsluit en samen met de lange circulatie van de kliniek de ruggengraat vormt van de site. Op deze as takt ook de circulatie richting stookplaats en directiewoning aan, die buiten onder overdekte passerelles naar de desbetreffende gebouwen passeert.

ziekenhuis

Een tweede H-vormig gebouw, het ziekenhuis, heeft dezelfde oriëntatie en een eigen hoofdingang in de Kronenburgstraat. Twee sobere gangen verbinden beide gebouwen op het gelijkvloers rondom een symmetrisch ingerichte binnenkoer. Ook het ziekenhuis bevat een zeer helder circulatiepatroon. Een centrale gang H-vormige gangstructuur met twee traphallen ontsluit het gebouw op alle verdiepingen. De ruimtes in deze vleugel zijn algemeen kleiner van schaal gezien het meer privaat karakter van de functie (patiëntenkamers, consultatieruimtes, etc.). Het plan vertoont een sterke symmetrie. De keukens in de kelder zijn rechtstreeks bereikbaar vanaf de binnentuin aan de kant van het mortuarium.

hoofdgebouw vanuit de Nationalestraat, 1935

ziekenhuis vanuit de Kronenburgstraat, ca.1935

directeurswoning

De directeurswoning is een kubusvormig gebouw met souterrain. De hoofdingang met dubbele trappenpartij bevindt zich aan de oostkant (kant van het ziekenhuis) en kan rechtstreeks bereikt worden met de passerelle vanaf het hoofdgebouw. Aan de andere kant van het gebouw is ook een tweede inkomdeur aanwezig. Het gelijkvloers van het gebouw omvat voornamelijk burelen, georganiseerd rondom een centrale traphal. Deze traphal ontsluit op de eerste verdieping de slaapkamers, badkamer en een grote toiletruimte. Via een tweede kleinere trap is de tweede verdieping bereikbaar die nog extra kamers en een wasplaats bevat. De keuken en vertrekken voor het dienstpersoneel bevinden zich in de souterrain en via twee weggestoken bescheiden diensttrappen zijn ze verbonden met de rest van de woning.

directeurswoning vanuit de Nationalestraat, zonder datum

stookplaats

De stookplaats ligt aan de noordkant van de site en is ook bereikbaar via passerelle vanuit het hoofdgebouw. Het gebouw heeft twee bouwlagen, met op het gelijkvloers twee grote ruimtes voor de stookactiviteiten (kolenkelder en assenbewaarplaats) en erboven een woonverdieping, bereikbaar via een bescheiden inkom met trap aan de westkant van het gebouw. Aan de Sint-Rochusstraat zijn grote poorten aanwezig voor wellicht aan- en afvoer van materiaal.

mortuarium

Aan dezelfde kant van de site, ter hoogte van het ziekenhuis, staat het mortuarium. Dit is een bescheiden gebouwtje van één bouwlaag met een deur langs de straatzijde en een deur aan de kant van het ziekenhuis. Het gebouw heeft twee kamers, voor zover leesbaar op het originele plan betreft dit een 'snijkamer' en een 'morgue'.

dierenstallen & garages

Als laatste worden aan de oostkant van de site, ietwat geïsoleerd, nog een reeks dienstgebouwen voorzien. Dit deel omvat o.a. garages, was- en ontsmettingsplaatsen en dierenstallen (de plannen vermelden paarden, honden, kippen, schapen, apen, steenratten, muizen en konijnen). Zoals in de meeste andere gebouwen (met uitzondering van het mortuarium en het ziekenhuis), is ook hier een woning geïntegreerd voor degene die wellicht het gebouw beheert.

stookplaats vanaf het hoofdgebouw, 1935

mortuarium vanuit de Sint-Rochusstraat, 1935

dierenstallen, 1935

2.4.2 HIËRARCHIE & LEESBAARHEID

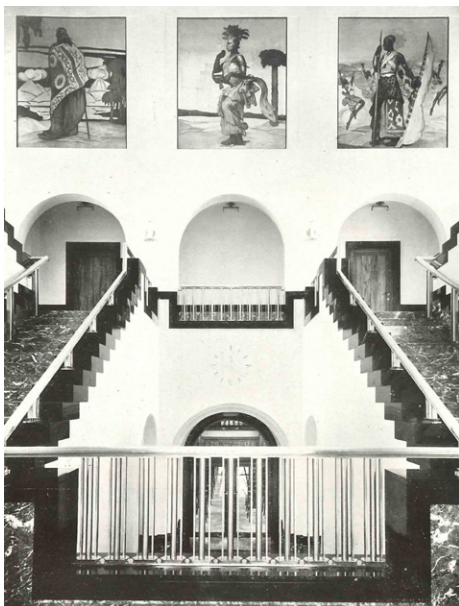
De gebouwen vertonen een zeer heldere planstructuur en leesbaarheid, typisch voor het modernisme (form follows function). Hoofdingangen trekken aan door de sterke symmetrie en de duidelijke accentuering van de inkom (ingang hoofdgebouw Nationalestraat en ingang ziekenhuis in de Kronenburgstraat).

Zowel in circulatiewegen als gebruiksruidtes is er een duidelijk onderscheid in afwerkingsgraad afhankelijk van het belang en het eerder openbaar of privaat karakter.

De **primaire circulatie** vormt de eerste verdeling van de gebruiker. Deze inkomvertrekken vertonen een zeer hoge architecturale afwerkingsgraad. Rijke materialen, patronen, decoratieve elementen en het ontwerp van deze ruimtes in hun totaliteit geven deze ruimtes een hoge status en laten een indruk na op de bezoeker. Hierop takken de **secundaire circulatiewegen** aan. Deze zijn nog steeds publiek toegankelijk, maar zijn minder rijkelijk afgewerkt. Steeds terugkerende afwerkingen (vloerpatronen in zwart-wit en groene wandtegels) markeren deze gangen en trappen en vertalen de heldere planstructuur visueel voor de gebruiker. De **dienstwegen**, trappen en gangen die niet toegankelijk zijn voor iedereen en voornamelijk ter ondersteuning dienen, kennen een sobere, maar ook weer uniforme en leesbare vormgeving.

Hetzelfde principe is terug te vinden bij de gebruiksruidtes. Een aantal vertrekken zijn duidelijk aangekleed als representatieve ruimtes (vb. conferentiezaal, bibliotheek,...). Deze bevinden zich centraal in het hoofdgebouw en zijn rechtstreeks bereikbaar vanuit de primaire circulatiewegen. Waar de afwerking in de circulatiewegen eerder een stenen karakter heeft, kennen deze **primaire ruimtes** een 'zachtere' afwerking door voornamelijk gebruik van eik en andere kostbare houtsoorten. We kunnen een tweede type ruimtes aanduiden als **secundair** (kantoren van bestuurder en secretaris,...). Deze hebben een meer privaat karakter, maar nog steeds een hoge architecturale afwerkingsgraad, wellicht door het statuut van de gebruiker. Andere gebruiksruidtes hebben eerder sobere afwerkingen, maar zijn soms ook per functie weer herkenbaar volgens hun type afwerking, zoals sanitaire ruimtes.

Niet alleen in het interieur is deze hiërarchie aanwezig. De gevels zijn een vertaling van deze interne structuur (architecture parlante); elk gebouw op de site heeft ook een ander karakter als gevolg van de verschillende functies en dus verschillende accenten in de gevelopbouw. Ter hoogte van primaire circulatiewegen en primaire ruimtes krijgen gevels glas-in-lood schrijnwerk.

secundaire circulatiegang, 1935

primaire inkomhal, 1933

2.4.3 TECHNIEKEN

Het ontwerp toont ook innovatie in zijn technieken, waarvoor het ook werd geprezen in architectuurtijdschriften van die periode. Een mooi voorbeeld is de klimatisatie van het ziekenhuis. Het waterbassin aan de voorgevel van het gebouw dient ter bevochtiging van de lucht die doorheen het gebouw gestuurd wordt en maakt qua vormgeving deel uit van het tuinontwerp. Op het verluchttingsplan lijkt ook de noordelijke fontein (die niet meer bestaat) eenzelfde functie gehad te hebben. Een uitgebreid keldercomplex verbindt alle gebouwen en huisvest de technieken.

De technieken, hoewel van groot belang in het ontwerp en voor de functies van het Instituut voor Tropische Geneeskunde, zijn visueel afwezig in het interieur. Ruimtes voor technische installaties en het verlopen van leidingen zijn vernuftig weggewerkt. Verwarmings- en verluchttingselementen worden (voornamelijk in ruimtes met hoogwaardige afwerking) meestal ingewerkt achter interieurafwerkingen. In de gevels zijn technische ruimtes herkenbaar aan het ontbreken van openingen of de aanwezigheid van kleine raamopeningen op verluchttingsroosters.

2.4.4 TUIN EN BUITENAANLEG⁵

De tuin en de buitenaanleg maken een belangrijk deel uit van het ontwerp. De tuinen zijn ontworpen als kijktuinen, om waargenomen te worden vanuit de gebouwen, en ze benadrukken de architectuur van de gebouvvolumes. Samen met de moderne technische installaties draagt de tuin bij aan een gezonde leefomgeving.

De tuin van het Instituut voor Tropische Geneeskunde heeft duidelijke kenmerken van modernistische tuinarchitectuur: het gebruik van geometrische figuren (art deco), strakke formele vormgeving, maar tegelijk ook een creatieve omgang met symmetrie en niet geen rechte lijnen. Er wordt in deze tuin geëxperimenteerd met verschillende tuinstijlen (Frans, Engels, Moors,...) en innoverende kleuren (felle bloemen in geel, rood, etc.).

Het geheel is omvat in een ommuring, die de site duidelijk afbakt, maar tegelijk visueel doorzicht toelaat door het smeedijzeren hekwerk. Dit hekwerk is gedecoreerd met geometrische patronen, vermoedelijk geïnspireerd op Afrikaanse motieven.

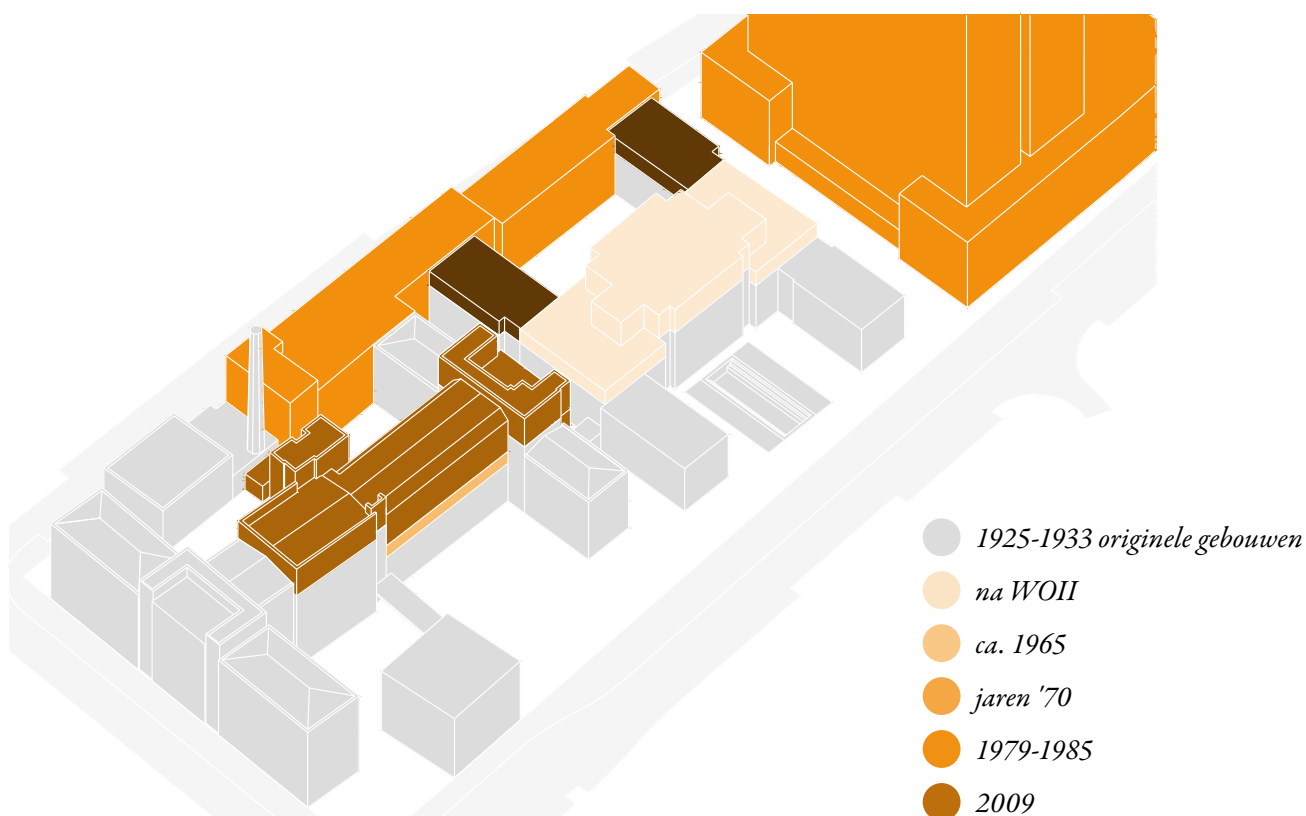

*tuin aan de kant van
de Kronenburgstraat
(1935)*

⁵ Instituut voor Tropische Geneeskunde, informatiefolder "De tuin"

2.5 BOUWGESCHIEDENIS⁶

De bouw gaat van start in 1925 en kent verschillende fasen. Er wordt gestart met de bouw van het ziekenhuis en dispensaria (vergunning toegekend begin 1925), daarna volgt het hoofdgebouw en aanpalende laboratoria voor bacteriologie (vergunning eind 1925), stookplaats (vergunning begin 1926). Van de rest van de gebouwen zijn de bouwdata momenteel niet gekend. Het ontstaan van het Instituut voor Tropische Geneeskunde in 1931 en budgettaire problemen zorgen voor een traag verloop van de bouwwerken. Tijdens de bouw ondergaan de plannen nog verschillende wijzigingen (o.a. een extra bouwlaag boven de laboratoria). De vergunning voor deze aanpassingen wordt pas toegekend in 1931, twee jaar voor de plechtige inhuldiging van de gebouwen.

⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed (2022a)
Agentschap Onroerend Erfgoed (1995)
Instituut voor Tropische Geneeskunde (2022)
Oude plannen en (lucht)foto's

Na de Tweede Wereldoorlog krijgt de polikliniek een extra bouwlaag. Ook de laboratoria krijgen een extra verdieping in 1965 naar ontwerp van Léon Stynen. In 1963 wordt een vergunning toegekend voor de toren van het Provinciaal Instituut voor Hygiëne naar ontwerp van Joseph-Louis Stynen, waarvoor het dienstgebouw van het Instituut voor Tropische Geneeskunde, met garage en dierenstallen, moet wijken. Vermoedelijk is dit ook het moment waarop het mortuarium en een heel stuk tuin en ommuring plaats moeten maken voor twee nieuwe labgebouwen aan de Sint-Rochusstraat. De effectieve realisatie van deze plannen vindt wellicht iets later plaats; op een luchtfoto uit 1971 zijn deze bouwwerken alleszins nog niet zichtbaar.

luchtfoto, 1970

luchtfoto, 1979-1990

Tussen 1979 en 1985 worden het achterste deel van het hoofdgebouw en de laboratoria grondig verbouwd (ontwerp door P. Stormé en J. Van Ranst). Er komen een aantal volumeuitbreidingen aan te pas: o.a. opnieuw een optopping met een nieuwe bibliotheek en een circulatiekern aan de kant van de Sint-Rochusstraat.

Begin jaren '90, vlak voor de bescherming in april 1993, krijgt het interieur van de kliniek een grondige renovatie. Hierbij gaan veel van de originele afwerkingen verloren. In deze periode verschijnen er een aantal nieuwe fietsenstallingen in de tuin en een parking naast het hoofdgebouw aan de kant van de Sint-Rochusstraat.

De voormalige directeurswoning ondergaat een grondige verbouwing in 1995. Het interieur en de indeling worden vernieuwd in functie van de inrichting van kantoren. Enkel de buitenschil blijft bewaard.

verbouwingswerken, 1984

verbouwing kliniek, 1991

verbouwing directeurswoning, 1995

Rond 1998 worden de ommuring en het hekwerk gerestaureerd en vier jaar later ook de tuin. De tuin wordt hierbij (aan de kant van de Kronenburgstraat en de Nationalestraat) volledig gerestaureerd naar origineel model.

De groei van het Instituut voor Tropische Geneeskunde vraagt rond de eeuwwisseling om uitbreiding. Om deze reden breidt het instituut uit met een aantal panden in de nabije omgeving. In 2001 kopen zij het zeventiende-eeuws klooster van de zusters kapucinessen aan in de Sint-Rochusstraat, tevens een beschermd monument. Eén jaar later krijgt de dierengeneeskunde een aparte campus in het Mortelmansgebouw in de Kronenburgstraat.

De labogebouwen van de jaren '70 krijgen in 2004 nieuwe laboratoria.

In 2009 krijgt de kliniek opnieuw een ophoging, deze keer van de twee vleugels aan de kant van de Sint-Rochusstraat.

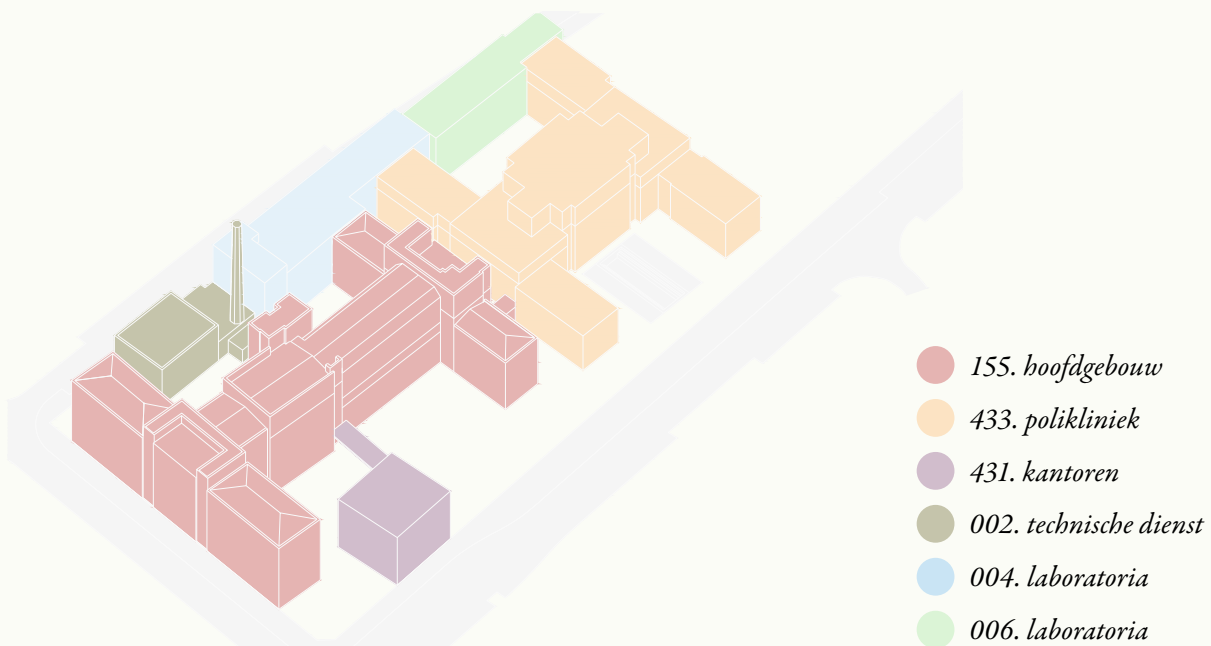
3.

Inventarisatie huidige toestand.

3.1 RUIMTELIJKE CONTEXT

Het Instituut voor Tropische Geneeskunde is nog steeds deel van de historische binnenstad en ligt in de Sint-Andrieswijk, op de rand van de Theaterbuurt en 'het Zuid'. De hoofdkom geeft uit op de Nationalestraat, een belangrijke verkeersas tussen Groenplaats en het Zuid.

De functies van de verschillende gebouwen op de site zijn doorheen de tijd plaatselijk gewijzigd. De huidige invulling van de gebouwen en de nummering die gebruikt wordt voor de identificatie wordt hieronder aangeduid.

3.2 TUIN & BUITENAANLEG

3.2.1 TUINEN⁷

De tuinen aan de kant van de Kronenburgstraat en de Nationalestraat bestaan in hun originele (gerestaureerde) toestand. De buitenaanleg is zeer gestructureerd door het gebruik van trappen, terrassen, hoogteverschillen, paden, verzonken tuinen, in vorm gesnoeide taxus- en hulststruikjes en strak afgelijnde rijen planten. Een heel aantal van de planten is origineel en werd bij de restauratie heraan geplant, onder andere knotlinden, ligusterhagen en varens. De rest van de planten is opnieuw aangeplant met identieke soorten als de originele. De klimatisatievijver voor de polikliniek is mee ingewerkt in het ontwerp.

⁷ Instituut voor Tropische Geneeskunde, informatiefolder "De tuin"

3.2.2 GAANDERIJ

De gaanderij vormt een overdekte verbinding tussen het hoofdgebouw en de voormalige directeurswoning. De structuur bestaat uit een balkenstructuur van tropisch hardhout die afdraagt op vierkante gemetselde kolommen, opgebouwd met dezelfde baksteen als de gevels van de gebouwen en met een sokkel uit blauwe hardsteen. Langs een aantal kolommen groeit een blauwe regen naar boven die het afdak vormt van de gaanderij. De vloerafwerking bestaat uit vierkante tegels uit blauwe steen die afgelijnd zijn op de kolommenstructuur.

3.2.3 OMHEINING

Ook de omheining is aan dezelfde kant van de site nog aanwezig. De muur is opgebouwd uit dezelfde materialen als de gevels: een plint uit blauwe hardsteen en kolommen uit roomkleurig baksteenmetselwerk. Hiertussen is een smeedijzeren hekwerk aanwezig met V- of ruitvormig motief, donkergroen geschilderd.

3.3 INVENTARIS VAN DE RESTERENDE INTERIEURAFWERKINGEN

In de historische nota werd reeds aangetoond dat er een belangrijke link is tussen interieur en exterieur qua vormgeving: de gevels zijn een vertaling van de achterliggende functies. Omwille van deze 'architecture parlante' vertrekken we bij de inventarisatie van een analyse van binnenuit. Op basis van vlekkenplannen per verdieping, maken we een overzicht van de interieurafwerkingen, die volgens de logische structuur van het ontwerp vrij eenduidig kunnen ingedeeld worden in een aantal ruimtetypes met een sterke hiërarchie.

Als onderlegger voor deze plannen gebruiken we een grijs vlekkenplan, waarbij een lichtgrijze vlek een gebruiksruimte aanduidt en de donkerdere grijstinten duiden op circulatiewegen (van licht naar donker: gangen, trappen, liften). Hierop duiden we aan in welke ruimtes we nog originele interieurelementen terugvinden. Ruimtes waar geen originele afwerkingen meer werden teruggevonden, blijven grijs aangeduid, terwijl de aanwezigheid van originele afwerkingen aangeduid wordt in kleur, volgens het ruimtetype. Zo zien we bijvoorbeeld vrij snel dat de directeurswoning volledig vernieuwd is, maar dat grote delen van het hoofdgebouw gaaf bewaard zijn. Een aantal ruimtes waren tijdens dit onderzoek niet toegankelijk (bijvoorbeeld omwille van privacy of besmettingsgevaar), deze zijn aangeduid met een wit kruis.

3.4 CIRCULATIERUIMTES

3.4.1 PRIMAIRE CIRCULATIE (PUBLIEK)

Deze ruimtes hebben een **zeer rijke architecturale afwerkingsgraad** en worden op de plannen in **donkeroranje** aangeduid.

Concreet betreft dit volgende ruimtes in het hoofdgebouw:

- de inkomhal met lift op +0
- de centrale traphal op +0 +1 +2
- de 'foyer' op +1 (vroeger wachtzaal voor de leerlingen)

inkomhal op +0 (hoofdgebouw)

centrale traphal (hoofdgebouw)

'foyer' op +1 (hoofdgebouw)

De primaire circulatieruimtes hebben volgende kenmerken:

- De vloerafwerkingen bestaan uit veelkleurige tegels met patronen en marmeren dorpels. De vloertegels zijn niet meer de originele, maar wel vernieuwd naar origineel model en patroon (de vervangen tegels zijn volgens Monumentenwacht cementtegels en waren vermoedelijk origineel keramisch).
- Wanden zijn afgewerkt met pleisterwerk en hebben een lambriserung uit twee kleuren marmer. De donkere marmer wordt gebruikt als omlijsting die ook de deur- en raamopeningen en nissen accentueert. In de foyer is deze lambriserung iets meer bescheiden uitgewerkt: deze is lager en bestaat slechts uit één type marmer. Boogvormige deuropeningen, arcades en accenten in de muren, vaak met vertandingen, brengen nog meer reliëf in de wanden en een nog rijkelijker karakter.
- Plafonds zijn bepleisterd met vrij sobere moulures, maar centrale geaccentueerde cassettes waarin de verlichting telkens centraal in opgehangen wordt. Een bovenlicht met monochroom glas in lood prijkt bovenaan de traphal.
- De trappen bestaan uit marmeren treden (met zwarte marmeren accenten in de hoofdtrap) en balustrades vermoedelijke uit een koperlegering of metaal met een afwerklaag. Er zit veel detail in de uitwerking van de balustrade: geprofileerde handgrepen, driedelige verticale stijlen met ronde en rechte delen en sterk gedetailleerde voetjes, geometrische gedecoreerde details etc.
- Een lift vanuit de inkomhal bedient niveaus -1 tot en met +2 en is rijkelijk uitbekleed met eikenhouten panelen en plafond.
- Het binnenschrijnwerk in deze circulatiewegen bestaat uit overwegend beglaasde houten deuren (vermoedelijk limbahout geïmporteerd uit Congo). Toegangen tot private of ondersteunende ruimtes zijn soberder en kleiner, maar nog steeds geprofileerde houten deuren.
- Kunstwerken zijn in deze ruimtes zeer zichtbaar aanwezig. Voornamelijk de schilderijen van Fernand Allard l'Olivier (zie meer detail bij het onderdeel cultuurgooderen) springen in het oog, maar ook later toegevoegde beeldhouwwerken lijken op hun plaats in deze vertrekken.
- Verlichtingsarmaturen zijn zeer uitgewerkt en lijken specifiek ontworpen of gekozen voor deze ruimtes. De achthoekige plafondarmaturen van de inkomhal zijn visueel heel aanwezig en doorheen deze ruimtes verspreid vinden we ook uniforme kleine glazen buisvormige wand- en plafondarmaturen (zie voor meer detail bij het onderdeel cultuurgooderen). In de foyer zijn geen originele armaturen aanwezig.
- Technieken zijn verder volledig ingewerkt of weggewerkt in deze ruimtes en maken integraal deel uit van het ontwerp. In de inkomhal en traphal zitten alle verwarmingselementen (en verluchtingselementen?) achter de marmeren lambriserung en is enkel een rooster zichtbaar. In de foyer zijn gietijzeren radiatoren voorzien van een marmeren nis.
- Symmetrie is zeer sterk aanwezig.
- Ook aan details is in deze ruimtes veel aandacht besteed, bijvoorbeeld de namen van ruimtes ("lift", "huisbewaarder",...) in goud-/bronskleurige metalen belettering, de houten wandklok in de foyer.
- De primaire circulatieruimtes hebben veelal buitenschrijnwerk met glas-in-lood (zie voor meer detail bij de inventarisatie van de gevels). Dit draagt bij aan het rijke interieur, maar maakt de ruimtes ook afleesbaar in de gevels.

3.4.2 SECUNDAIRE CIRCULATIE (SEMI-PUBLIEK)

Deze ruimtes hebben een **hoge architecturale afwerkingsgraad** en worden op de plannen in **oranje** aangeduid.

gang +2 (hoofdgebouw)

gang +2 (hoofdgebouw)

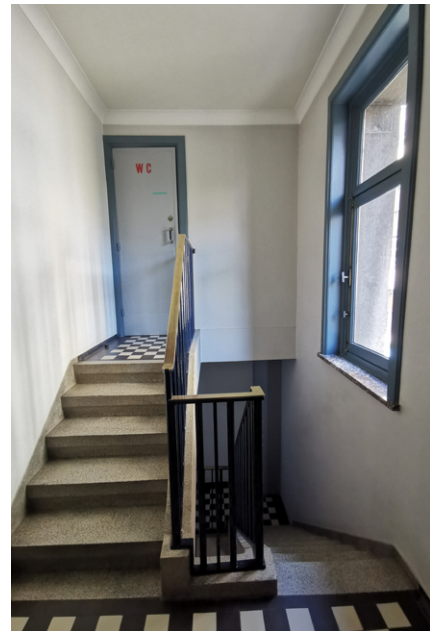
gang +0 richting labo's (hoofdgebouw)

trap +0 (polikliniek)

gang +0 (hoofdgebouw)

traphal +1 (technische dienst)

De secundaire circulatieruimtes hebben volgende kenmerken:

- De vloerafwerkingen bestaan uit twee contrasterende kleuren tegels (beige gespikkelde en effen zwarte) met patronen, hetzij dambordpatronen, hetzij vakken die de gangen en traphallen visueel onderverdelen in verschillende ruimtes. De vloertegels zijn niet meer overal de originele, maar wel vernieuwd naar origineel model en patroon (de vervangen tegels zijn volgens Monumentenwacht cementtegels en waren vermoedelijk origineel keramisch).
- Wanden zijn afgewerkt met vlak pleisterwerk en hebben een lambrisering uit twee kleuren keramische tegels met zeer smalle voeg. In de meeste gevallen betreft het groene tegels met een fijne zwarte omranding. Afgeronde zwarte tegels verzorgen de aansluiting tussen vloer en wand. In sommige gangen, bijvoorbeeld de gang op de tweede verdieping van het hoofdgebouw, zijn geometrische accenten aangebracht met fijne zwarte lijnen, wellicht omdat deze een representatiever en publieker deel van het gebouw ontsluit dan bijvoorbeeld de gang naar de kliniek. Hier en daar krijgen bepaalde binnendeuren of -ramen ook een betegelde omlijsting. Net als bij de vloeren zijn de tegels in sommige zones vervangen. Deze zijn goed herkenbaar aan de bredere voegen. In de kelders zijn de muren onderaan betegeld met zwarte tegels en erboven witte rechthoekige tegels tot iets boven ooghoogte.
- Plafonds zijn vlak bepleisterd met sobere moulures.
- De trappen bestaan uit terrazzo treden met neus en sober geometrisch accent op de onderste trede. De balustrades hebben dezelfde, maar vereenvoudigde vormgeving als deze van de trappen in de primaire ruimtes.
- Het binnenschrijnwerk in deze circulatiewegen bestaat uit houten binnendeuren (zie verder voor meer detail), sommigen zijn beglaasd.
- Gietijzeren radiatoren zijn zichtbaar, maar meestal ingewerkt in een nis of een duidelijk daarvoor bestemde plaats.

3.4.3 TERTIAIRE CIRCULATIE (PRIVAAT, DIENSTWEGEN)

Deze ruimtes hebben een **sobere architecturale afwerkingsgraad** en worden op de plannen in **lichtoranje** aangeduid.

trap +2 (hoofdgebouw)

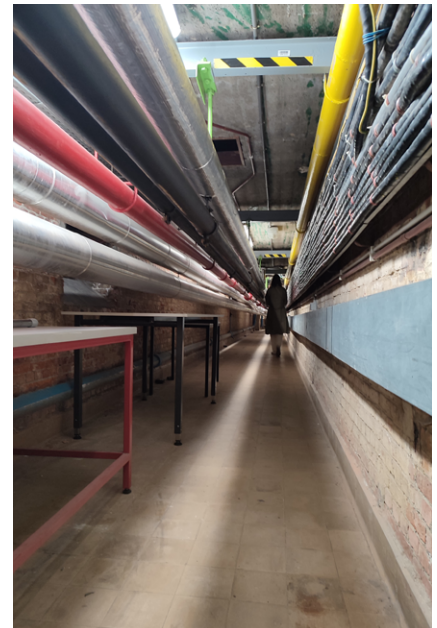
gang +1 (polikliniek)

trap +0 (polikliniek)

gang +3 (hoofdgebouw)

gang -1 (hoofdgebouw)

De tertiaire circulatieruimtes hebben volgende kenmerken:

- De vloerafwerkingen bestaan uit één kleur tegels, namelijk beige gespikkelde keramische tegels, plaatselijk voorzien van een omranding met zwarte tegels (hoewel niet zeker is of dit oorspronkelijk zo was). De vloertegels zijn niet meer overal de originele, maar wel vernieuwd naar origineel model en patroon (de vervangen tegels zijn volgens Monumentenwacht cementtegels en waren vermoedelijk origineel keramisch). In de kelders zijn tevens gele tegels terug te vinden waarvan niet zeker is of deze origineel zijn.
- Wanden zijn afgewerkt met vlak pleisterwerk, in de kelders vinden we zichtbare baksteen met plaatselijke verf of kalei.
- Plafonds zijn vlak bepleisterd.

3.4.4 OVERZICHTPLANNEN

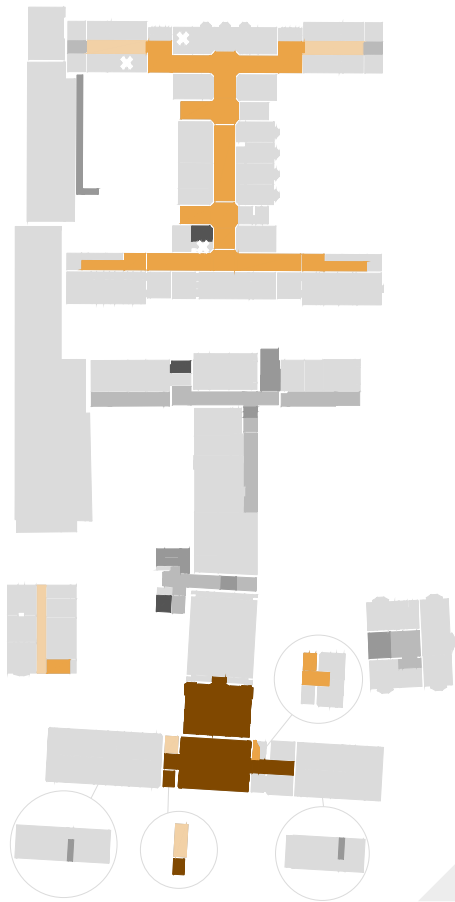
Aanduiding van de resterende afwerkingen van circulatieruimtes.

- *primaire circulatie*
- *secundaire circulatie*
- *tertiaire circulatie*
- *geen originele afwerkingen - ruimte*
- *geen originele afwerkingen - gang*
- *geen originele afwerkingen - trap*
- *geen originele afwerkingen - lift*
- ⊗ *niet-geïnventariseerde ruimtes*

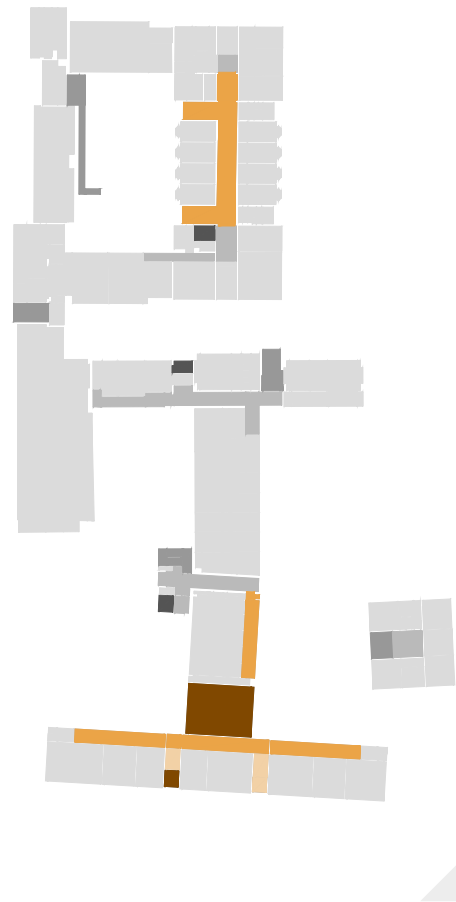
(plannen op grotere schaal in bijlage)

Conclusie

- In het labogedeelte van het hoofgebouw en de directeurswoning – en vanzelfsprekend ook in de recentere labogebouwen en optoppingen – zijn geen originele afwerkingen meer aanwezig.
- De rijkelijke afwerkingen van primaire circulatieruimtes zijn grotendeels bewaard gebleven en bevinden zich centraal in het hoofgebouw aan de kant van de Nationalestraat. Als deze ooit in de polikliniek aanwezig geweest zijn, zijn ze verdwenen.
- Originele afwerkingen van secundaire gangen en trappen zijn nog gedeeltelijk aanwezig in het voorste deel van het hoofgebouw, in de polikliniek en in de vroegere stookplaats.
- Van dienstgangen en -trappen zijn voornamelijk in de kelders afwerkingen bewaard, op de verdiepingen hier en daar een aantal restanten.

+1

+2

+3

+4

- primaire circulatie*
- secundaire circulatie*
- tertiaire circulatie*
- geen originele afwerkingen - ruimte*
- geen originele afwerkingen - gang*
- geen originele afwerkingen - trap*
- geen originele afwerkingen - lift*
- niet-geïnventariseerde ruimtes*

(plannen op grotere schaal in bijlage)

3.5 GEBRUIKSRUIMTES

3.5.1 PRIMAIRE RUIMTES (SEMI-PUBLIEK)

Deze ruimtes hebben een **rijke architecturale afwerkingsgraad** en worden op de plannen in **donkergroen** aangeduid.

Concreet betreft dit volgende ruimtes in het hoofdgebouw:

- Zaal C op +1 (initieel aangeduid op plan als 'conferentiezaal')
- Zaal Broden op +2 en +3 (nu in gebruik als vergaderzaal, vroeger bibliotheek)

Zaal C (hoofdgebouw)

Zaal Broden (hoofdgebouw)

De primaire ruimtes hebben volgende kenmerken:

- De vloerafwerkingen bestaan uit genagelde eiken visgraatparkets met details vermoedelijk in notelaar, omboording met evenwijdige eiken latjes.
- Wanden zijn afgewerkt met pleisterwerk en hebben een hoge houten lambrisering met cassettes. In Zaal Broden zijn de deuren en de bibliotheekkasten hierin geïntegreerd⁸. De raamtabletten en de wanddelen eronder zijn afgewerkt met marmer. Zaal Broden specifiek heeft een dubbellhoge ruimte met gang ernaast en omring door galerijen bovenaan. Deze hoogte zorgt samen met de arcade en de uitgewerkte houten leesplankjes voor een extra rijkelijk interieur.
- Plafonds zijn bepleisterd met vrij sobere moulures, maar centrale geaccentueerde cassettes waarin de verlichting telkens centraal in opgehangen wordt.
- Verlichtingsarmaturen zijn zeer uitgewerkt en lijken specifiek ontworpen op gekozen voor deze ruimtes (zie voor meer detail bij het onderdeel cultuurgoederen).
- Technieken zijn verder volledig ingewerkt of weggewerkt in deze ruimtes en maken integraal deel uit van het ontwerp. De verwarmingselementen zitten achter de marmeren lambrisering met een ingewerkt rooster.
- De primaire ruimtes hebben buitenschrijnwerk met glas-in-lood (zie voor meer detail bij de inventarisatie van de gevels). Dit draagt bij aan het rijke interieur, maar maakt de ruimtes ook afleesbaar in de gevels.

⁸ De vitrinekasten in de langse wand zijn verdwenen. Deze zijn nog zichtbaar op oude foto's, zie bijlage X.

3.5.2 SECUNDAIRE RUIMTES (PRIVAAT, MAAR REPRESENTATIEF)

Deze ruimtes hebben een **hoge architecturale afwerkingsgraad** en worden op de plannen in **groen** aangeduid.

Concreet betreft dit volgende ruimtes:

- bestuurdersburelen op +2 van het hoofdgebouw
- huidig tv-zaaltje op +1 van de polikliniek (initieel aangeduid op plan als 'leeszaal voor zieken')
- twee zalen op +0 in het hoofdgebouw (initieel aangeduid op plan als 'museum') (zie verder)

bureel +2 (hoofdgebouw)

bureel+2 (hoofdgebouw)

tv-zaaltje +1 (polikliniek)

tv-zaaltje +1 (polikliniek)

De secundaire ruimtes hebben volgende kenmerken:

- De vloerafwerkingen bestaan uit genagelde eiken visgraatparkets met details vermoedelijk in notelaar, omboording met evenwijdige eiken latjes.
- Wanden zijn afgewerkt met pleisterwerk en hebben een hoge houten lambrisering, soms met witte panelen. De ramen hebben een houten omlijsting. De raamtabletten zijn uit marmer.
- Plafonds zijn bepleisterd met moulures, plaatselijk met accenten als centraal verdiepte cassettes of volledige opdeling in 'vlakke' cassettes.
- Technieken zijn volledig grotendeels ingewerkt achter de houten lambrisering, plaatselijk zijn enkele radiatoren zichtbaar.
- Enige uitzondering zijn de museumruimtes in het hoofdgebouw, deze hebben eerder een 'steenachtige' afwerking, wellicht om aan te sluiten op de afwerkingen van de inkomhal van waaruit ze rechtstreeks toegankelijk zijn. Ze hebben duidelijk een minder rijkelijk afwerking dan de primaire circulatiedelen, misschien omwille van hun functie (de focus leggen op de tentoongestelde objecten in plaats van op de ruimte). Om deze reden worden deze ruimtes mee ingedeeld bij de secundaire gebruiksruimtes.

3.5.3 TERTIAIRE RUIIMTES (PRIVAAT)

Deze ruimtes hebben een **sobere architecturale afwerkingsgraad** en worden op de plannen in **lichtgroen** aangeduid.

In tegenstelling tot de afwerkingen in primaire en secundaire ruimtes, die vrijwel overal integraal bewaard bleven (zowel vloer- wand- als plafondafwerkingen nog intact), zijn de resterende afwerkingen van private gebruiksruidtes meer versnipperd. Veel afwerkingen zijn reeds vervangen, waardoor soms enkel een (gedeeltelijke) afwerking aanwezig is, bijvoorbeeld enkel wandtegels. Om deze reden werd voor de inventarisatie van deze aanwezige elementen volgende regel gehanteerd: de tertiaire ruimtes die op het vlekkenplan worden aangeduid, bezitten **twee of meer** van volgende originele afwerkingen:

- Vloerafwerkingen uit originele keramische vloertegels, soms in patronen, of eiken visgraatparket.⁹
- Wandafwerkingen met originele wandtegels.
- Plafondafwerkingen uit pleisterwerk met eenvoudige moulures.¹⁰

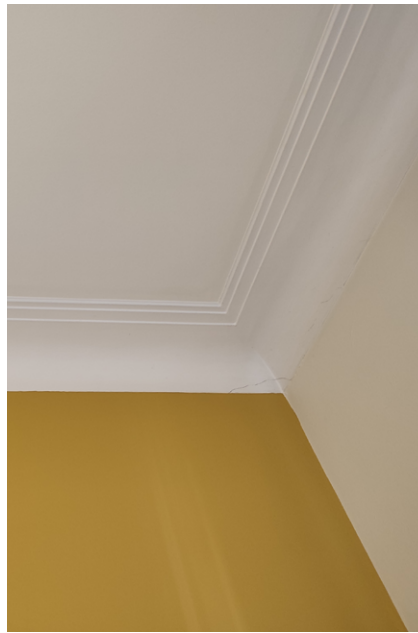
vloerafwerkingen

wandafwerkingen

⁹ In de polikliniek en de stookplaats is op veel plaatsen linoleum gelegd, mogelijks liggen hieronder plaatselijk nog parketvloeren.

¹⁰ In de polikliniek zijn op veel plaatsen verlaagde plafonds aanwezig, mogelijks zijn er meer originele plafonds aanwezig.

plafondafwerkingen

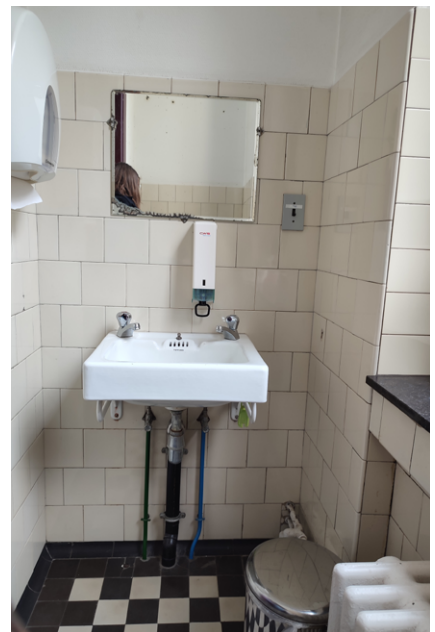
Specifiek springen de **sanitaire ruimtes** in het oog, aangezien deze een uniforme vormgeving hebben doorheen de verschillende gebouwen en er nog een aantal gaaf bewaarde sanitaire ruimtes aanwezig zijn. Deze ruimtes worden gekenmerkt door zwart-witte vloertegels in dambordpatroon met zwarte boord, gepleisterde wanden met hoge witte wandbetegeling in halfsteensverband en vlak pleisterwerk met eenvoudige mouleure. De dagkanten van ramen zijn mee betegeld.

sanitair hoofdgebouw +1,5

toilet technische dienst +1

toilet polikliniek +1

Op sommige plaatsen zijn er niet veel plafond, vloer- en wandafwerkingen bewaard, maar zijn er wel nog plaatselijk **originele vaste interieurelementen** aanwezig. Dit is voornamelijk het geval in de polikliniek. Waar deze waargenomen werden, zijn deze aangeduid op de plannen met een lichtgroene bol. Zo zijn volgende interieurelementen plaatselijk nog aanwezig:

- Restanten van 'afzonderingskamers' in de polikliniek: houten doorgeeffluiken naar de gang en houten ingewerkte kasten in de kamers.
- Restanten van patiëntenkamers: plaatselijke wandbetegelingen met (niet-originele) lavabo en plaatselijk originele accessoires, eenvoudige houten ingewerkte kasten langs twee kanten van de muren tussen kamers.
- Een originele kluis op het gelijkvloers van de polikliniek. Deze bevindt zich in een ruimte die vroeger de apotheek was, maar wel verbouwd is. Het is dus onzeker of deze kluis origineel op deze plaats stond.

3.5.4 OVERZICHTPLANNEN

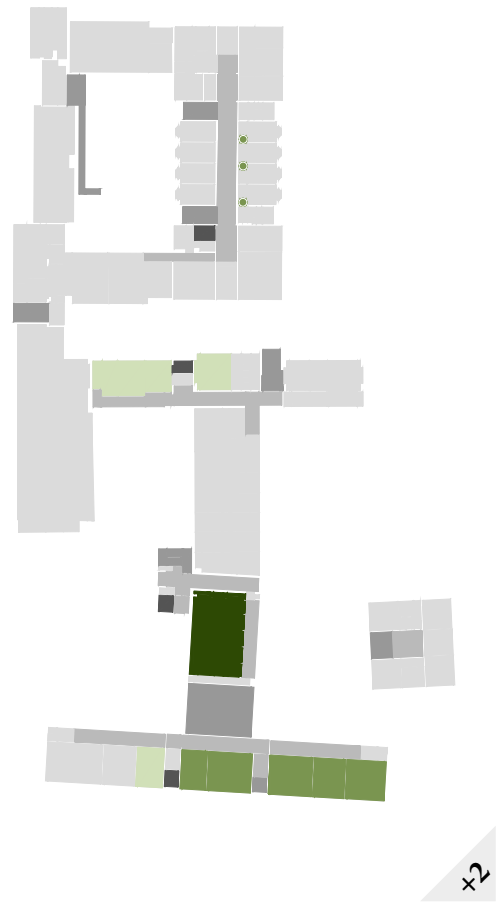
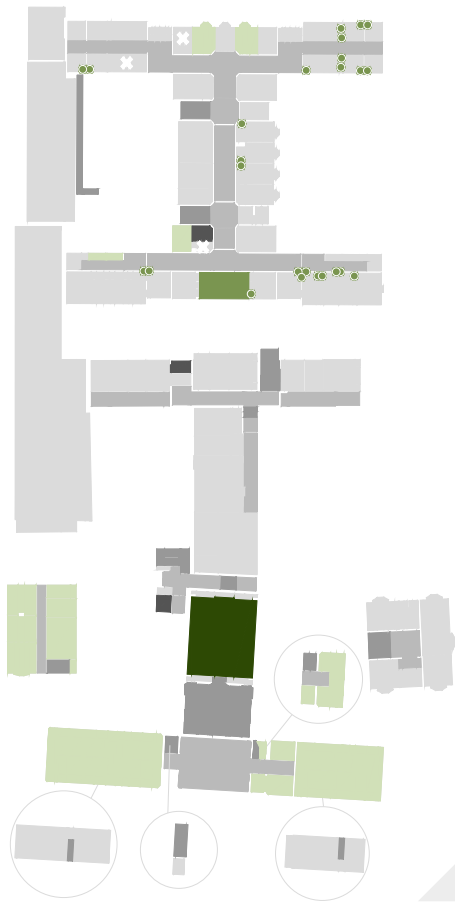
Aanduiding van de resterende afwerkingen van gebruiksruidtes.

- *rijke afwerkingsgraad - primair*
- *hoge afwerkingsgraad - secundair*
- *sobere afwerkingsgraad - tertiair*
- plaatselijke originele interieurelementen:*
groene bollen ●
- *geen originele afwerkingen - ruimte*
- *geen originele afwerkingen - gang*
- *geen originele afwerkingen - trap*
- *geen originele afwerkingen - lift*
- ⊗ *niet-geinventariseerde ruimtes*

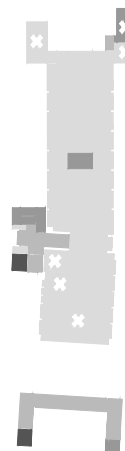
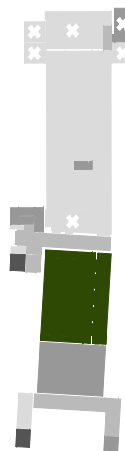
(plannen op grotere schaal in bijlage)

Conclusie

- In het labogedeelte van het hoofgebouw en de directeurswoning – en vanzelfsprekend ook in de recentere labogebouwen en optoppingen – zijn geen originele afwerkingen meer aanwezig.
- Originele afwerkingen van primaire ruimtes zijn enkel terug te vinden in een aantal ruimtes centraal in het hoofgebouw.
- Secundaire ruimtes, met hoge afwerkingsgraad, zien we symmetrisch georganiseerd in weerszijden van het hoofgebouw. Ook in de polikliniek is nog één zaaltje met originele afwerking aanwezig, centraal op de gang aan de kant van het hoofgebouw.
- De meest intact bewaarde sobere afwerkingen zijn verspreid aanwezig doorheen alle gebouwen vanaf de kelder verdieping tot en met de tweede verdieping.

- *rijke afwerkingsgraad - primair*
- *hoge afwerkingsgraad - secundair*
- *sobere afwerkingsgraad - tertiair*
- plaatselijke originele interieurelementen:*
groene bollen ●
- *geen originele afwerkingen - ruimte*
- *geen originele afwerkingen - gang*
- *geen originele afwerkingen - trap*
- *geen originele afwerkingen - lift*
- ⊗ *niet-geinventariseerde ruimtes*

(plannen op grotere schaal in bijlage)

3.5.5 BINNENSCHRIJNWERK

Een heel aantal deuren, voornamelijk in de polikliniek, zijn niet meer de originele. Hieronder volgt een oplistng van de deuren die terug te vinden zijn doorheen de gebouwen en die vermoedelijk origineel zijn.

Type 1

Dit zijn beglaasde dubbele houten deuren (vermoedelijk limbahout geïmporteerd uit Congo) met lange buisvormige metalen handgrepen en onderaan afgewerkt met stalen stootbord. Soms hebben ze een gebogen bovenlicht. De deuren hebben een houten zwaar geprofileerde of marmeren deurlijst.

Deze deuren zien we enkel rondom primaire circulatieruimtes.

Type 2

Dit zijn dubbele of enkele houten paneeldeuren zonder beglazing. Op sommige deuren is nog een originele klink aanwezig.

Deze deuren zien we voornamelijk als deuren naar secundaire ruimtes of deuren vanuit primaire circulatie naar dienstruimtes.

Type 3

Enkele of dubbele houten deuren en ramen met beglazing, deze zijn onderverdeeld in ruitjes.

Deze deuren zien we op verschillende plaatsen terugkomen in het hoofdgebouw, de polikliniek en de stookplaats.

Type 4

Vlakke houten deuren afgewerkt met een houfneer en zwart gelakte omranding, heel soms met beglazing. Op veel plaatsen zijn deze deuren overschilderd.

Deze deuren komen enkel voor in de polikliniek.

3.6 CULTUURGOEDEREN

Een aantal interieurelementen draagt bij aan de erfgoedwaarde van het monument. Deze elementen zijn opgenomen als cultuurgoederen en worden beschreven in de fiches in bijlage. Het betreft 3 schilderijen van Fernand Allard l'Olivier in de polikliniek.

Volgende interieurelementen maken inherent deel uit van het gebouw en zijn dus mee beschermd (geen cultuurgoederen):

- 9 vaste schilderijen van Fernand Allard l'Olivier in het hoofdgebouw, aangezien deze vermeld worden in het beschermingsdossier ("*In de monumentale hal met marmeren trappen bleven schilderijen op doek bewaard van Allard Olivier, afkomstig van de wereldtentoonstelling in 1930*").
- verlichtingsarmaturen (o.a. in Zaal Broden, Zaal C, primaire traphal en inkomhal, alsook enkele buitenarmaturen), aangezien deze onderdeel zijn van het gebouw

3.7 GEVELS

De gevels van het Instituut voor Tropische Geneeskunde bestaan uit metselwerk in roomkleurige Silezische baksteen in kruisverband. Hierin zijn accentueringen aangebracht in blauwe hardsteen (plinten, raamomlijstingen, dorpels, kroonlijsten, speklagen, lateien, monelen,...) en plaatselijke details met gele en oranje baksteen in verschillende verbanden en decoratieve patronen. Er is veel schaduwwerking door de aanwezigheid van verschillende dieptes en sprongen in de gevels. De langse gevels krijgen algemeen een meer primaire vormgeving, de kopse gevels zijn soberder en soms blind. De buitenschil van de gebouwen is een vertaling van het programma; de verschillende gebouwen hebben een eigen karakter en primaire/tertiaire functies zijn vaak afleesbaar van buitenaf.

detail voorgevel Nationalestraat

gevels van het hoofdgebouw

Het H-vormige hoofdgebouw bevat de belangrijkste inkom van de site aan de Nationalestraat. Deze gevel staat op de rooilijn en vormt een imposant frontaal volume in de straat met een sterke symmetrische opbouw. Grote delen werden uitgewerkt in blauwe hardsteen met een hogere graad van geometrisch detail. Het geaccentueerd middenrisaliet met twee 'torentjes' markeert de inkom en heeft een toegangsdeur met geometrisch patronen uit smeedwerk. Grote raamopeningen duiden op ruimtes die veel licht en/of lucht nodig hebben, o.a. musea en laboratoria voor praktijklessen. De bovenste bouwlaag voelt kleinschaliger/intiemer aan door het gebruik van meer gedetailleerde decoratie, o.a. fijne pilasters met reliëf en bekroningen uit natuursteen, decoratieve plantenbakken met stenen beplanting en bekroond met een doorlopende getande lijst. De 'torentjes' aan weerszijden van het middenrisaliet bevatten ondersteunende functies (o.a. diensttrap en lift) wat zicht vertaalt in zeer bescheiden raamopeningen. Op deze plek hangen ook twee vlaggenmasten tegen de gevel.

De zijgevels hebben een meer bescheiden karakter, al zit ook hier veel detail in de gevels. Verdiepte vlakken in de gevel zorgen voor reliëf en sterke verticale geleiding. Een meer bescheiden plint zorgt samen met de kroonlijsten voor een horizontale afboording van het volume. De traphal is met zijn verspringende raamopeningen, decoratief wapenschild, pilasters en glas-in-loodramen duidelijk afleesbaar als belangrijke plaats (primaire circulatie). Ook primaire ruimtes Zaal Broden en Zaal C zijn op een gelijkaardige manier geaccentueerd. Vrij bescheiden raamopeningen duiden gangen aan, kleine raamopeningen dienruimtes, etc. De latere optopping van de nieuwe bibliotheek is duidelijk afleesbaar door zijn kleine vierkante raamopeningen die afwijken van de rest van de gevels. De kroonlijst en het metselwerk zijn hier doorgetrokken op dezelfde manier als het origineel volume.

gevel Nationalestraat

gevels Kronenburgstraat

gevels van de polikliniek

De gevels van de polikliniek voelen intiemmer aan en stralen een minder formeel karakter uit, o.a. door de kleinere en meer opgedeelde raamopeningen. De hoofdingang in de Kronenburgstraat heeft een duidelijke accentuering ten opzichte van de rest door de sterke symmetrie en dieptewerking in de gevel. Pilasters en decoratieve details uit blauwe hardsteen en baksteenpatronen en uitspringende erkers en bekroningen geven het geheel een rijkelijk uitzicht. Erkers bieden de patiënten- en afzonderingskamers meer uitzicht naar de buitenomgeving. De polikliniek heeft aan deze kant twee inkomdeuren, evenwaardig gemarkeerd. Op het grondplan uit 1935 is zichtbaar hoe het gebouw op het gelijkvloers ook twee delen kent, waarvan het linkerdeel eerder toegespitst lijkt op onderzoek en artsengedeelte, aansluitend op het labogedeelte van het hoofdgebouw, en het rechterdeel eerder bedoeld lijkt voor ontvangst van patiënten en vertrekken voor verpleegkundigen. De gevels van de zijvleugels zijn gelijkaardig aan de gevels van het hoofdgebouw.

voorgevel Kronenburgstraat

zijgevel Kronenburgstraat

gevel Sint-Rochusstraat (t.h.v. binnenplaats)

gevels van de directeurswoning

De directeurswoning is een kubusvormig volume met, uitgezonderd van de ramen ter hoogte van de originele traphal, een symmetrische gevel aan elke zijde. Raamopeningen zijn in vergelijking met de andere gebouwen eerder klein, het betreft dan ook een functie met een meer privaat karakter. De oostgevel is duidelijk de meest uitnodigende toegang, met dubbele trappenpartij uit blauwe hardsteen, subtielere trap naar de souterrain en de meeste en grootste raamopeningen. Erkers bevinden zich voornamelijk ter hoogte van de vroegere slaapkamers, kleine bescheiden raamopeningen ter hoogte van de diensttrap. Een drietal vertrapte verticale raamopeningen markeert in de noordgevel de hoofdtrap. De gevel aan de Kronenburgstraat is de meest gesloten kant van de woning. Het hele gebouw heeft een bescheiden plint uit blauwe hardsteen en omlijstingen rond alle raamopeningen. Het bovenste niveau van het gebouw is onder de kroonlijst geaccentueerd door speklagen van oranje baksteen.

oostgevel

noordgevel

westgevel

zuidgevel (Kronenburgstraat)

gevels van de stookplaats

Algemeen heeft de stookplaats bescheiden raamopeningen met omlijstingen uit blauwe steen en vlak onder de kroonlijst een doorlopende horizontale decoratieve band uit blauwe steen en oranje baksteen. Een bescheiden plint uit blauwe hardsteen loopt rondom het gebouw. De erker op het eerste verdiep markeert de vroegere eetzaal en de kleine raamopeningen de trappen. Drie grote poorten onder rondboog, geaccentueerd door een veranding in het metselwerk, vormen de toegang voor wellicht het aanleveren en afvoeren van materiaal. De later toegevoegde raamopeningen op het gelijkvloers (aan de kant van de parking) zijn groter dan de andere ramen en hebben een betonnen omlijsting in plaats van blauwe steen.

Kenmerkend voor de stookplaats is voornamelijk de gemetste achthoekige schoorsteen met zowel in de basis als bovenop horizontale decoratie met geel-oranje baksteen en blauwe steen met geometrische vormen. Banden uit platstaal, wellicht gelakt in de kleur van de (momenteel vervuilde) baksteen, houden het schouwkanaal samen. Deze banden zijn niet zichtbaar op de originele foto's, maar zijn vermoedelijk aangebracht als oplossing voor een verticale scheur in het metselwerk die nog steeds zichtbaar is. De basis van de schoorsteen heeft een plint uit blauwe steen met cassettes, maar is slechts gedeeltelijk zichtbaar door de nieuwe lage volumes aan de oost- en zuidkant van de stookplaats.

noordgevel (Kronenburgstraat)

zuidgevel

schoorsteen

3.8 BUITENSCHRIJNWERK

3.8.1 ORIGINELE RAMEN

houten guillotineramen

Er zijn nog veel originele guillotineramen aanwezig, voornamelijk in het hoofdgebouw. Het zijn eikenhouten ramen, gepatenteerd door Mylle uit Brussel, althans zo staat dit aangegeven op de profielen. De profielen zijn vernist aan de binnenzijde, bruin gelakt of vernist aan de buitenzijde. Aan de buitenzijde hebben de profielen een recht vast kader. Afhankelijk van de hoogte van de raamopeningen bestaan de ramen uit twee of drie delen. De ramen staan achter slag en hebben een breed vast kader waarin de delen achter elkaar naar boven of onder kunnen schuiven. Het onderste raamdeel kan naar boven schuiven of kan gekanteld worden met behulp van de hendels bovenaan aan weerszijden van het kader. Op sommige plaatsen zijn deze hendels weggehaald om dit gebruik te vermijden.

De guillotineramen op de eerste verdieping van de rechter- en linkervleugel aan de Nationalestraat zijn ontdebeld. Twee keer drie raamgehelen zitten achter elkaar geschakeld in één vast kader. Wanneer het onderste raam aan de binnenkant naar boven opengeschoven wordt, volgt het bovenste raam aan de buitenkant automatisch naar beneden. Dit systeem is wellicht ontwikkeld om natuurlijke ventilatie te creëren.

Het origineel hang- en sluitwerk bestaat uit onderaan twee metalen klichendeltjes voor het vastzetten van het onderste schuifraam en twee hendels voor de gekantelde stand. De begeleiding van het schuifraam is voorzien door een katrolsysteem met touw bevestigd op de houten profielen.

De originele profielen hebben enkel glas, gezien de datering van het gebouw vermoedelijk getrokken glas gemaakt met het Fourcault-systeem. De onderste panelen zijn op sommige plaatsen voorzien van ondoorzichtig effen figuurglas, bijvoorbeeld in de labo's voor praktijklessen. Ook op de foto's van 1935 is dit glas reeds aanwezig.

houten ramen van verschillende dateringen

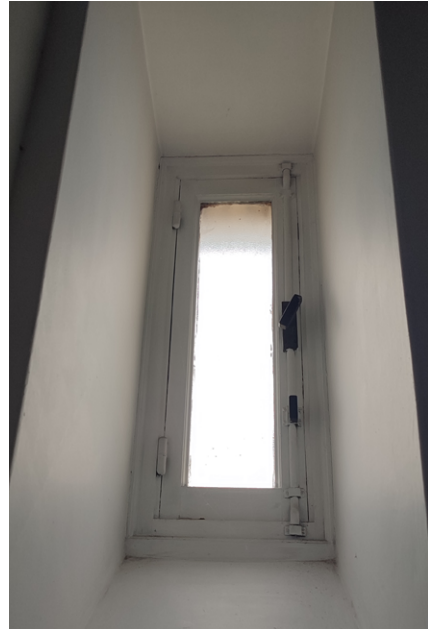
Naast de originele guillotineramen, die één vormgeving en detaillering kennen en gemakkelijk te herkennen zijn als origineel, zijn doorheen de gebouwen houten ramen aanwezig met licht verschillende profieltypes. Hierdoor is niet altijd met zekerheid te zeggen welk schrijnwerk dateert van de bouw of van een latere datum.

Als referentie bekijken we een houten raam van het hoofdgebouw, aangezien dit gebouw tot nu toe de minste ingrepen heeft gekend. Ook dit raam is eik aan de binnenkant en bruin gelakt aan de buitenkant. Het raam bestaat uit een vast kader met opengaande vleugel, met zeer eenvoudige water- en steenlijst. Ook in de polikliniek en de stookplaats zien we dit type ramen terugkomen, hier en daar met afwijkende vormen van water- en steenlijsten.

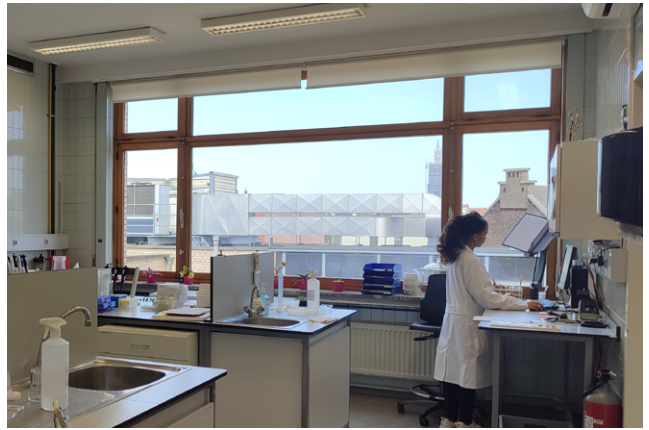
We zien tevens een tweede type raam opduiken: ramen met een originele profilering gelijkaardig aan de eerste ramen, maar met dubbele beglazing. Dit betreft in alle bestudeerde ramen een oud type dubbel glas. Aangezien dubbel glas zijn intrede pas doet na de Tweede Wereldoorlog, dateert dit schrijnwerk dus van latere verbouwingen. Deze ramen zijn niet altijd van op het eerste zicht duidelijk te onderscheiden van de originele. Daarom worden ook deze ramen aangeduid als origineel, aangezien er nog een duidelijk onderscheid is met het recent schrijnwerk (zie verder). Dit verklaart waarom op de plannen ook in latere optoppingen origineel glas op de plannen staat.

Net als de profielen, zijn er ook verschillende types hang- en sluitwerk aanwezig. Origineel was dit wellicht een espagnolet. Op sommige plaatsen zien we een espagnolet met hendels in de dezelfde stijl als de originele deurklinken en dikke ronde scharnieren.

Belangrijke opmerking hierbij is dat het Instituut voor Tropische Geneeskunde al heel lang beschikt over een eigen hersteldienst en schrijnwerkerij, die plaatselijke herstellingen en raamvervangingen uitvoerde wanneer dit nodig was. Dit is een deel van de verklaring voor de vele kleine afwijkingen tussen het houten schrijnwerk.

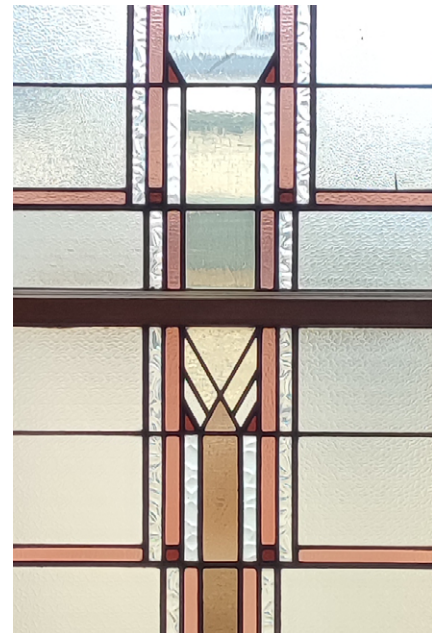
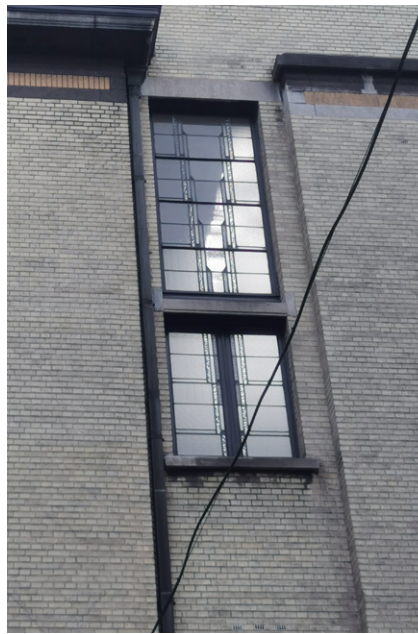
vermoedelijk meest originele profilering en beslag

houten ramen met glas in lood

Glas-in-loodramen zijn aanwezig ter hoogte van de primaire (circulatie)ruimtes. Deze ramen hebben dezelfde houten profielen als de originele houten ramen (guillotineramen of ramen met opendraaiende vleugels), enkel het glasblad bestaat uit glas in lood. Het ontwerp bestaat uit geometrische symmetrische patronen opgebouwd uit kleine glaspanelen. Verschillende types figuurglas worden gebruikt met verschillende texturen, gaande van halfdoorzichtig glas met lichte tekening tot ondoorzichtig met groffe of fijne textuur. Subtiële kleuraccenten zijn aanwezig door kleine glaspaneeltjes in roze- en bordeauxtinten.

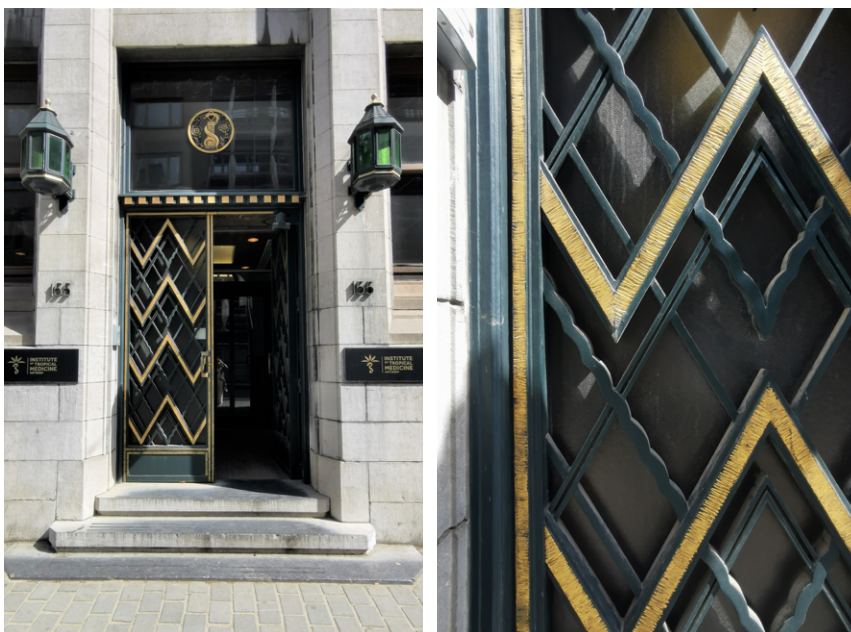
Het glas-in-loodschrijnwerk is vandaag enkel nog te vinden in het hoofdgebouw.

3.8.2 ORIGINELE DEUREN

inkomdeur uit smeedijzer

De gevel aan de Nationalestraat heeft een voordeur uit smeedijzer, die samen met het geaccentueerd middenrisaliet de hoofdingang markeert. De deur bestaat uit een zwaar metalen kader en hetzelfde smeedwerk als de omheining: groen- en goudgeschilderd met geometrische ruitvormige patronen. Daarachter heeft de deur effen troebele beglazing. Het bovenlicht is wel doorzichtig en heeft in het midden een medaillon met esculaap dat op het glas gekleefd lijkt te zijn en onderaan een tandlijst in groen en goud.

houten beglaasde deuren

De overige originele buitendeuren hebben dezelfde vormgeving als de beglaasde binnendeuren: houten deuren met lange metalen greep.

3.8.3 RECENTE INGREPEN

niet-origineel schrijnwerk

Het recente schrijnwerk heeft een duidelijk andere vormgeving. De meeste hebben een veel afgevlakter houten profiel (geen water- en steenlijst) en dubbele beglazing. De ramen zijn ook bruin geschilderd, waardoor er wel een samenhangend gevelbeeld ontstaat.

Op verschillende plaatsen is duidelijk dat van de originele onderverdeling is afgeweken. Dit is voornamelijk zo in het labogedeelte van het hoofdgebouw. Deze ramen en deuren hebben een kleinere ruitverdeling in geometrisch patroon dat we nergens anders op de site zien terugkomen.

gewijzigde raamverdelingen (1935 vs. 2022)

aanpassingen aan origineel schrijnwerk

Er zijn verschillende aanpassingen gebeurd aan de originele ramen.

Zoals eerder vermeld, is plaatselijk vaak sluitwerk vervangen door recente espagnolets met rechte klink.

Aan binnen- en buitenkant van de ramen zijn plaatselijke screens geplaatst in dezelfde kleur als het schrijnwerk.

In de twee vleugels op het gelijkvloers van het hoofdgebouw zijn omwille van akoestiek houten achterzetramen geplaatst. Op de bovenste verdieping is het omgekeerde gebeurd: daar zijn plaatselijk voorzetramen (aan de buitenzijde van de gevel) geplaatst. In beide gevallen zijn vleugelramen geplaatst, waardoor deze van buitenaf zeer aanwezig zijn door de middenste stijl die afwijkt van het uitzicht van de guillotineramen.

screens langs binnen

screens langs buiten

achterzetramen

voorzetramen

3.8.4 OVERZICHTPLANNEN

Aanduiding van het buitenschrijnwerk.

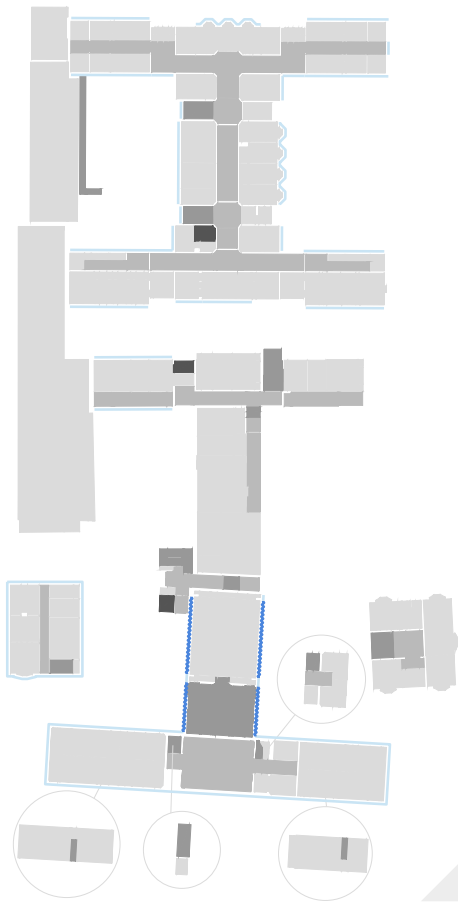
 *origineel schrijnwerk met extra accent
(glas-in-lood of smeedwerk)*

 origineel schrijnwerk

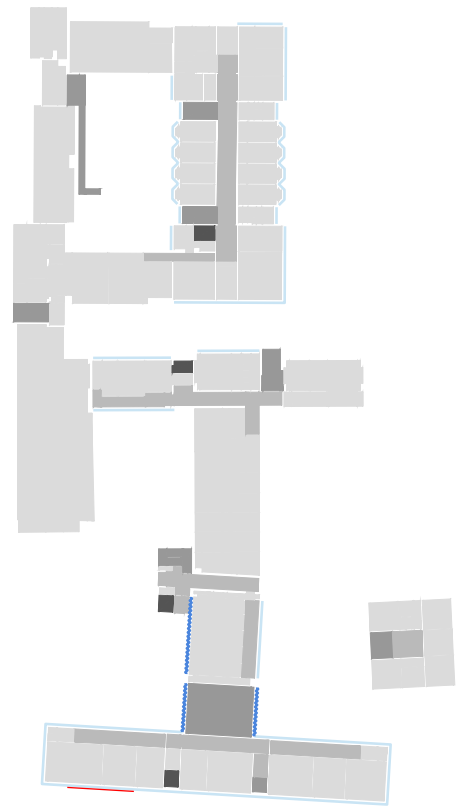
 recente achterzetramen

recent of nog niet geïnventariseerd

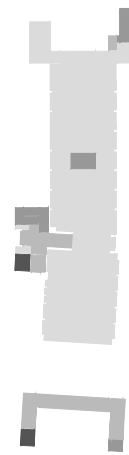
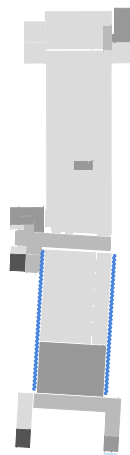
(plannen op grotere schaal in bijlage)

x1

x2

x3

x4

~ origineel schrijnwerk met extra accent
(glas-in-lood of smeedwerk)

— origineel schrijnwerk

— recente achterzetramen

recent of nog niet geïnventariseerd

(plannen op grotere schaal in bijlage)

3.9 DAKEN

3.9.1 DAKSTRUCTUREN

Het hoofdvolume heeft een houten dakstructuur met nok en gordingen. Slechts een klein deel van de dakstructuren is zichtbaar. In deze delen zijn geen spanten te zien, vermoedelijk dragen de gordingen steeds van muur tot muur. De platte daken aan de Nationalestraat rusten op een betonnen structuur. Boven de laboratoria (onder het koperen dak), is de structuur niet zichtbaar. In de binnenafwerking zijn omkaste spantbenen zichtbaar, het achterliggend materiaal is onbekend.

Het middenste en hoogste gedeelte van de polikliniek is het enige in helling en heeft een structuur uit stalen spanten (vorm: Belgisch spant) met stalen liggers en betonnen welfsels. Van de andere daken van dit gebouw (zowel de originele vleugels aan de Kronenburgstraat als de latere optoppingen) is de structuur niet bekend.

De structuur van de directeurswoning is niet gekend. Deze is mogelijk vervangen tijdens de grondige verbouwing in de jaren negentig.

De structuur van de stookplaats is niet zichtbaar. Gezien de dakvorm is dit wellicht dezelfde dakstructuur als deze van de zijvleugels van het hoofddak aan de Nationalestraat.

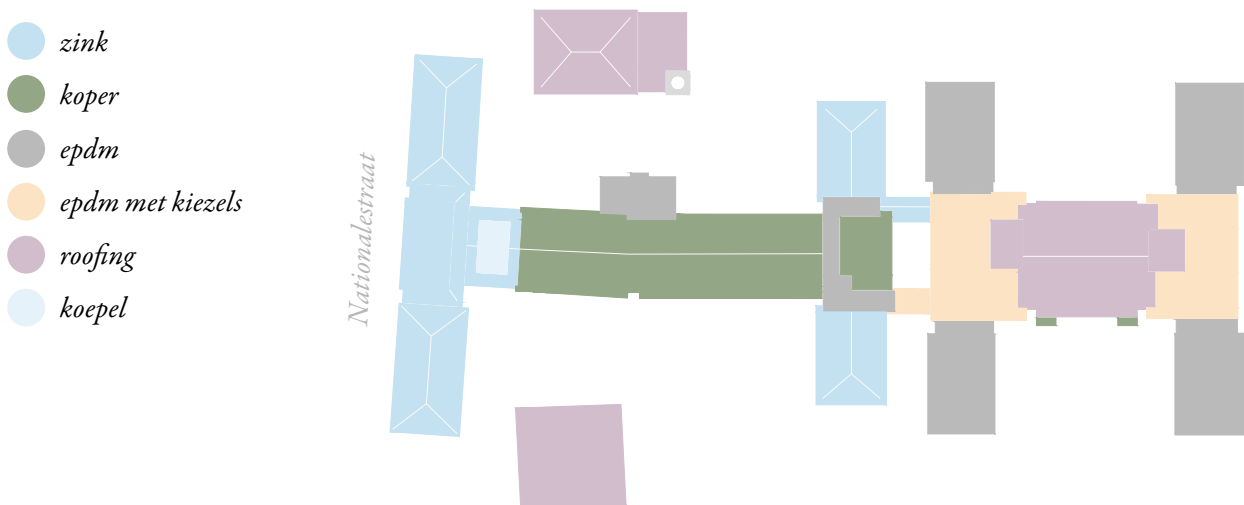
3.9.2 DAKBEDEKKINGEN

Alle dakbedekkingen werden doorheen de jaren vervangen.

Op naastliggend plan worden de verschillende dakbedekkingen aangeduid die vandaag de dag aanwezig zijn. Er zijn twee types zinken daken aanwezig: de daken aan de Nationalestraat zijn bedekt met zink met staande naad, de zijvleugels van het labogedeelte met zink met roeflatten.

De optopping van de bibliotheek heeft een koperen dakbedekking.

Alle andere daken hebben een afwerking uit roofing of epdm, met of zonder kiezels.

3.9.3 DAKRAND & WATERAFVOER

De daken hebben een goot binnenin de dakopstand, vanwaar het water verder afvloeit doorheen lage openingen in de gemetselde muren tot in een tweede bakgoot met zinken gootbekleding. Deze goot draagt af op een uitkraging in blauwe hardsteen en is afgewerkt met een houten geprofileerde lijst. Het water wordt vervolgens verder afgevoerd via regenwaterafvoeren met vierkante sectie. Er zijn zowel afvoeren uit zink als uit koper aanwezig, beiden zijn voorzien van vierkante eindstukken uit gietijzer.

De manier waarop de dakranden zijn uitgevoerd geven de gevels een specifiek uitzicht. Het doorlopen van het metselwerk in de dakopstand boven de kroonlijst zorgt ervoor dat de gebouwen aanvoelen als kubische heldere volumes. De kroonlijst zorgt hier voor een horizontaal accent in plaats van een bekroning.

detail kroonlijst polikliniek

dak directeurswoning

3.10 TOTAALPLANNEN

De totaalplannen van de inventarisatie op grotere schaal zijn te vinden in bijlage.

3.11 DIAGNOSE

Voor de gedetailleerde diagnose verwijzen we naar de inspectieverslagen van Monumentenwacht in bijlage, die dateren van 2018 en 2021. In het algemeen zijn de gebouwen bouwfysisch in goede staat. Hieronder volgt een kort overzicht van de belangrijkste vaststellingen.

DAKEN	
algemeen	staat: matig tot goed <ul style="list-style-type: none">– plaatselijke herstellingen van dakbedekkingen en goten met minder duurzame oplossingen, deze komen hier en daar opnieuw los (vb. bitumenherstellingen op zinken daken, herstellingen met kit,...)– plaatselijk blijft er water staan op de daken
koperen en zinken dakbedekkingen	<ul style="list-style-type: none">– plaatselijke schade: gescheurde soldeernaden, beschadigde roeven, aansluitingen die loskomen– het zink van sommige daken is verweerd of soms in minder goede staat waardoor gemakkelijker lekken ontstaan– koperen daken algemeen in betere staat dan de zinken daken
bitumineuze en rubberen dakbedekkingen	<ul style="list-style-type: none">– plaatselijke mosvorming– soms kleine blazen of scheuren
daklichten	<ul style="list-style-type: none">– het glas van een dakraam boven de stookplaats is stuk
goten en afvoeren	<ul style="list-style-type: none">– zinken afvoeren in redelijk goede staat, koperen afvoeren in goede staat
GEVELS & OPGAAND METSELWERK	
algemeen	staat: goed
baksteen	<ul style="list-style-type: none">– plaatselijke verticale scheuren in bakstenen en voegwerk– plaatselijk verweerde mortel en uitgespoelde voegen– hier en daar ijzeren voegwapening die bloot ligt en schade aan de stenen en voegen veroorzaakt
natuursteen	<ul style="list-style-type: none">– plaatselijk voegwerk uitgespoeld– dekstenen en andere natuursteen elementen plaatselijk gebarsten of beschadigd
metalen gevelelementen	<ul style="list-style-type: none">– vlaggenstokhouders, verluchttingsroosters etc.: plaatselijke roestvorming

varia	<ul style="list-style-type: none"> – schoorsteen stookplaats: blauwe hardsteen plaatselijk gebarsten, grote scheuren in het metselwerk, metalen trekbanden zijn verroest – brandladders: roestig ijzerwerk, losgekomen aansluitingen, schilderwerk komt hier en daar los
BUITENSCHRIJNWERK	
algemeen	<p>staat: goed</p> <ul style="list-style-type: none"> – schilderwerk van de houten ramen en deuren is algemeen verschrompeld en bladdert af – sommige ramen onderaan in minder goede staat door slijtage van het schilderwerk
INTERIEUR	
algemeen	staat: goed
houten vloer- en wandafwerkingen	<ul style="list-style-type: none"> – visgraatparkets en lambriseringen: plaatselijke oppervlakkige schade, voornamelijk door nat onderhoud
stenen vloer- en wandafwerkingen	<ul style="list-style-type: none"> – originele keramische wandtegels: plaatselijk gebroken, opgestuwd (mogelijk door zoutaantastingen), verspreid kleine barstjes in glazuurlagen, plaatselijk verroeste doken/bevestigingen die barsten veroorzaken – marmeren lambriseringen: plaatselijke vervuilingen, barsten, plaatselijke schade door (vroegere) bevestigingen
schilderijen	<ul style="list-style-type: none"> – recent gerestaureerd – plaatselijke blazen en opstuwingen in de verflagen – hier en daar druipsporen – plaatselijk kleine krasjes en barstjes
trappen	<ul style="list-style-type: none"> – plaatselijke corrosie van de balustrade

4.

Erfgoedwaarden.

4.1 BESCHERMINGSBESLUIT

De bescherming omvat de gebouwen uit 1925-1933 van het Instituut voor Tropische Geneeskunde, de tuinen van en afsluitingen rond het complex. Het goed is beschermd “omwille van het algemeen belang gevormd door de *artistieke en historische* waarde, in casu architectuurhistorische, architecturale en stedenbouwkundig-esthetische waarde:

als modern instituut en kliniek uit 1925-1933 in sobere art deco naar ontwerp van de architecten M. Spittaël en P. Le Bon met vernieuwend stedelijk concept van inplanting binnen aangelegde tuinen en omheining.”¹¹

4.1.1 ARTISTIEKE WAARDE

Het Instituut voor Tropische Geneeskunde is met zijn abstracte, maar speels gedecoreerde bakstenen volumes, logische organisatie en planstructuur en geometrische decoratieve elementen, een typerend voorbeeld voor de art deco, en in het bijzonder voor de art deco in België. Het belang van de leesbaarheid van functies (form follows function) leesbare en logische planstructuur, het creëren van lichtrijke en gezonde omgevingen, past ook helemaal binnen het architecturale idee van het modernisme.

De rijkelijke interieurs zijn geconcipieerd als totaalontwerpen en in combinatie met de kunstwerken in het Instituut voor Tropische Geneeskunde (o.a. de schilderijen van Allard l’Olivier) vormen zij een geheel dat van artistiek belang is voor de gebouwen en de site.

4.1.2 HISTORISCHE WAARDE

Het ontstaan van de School voor Tropenziekten (1906) en het latere Instituut voor Tropische Geneeskunde, kadert in een tendens die zich in die periode in verschillende Europese landen voordoet (Engeland, Frankrijk, Duitsland, Nederland, Portugal,...). De typologie van het 'instituut voor tropische geneeskunde' ontstaat en is door zijn omvang en specifieke functie een architecturale vorm die niet veel voorkomt. Dergelijke instituten, zoals dit in Antwerpen, zijn dus vrij uniek in hun soort.

Bovendien is het Instituut voor Tropische Geneeskunde een herinnering aan de stijgende aandacht voor (toegankelijke) gezondheidszorg die zich aan het eind van de negentiende en begin van de twintigste eeuw ontwikkelt. Het interbellum is een periode waarin de overheid toenemende inspanningen doet voor de volksgezondheid en de financiering hiervan, wat ook resulteert in grote vooruitgang in de medische wetenschap. Niet alleen de gebouwen, maar ook de ontwikkeling en aanpassingen ervan doorheen de jaren, duiden op een functie die blijft bestaan maar ook blijft groeien en zich blijft vormen naar de noden van de mens en zijn gezondheid.

De tuin en inplanting van de gebouwen, als los ingeplante volumes in een open stedenbouwkundige vorm, zijn tevens van historisch belang aangezien deze inplanting op dat moment zeer vernieuwend was.

¹¹ Beschermingsbesluit

4.2 WAARDENPLAN

Om de erfgoedwaarden van het Instituut voor Tropische Geneeskunde te visualiseren en de resterende erfgoedelementen die deze waarden in stand houden in kaart te brengen, maken we een 'waardenplan'. Deze plannen zijn een verdere stap in het reeds opgebouwde verhaal in de inventarisatie, alleen wordt hier een laag aan toegevoegd die ook een uitspraak doet over ingrepen of elementen die de erfgoedwaarden verminderen.

Deze 'storende' elementen delen we in 3 categorieën:

- **Ingrepen op site**, op de algemene volumetrie van de gebouwen: deze verstoren de originele kwaliteiten van de inplanting;
- **Irreversibele ingrepen op plan**: dit zijn ingrepen die ervoor gezorgd hebben dat de originele planindeling verdwenen is;
- **Reversibele ingrepen op plan**: dit zijn ingrepen die de originele ruimteindeling wijzigen, zoals bijvoorbeeld een opdeling van een ruimte, maar waar het element kan weggehaald kan worden om het origineel plan te herstellen.

Twee belangrijke opmerkingen bij deze plannen:

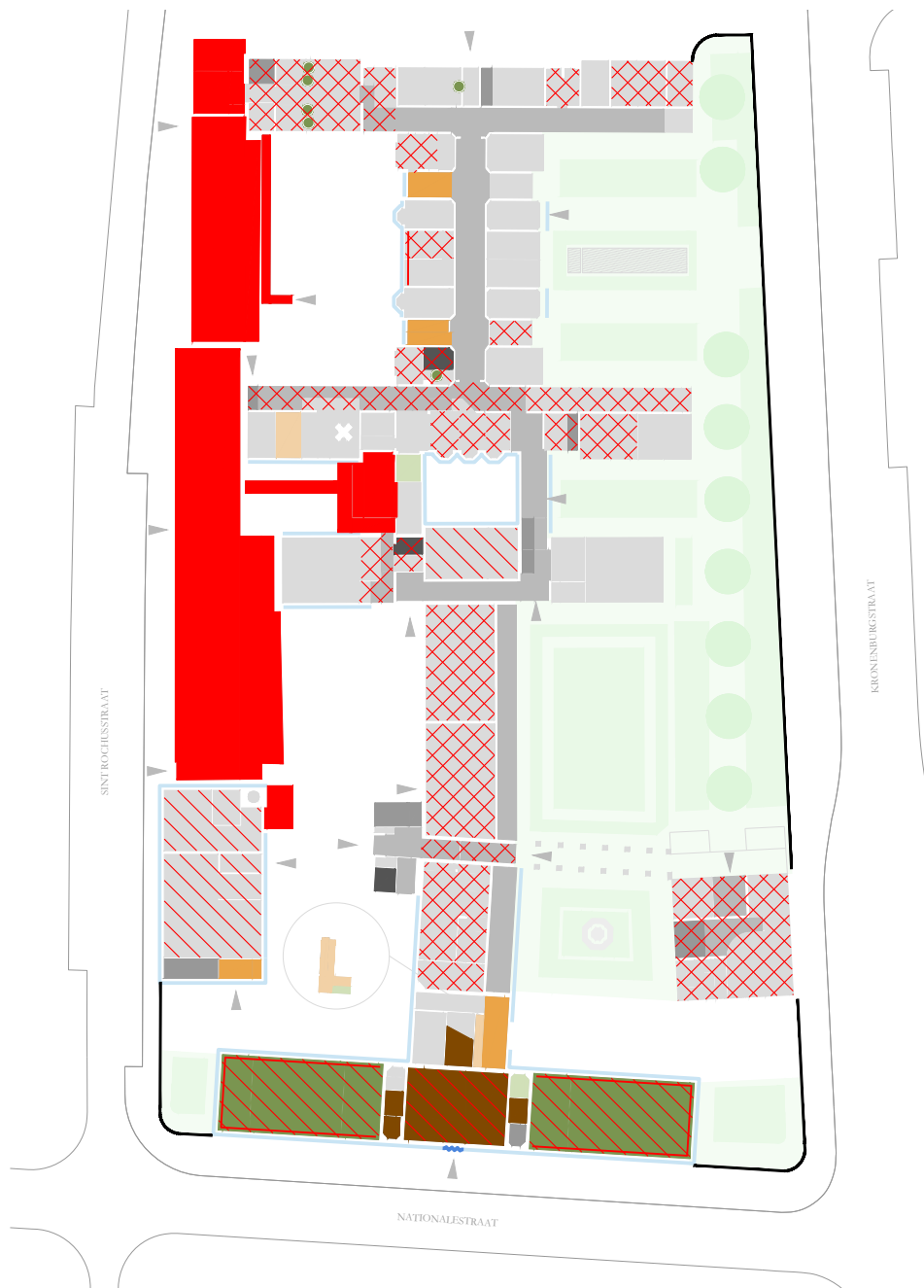
- Voor de plananalyse werd gekeken naar de beschikbare plannen. Deze plannen zijn niet allemaal gedateerd (zie ook de historische nota in dit beheersplan), bijgevolg is niet altijd zeker of het plan eerder dateert van het initieel ontwerp waar men de bouw mee start in 1925, of van het finale plan dat naar het einde van de bouw in 1933 reeds enkele wijzigingen had doorgemaakt.
- Zoals eerder vermeld zijn 'originele' elementen niet altijd exact te dateren. 'Oud' schrijnwerk, interieurafwerkingen en vaste interieurelementen zijn soms in dezelfde stijl als het oorspronkelijke ontwerp, maar kunnen wel dateren van een iets latere bouwfase.
- Om bovenstaande redenen kunnen op de waardenplannen soms originele erfgoedelementen overlappen met zones waar het plan grondig veranderd is geweest. Dit is vooral het geval bij de polikliniek, dat de meeste gefaseerde verbouwingen ondergaan is.

We bespreken op de volgende bladzijden per gebouw de conclusies van dit waardenplan.

4.2.1 SITE

De hoofdstructuur van de inplanting en de elementen die deze stedenbouwkundige vorm waardevol maken zijn gedeeltelijk bewaard gebleven. Het hoofdgebouw en de polikliniek vormen nog steeds de ruggengraat van de site en creëren door hun vorm aan weerszijden buitenruimtes. Hierrond zijn losstaande gebouwen ingeplant, met elk een eigen identiteit binnen de algemene vormgeving en materialisatie van de site. Deze is grotendeels bewaard door de originele buitenschil van de gebouwen die vrij intact bewaard is gebleven.

Deze kwalitatieve structuur van de site is echter aan de noordzijde (kant van de Sint-Rochusstraat) geheel verdwenen door de labogebouwen van de jaren zeventig. Niet alleen de tuinaanleg, de ommuring en het mortuarium zijn hierbij gesneuveld, maar ook de openheid van de site is aan deze zijde volledig verdwenen.

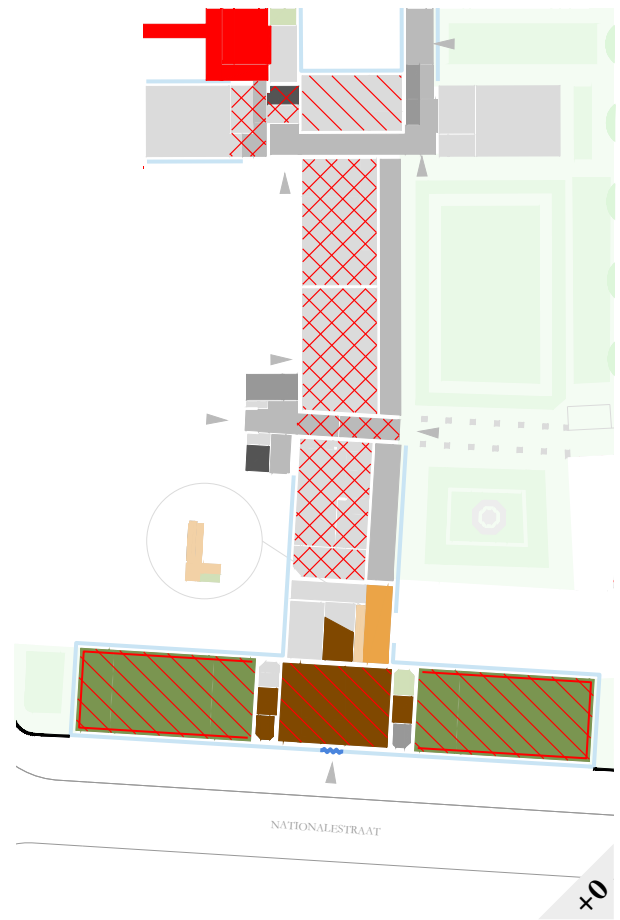
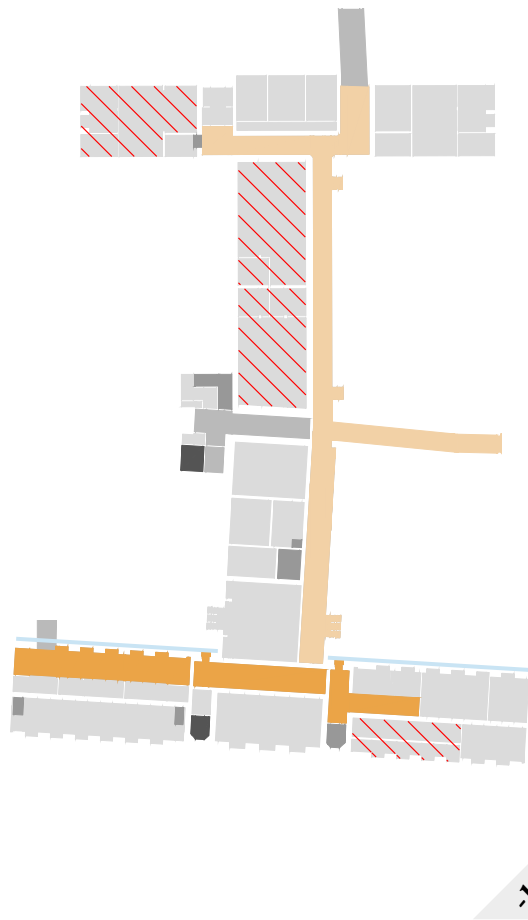
● zeer rijke afwerkingsgraad - primair	● ingrepen op site
● hoge afwerkingsgraad - secundair	✗ irreversibele ingrepen plan
● sobere afwerkingsgraad - tertiair/diensten	↗ reversibele ingrepen plan
● geen originele afwerkingen (ruimte/gang/trap/lift)	
⊗ niet-geïventariseerde ruimtes	(plannen op grotere schaal in bijlage)
↗ origineel schrijnwerk met extra accent	
— origineel schrijnwerk	
— recente achterzetramen	
recent of nog niet geïventariseerd	

4.2.2 HOOFDGEBOUW

Het hoofdgebouw heeft twee delen die, wellicht deels door hun verschil in functie, doorheen de geschiedenis duidelijk een ander lot zijn ondergaan. Het voorste deel aan de Nationalestraat is het meest gaaf bewaard deel van de hele site. De meeste originele afwerkingen zijn hier bewaard en een groot deel ervan is uitgewerkt in een zeer rijkelijke architectuur. Het meest decoratieve schrijnwerk bevindt zich in deze vleugel.

De meeste planingrepen zijn hier reversibel, zoals de opdeling van de vleugels op het gelijkvloers en de eerste verdieping, die impact hebben op de ruimtelijke beleving van deze vertrekken, maar geen wijzigingen hebben aangebracht aan originele muren. Op de tweede verdieping is in de linkervleugel een deel verbouwd geweest, waarbij planindeling en originele afwerkingen verdwenen zijn. De algemene planstructuur is in dit gebouw echter vrijwel intact.

Het verhaal is anders voor het laboratoriumgedeelte: dit is op elke verdieping sterk verbouwd, met verlies van het origineel plan en de originele circulatie. Hierdoor is voor een gebruiker de structuur van dit gebouwdeel van binnenuit verwarrend. In dit deel van het hoofdgebouw zijn nauwelijks nog originele afwerkingen aanwezig en zeer weinig origineel schrijnwerk.

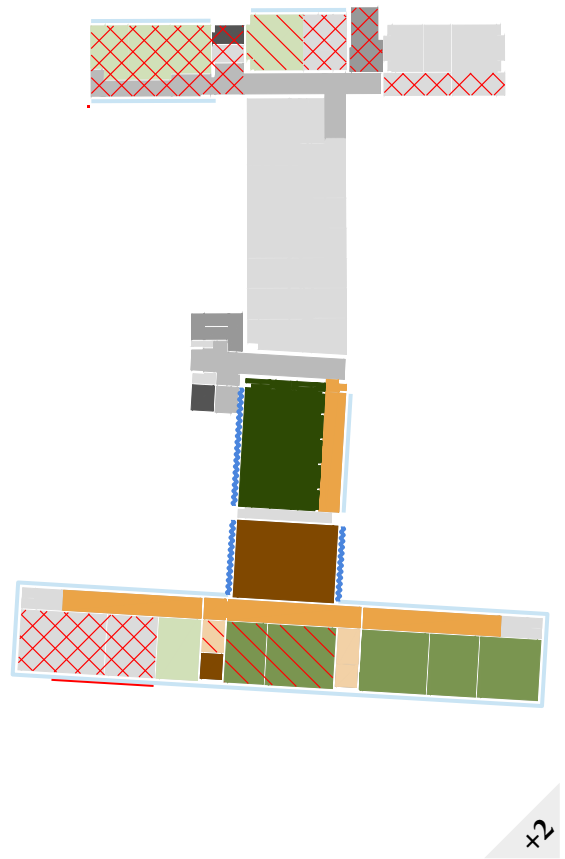
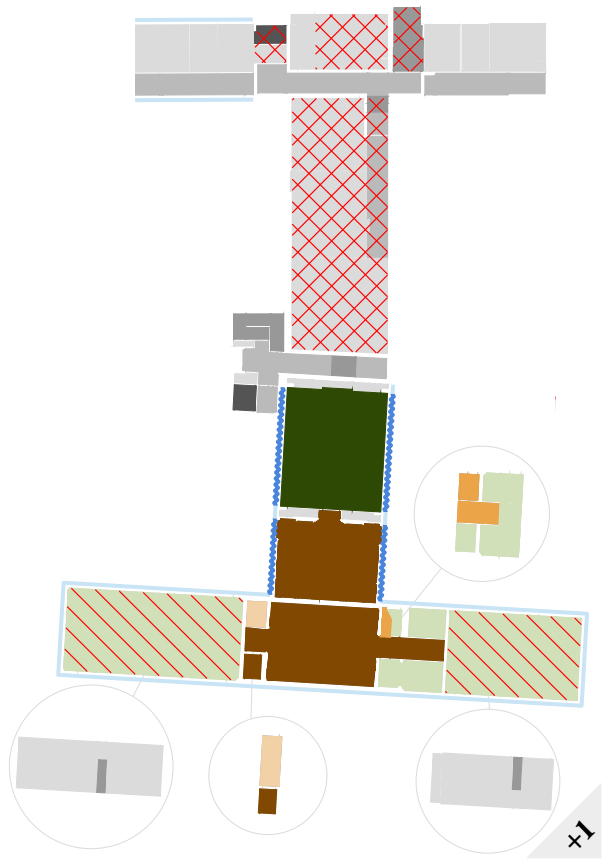

- *zeer rijke afwerkingsgraad - primair*
- *hoge afwerkingsgraad - secundair*
- *sobere afwerkingsgraad - tertiair/diensten*
- *geen originele afwerkingen (ruimte/gang/trap/lift)*
- ⊗ *niet-geïnterpreteerde ruimtes*

- ∩ *origineel schrijnwerk met extra accent*
- *origineel schrijnwerk*
- *recente achterzetramen*
recent of nog niet geïnterpreteerd

- *ingrepen op site*
- ✗ *irreversibele ingrepen plan*
- *reversibele ingrepen plan*

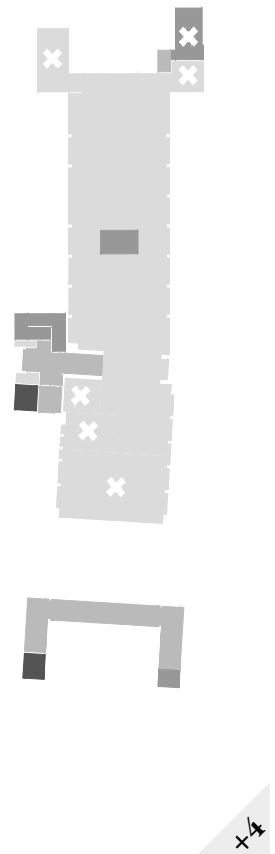
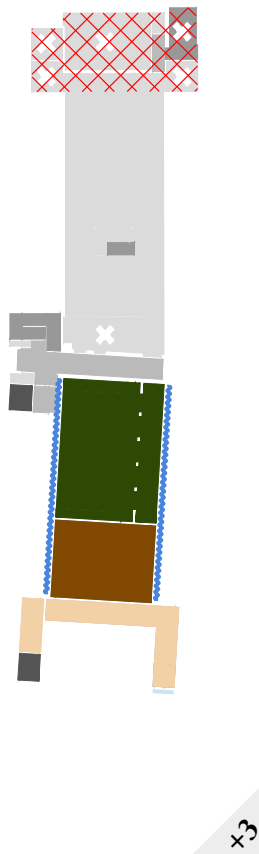
(plannen op grotere schaal in bijlage)

- *zeer rijke afwerkingsgraad - primair*
- *hoge afwerkingsgraad - secundair*
- *sobere afwerkingsgraad - tertiair/diensten*
- *geen originele afwerkingen (ruimte/gang/trap/lift)*
- ⊗ *niet-geïventariseerde ruimtes*

- ✓ *origineel schrijnwerk met extra accent*
- *origineel schrijnwerk*
- *recente achterzetramen*
- *recent of nog niet geïventariseerd*

- *ingrepen op site*
- ✗ *irreversibele ingrepen plan*
- *reversibele ingrepen plan*

(plannen op grotere schaal in bijlage)

4.2.3 POLIKLINIEK¹²

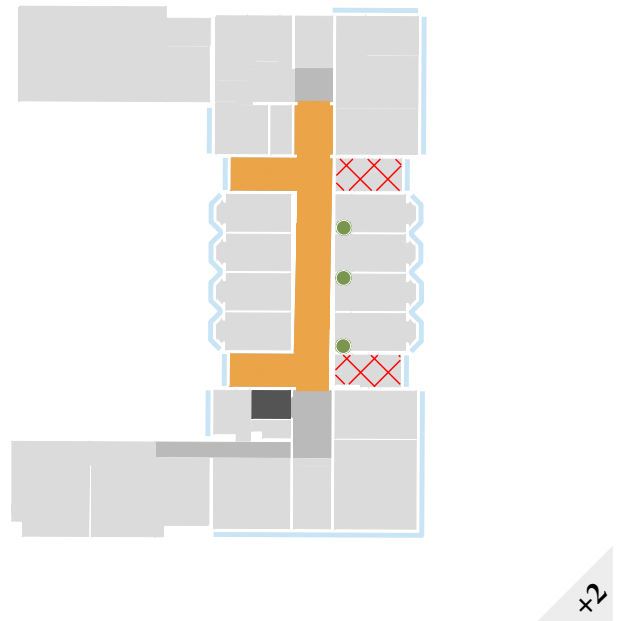
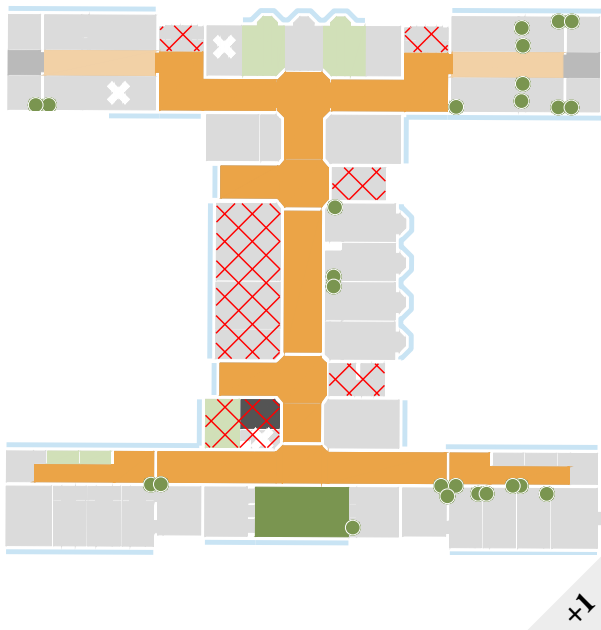
De polikliniek is qua planvorm relatief intact gebleven, met hier en daar plaatselijke ingrepen op de originele indeling. Voornamelijk de gang op het gelijkvloers is versmald en opgedeeld, waardoor deze niet meer leesbaar is. Qua binnenafwerking is vooral de leesbare afwerking van de circulatieruimtes nog aanwezig (uitgezonderd op het gelijkvloers). Van de andere ruimtes zijn slechts een aantal ruimtes gaaf bewaard gebleven, in de andere ruimtes zijn slechts één of minder originele afwerkingen aanwezig. Er is slechts één primaire ruimte, centraal geplaatst op de eerste verdieping aan de kant van het hoofdgebouw.

Door vele plaatselijke ingrepen is het schrijnwerk in de polikliniek ietwat versnipperd geraakt.

- *zeer rijke afwerkingsgraad - primair*
- *hoge afwerkingsgraad - secundair*
- *sobere afwerkingsgraad - tertiair/diensten*
- *geen originele afwerkingen (ruimte/gang/trap/lift)*
- ⊗ *niet-geïnventariseerde ruimtes*
- *ingrepen op site*
- ⊗ *irreversibele ingrepen plan*
- *reversibele ingrepen plan*
- (plannen op grotere schaal in bijlage)
- ✓ *origineel schrijnwerk met extra accent*
- *origineel schrijnwerk*
- *recente achterzetramen*
- *recent of nog niet geïnventariseerd*

¹² In een volgende fase te onderzoeken of er meer originele vloer- en plafondafwerkingen aanwezig zijn.

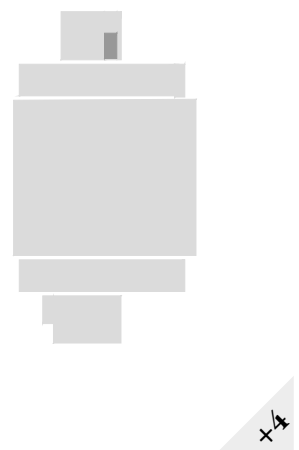
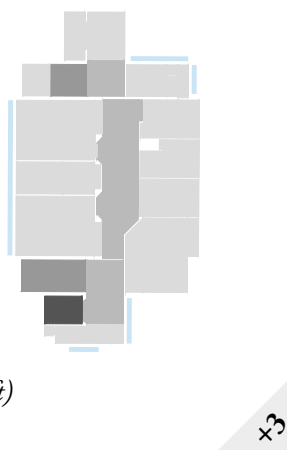

- *zeer rijke afwerkingsgraad - primair*
- *hoge afwerkingsgraad - secundair*
- *sobere afwerkingsgraad - tertiair/diensten*
- *geen originele afwerkingen (ruimte/gang/trap/lift)*
- ⊗ *niet-geïventariseerde ruimtes*

- ⚡ *origineel schrijnwerk met extra accent*
- *origineel schrijnwerk*
- *recente achterzetramen*
recent of nog niet geïventariseerd

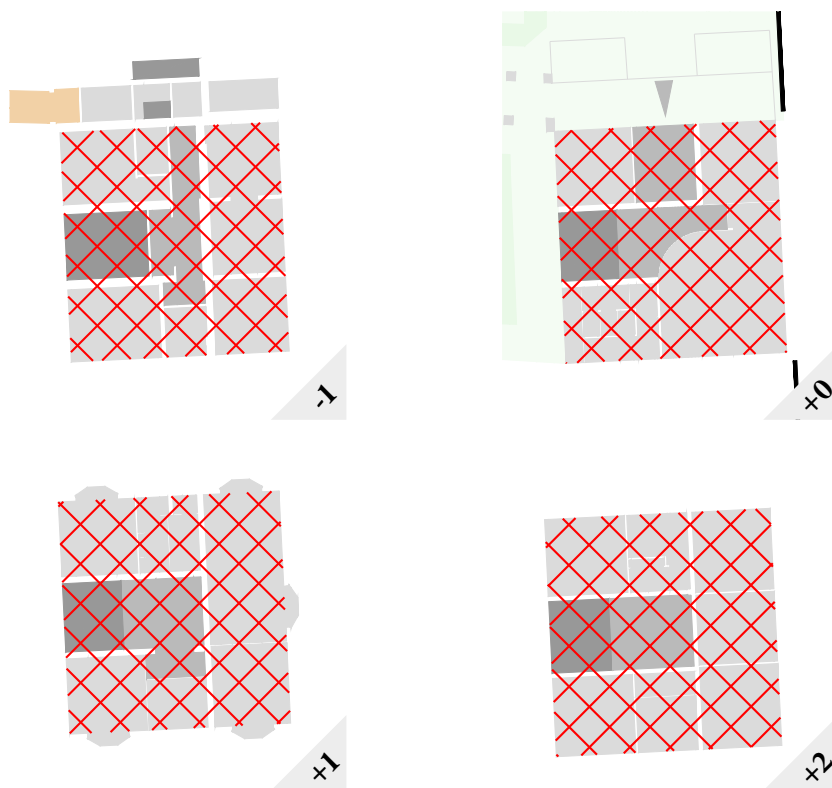
- *ingrepen op site*
- ⊗ *irreversibele ingrepen plan*
- *reversibele ingrepen plan*

(plannen op grotere schaal in bijlage)

4.2.4 DIRECTEURSWONING

Tijdens de drastische verbouwing in de jaren negentig is het plan van de voormalige directeurswoning volledig gewijzigd. Er zijn geen originele interieurafwerkingen aanwezig, uitgezonderd in de circulatiegang in de kelder.

- *zeer rijke afwerkingsgraad - primair*
- *hoge afwerkingsgraad - secundair*
- *sobere afwerkingsgraad - tertiair/diensten*
- *geen originele afwerkingen (ruimte/gang/trap/lift)*
- ⊗ *niet-geïnventariseerde ruimtes*

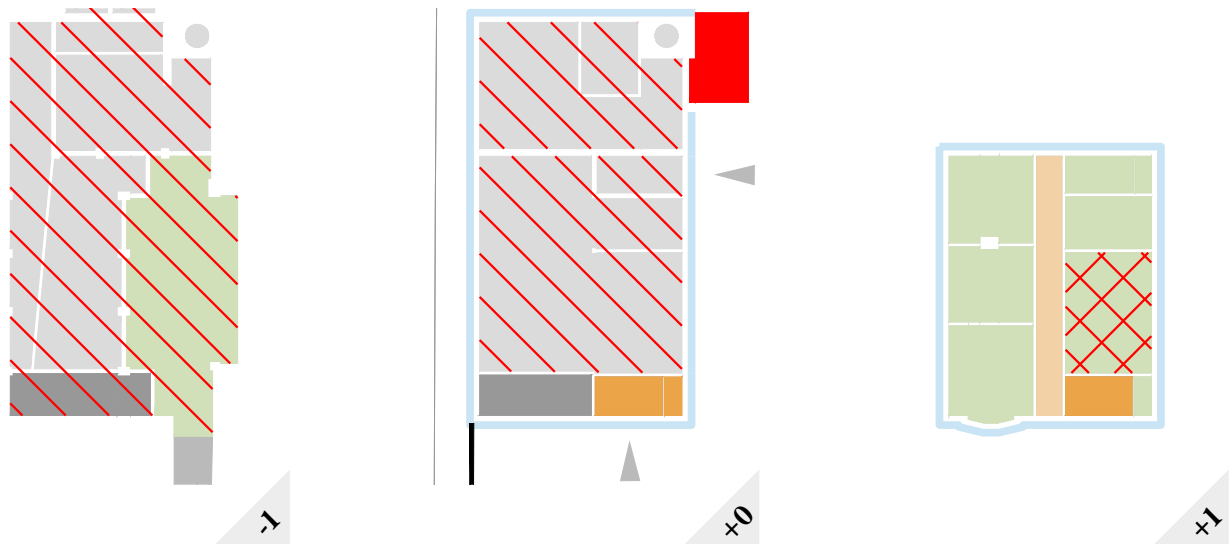
- *ingrepen op site*
- ✕ *irreversibele ingrepen plan*
- / *reversibele ingrepen plan*

(plannen op grotere schaal in bijlage)

- ~ *origineel schrijnwerk met extra accent*
- *origineel schrijnwerk*
- *recente achterzetramen*
recent of nog niet geïnventariseerd

4.2.5 STOOKPLAATS ¹³

De vroegere stookplaats is ten opzichte van het origineel ontwerp op het gelijkvloers en in de kelder plaatselijk in kleinere ruimtes ingedeeld, zonder permanente ingrepen op de structuur. Enkel op de eerste verdieping werden twee ruimtes vermoedelijk samengevoegd. Veel originele afwerkingen zijn nog aanwezig; deze zijn algemeen sober wat logisch is gezien de functie van het gebouw.

- zeer rijke afwerkingsgraad - primair*
 - hoge afwerkingsgraad - secundair*
 - sobere afwerkingsgraad - tertiair/diensten*
 - geen originele afwerkingen (ruimte/gang/trap/lift)*
 - niet-geïnventariseerde ruimtes*
 - ingrepen op site*
 - irreversibele ingrepen plan*
 - reversibele ingrepen plan*
- (plannen op grotere schaal in bijlage)*
- origineel schrijnwerk met extra accent*
 - origineel schrijnwerk*
 - recente achterzetramen*
recent of nog niet geïnventariseerd

¹³ In een volgende fase te onderzoeken of er originele vloerafwerkingen aanwezig zijn op de eerste verdieping.

5.

Beheersvisie & doelstellingen.

5.1 VERENIGBAARHEID VAN DOELSTELLINGEN

De algemene beheersvisie omvat het bewaren, onderhouden en in gebruik houden van het monument. Dit impliceert meer dan louter het onderhoud van de afzonderlijke erfgoedelementen. Om het onroerend erfgoed te kunnen bewaren is het nodig het in regel te stellen met andere beleidsdoelstellingen, regelgevingen of het programma van eisen van de toekomstige gebruiker. Er dient steeds gezocht te worden naar een verenigbaarheid van deze doelstellingen.

Behoud van de erfgoedelementen en onderdelen van het monument is een basisdoelstelling die echter niet uitsluit dat een ingreep aan deze gebouwdelen mogelijk is. Ingrepen aan originele elementen leiden niet per se tot een afname van erfgoedwaarde, op voorwaarde dat er voldoende aandacht is voor behoud van de basisprincipes van het originele ontwerp en de originele concepten. Ruimtes en erfgoedelementen met de hoogste erfgoedwaarde zouden bijvoorbeeld steeds prioriteit moeten krijgen naar conservatie.

5.2 BEHOUD EN ONDERHOUD VAN DE ERFGOEDELEMENTEN

5.2.1 SITE

Behoud van site en inplanting

- behoud van de stedenbouwkundige principes van het originele ontwerp: hoofdgebouwen met zijvleugels op één as die de site structureren, losstaande gebouwen met een eigen identiteit aan de randen van de site, en kwalitatieve buitenruimtes die de site ademruimte geven en een visueel open ensemble creëren naar de omgeving;
- behoud en onderhoud van de originele ommuring;
- behoud en onderhoud van de buiten- en tuinaanleg en originele beplantingen.

5.2.2 GEBOUWEN

Behoud van het concept

Een belangrijke doelstelling voor alle gebouwen is het behouden van de originele ontwerpprincipes, zowel voor de bestaande gebouwen als voor eventuele wijzigingen of toevoegingen. Er dient steeds aandacht besteed te worden aan volgende concepten:

- leesbaarheid van functies in de gevels;
- hiërarchie in de binnenafwerkingen volgens het belang van de ruimte: primaire ruimtes hebben een rijke afwerkingsgraad, secundaire ruimtes een hoge afwerkingsgraad, tertiaire ruimtes een sobere afwerkingsgraad;
- leesbaarheid van de circulatiewegen door geschikte materiaalkeuzes en juiste inplanting van deze wegen.

Behoud van de buitenschil

- behoud en onderhoud van de originele gevels.
- behoud en onderhoud van de originele dakstructuren, dakbedekkingen en regenwaterafvoersystemen. Een bijkomende doelstelling hier is om meer uniformiteit te creëren in de aanwezige dakbedekkingen. Dit doen we door, wanneer er dakbedekkingen vernieuwd worden, terug te grijpen naar een logica die meer aansluit bij de originele materialen. Concreet streven we op termijn naar één dakbedekking voor alle hellende daken (momenteel bedekt met zink, koper of roofing) en één dakbedekking voor alle platte daken (momenteel bedekt met koper, epdm en roofing). Bij voorkeur wordt hierbij teruggegrepen naar de originele dakbedekkingen (vb. zink op de hellende daken). Wanneer de huidige dakbedekkingen het einde van hun levensduur bereikt hebben, wordt de nieuwe materiaalkeuze bekeken, rekening houdende met factoren als detaillering, isolatie, financiële middelen, onderzoek naar de mogelijkheid tot zonnepanelen, etc.
- behoud en onderhoud origineel buitenschrijnwerk. Een bijkomende doelstelling is hier om op lange termijn ook in te zetten op het herstellen van het origineel gevelbeeld van het schrijnwerk. Wanneer bijvoorbeeld ramen vervangen worden aan het einde van hun levensduur, wordt hierbij de originele raamindeling bewaard of hersteld. Bijvoorbeeld de geometrisch opgedeelde recente ramen in het labodeel van het hoofdgebouw worden op termijn weer vervangen door ramen met dezelfde tweeledige indeling als de originele.

Behoud van interieurafwerkingen

- behoud van originele vloer-, wand- en plafondafwerkingen;
- behoud van vaste interieurelementen.

5.3 HERWAARDERING VAN DE SITE

Naast het goed beheer van de erfgoedelementen, wil het ITG de site ook herwaarderen. Deze herwaardering is tweeledig:

1. Het Instituut voor Tropische Geneeskunde is sinds haar oprichting reeds gevestigd op deze site en wenst hier ook te blijven. Naar de toekomst toe is het voor het Instituut van belang om te weten wat het potentieel is van de site en welke delen 'onaantastbaar' zijn en welke zones aanpasbaar zijn naar het programma of andere eisen.
2. Indien er ingrepen onderzocht worden, is het nuttig een richtlijn te hebben hoe hierbij de kans gegrepen kan worden om de erfgoedwaarden van het beschermd monument te versterken of te herstellen waar deze aangetast is.

Om een globale aanpak te ondersteunen vertaalt deze doelstelling zich in een reeks interventieplannen. Deze tonen de interventiemogelijkheden per zone, rekening houdende met de bouwgeschiedenis, de architecturale analyse, de bestaande toestand en de visie op beheer. Als onderlegger worden opnieuw de inventarisatieplannen gebruikt waarop de aanwezige erfgoedelementen en hun waarde worden aangeduid. Hierop voegen we een laag toe die een uitspraak doet over de mogelijkheden tot aanpasbaarheid en herwaardering. Gezien de grote verschillen tussen de gebouwen en gebouwdelen die in vorige hoofdstukken werden aangetoond, duiden we verderop hoe deze doelstellingen zich concreet vertalen per gebouw. Per gebouw beschrijven we:

- **Voorkeurszones projectingrepen.** Onder projectingrepen wordt verstaan: wijzigingen van planindeling en ruimtes (en bijgevolg ook binnenafwerkingen). Dit zijn zones die het meest geschikt lijken voor projectingrepen, dit omwille van verschillende factoren (eerdere wijzigingen, lagere erfgoedwaarde, gebrek aan originele afwerkingen,...). Deze zones worden aangeduid met blauwe gekruiste arcering. Bij deze projectingrepen wordt er steeds vanuit gegaan dat de originele buitenschil van de gebouwen zo veel als mogelijk onaangetast blijft of dat ingrepen steeds ontworpen worden met respect voor het bestaande. Per gebouw wordt verder geïdentificeerd waarom bepaalde zones beter geschikt zijn dan andere.
- Indien projectingrepen uitgevoerd worden, wordt ook aangeduid waar er **versterking van erfgoedwaarden** mogelijk is. Blauwe pijlen duiden aan waar bepaalde elementen van het plan versterkt kunnen worden. Concreet betreft dit circulatieassen die door verbouwingen verdwenen zijn en bij voorkeur weer hersteld worden. Gekleurde plustekens duiden aan waar, indien een projectingreep zou gepland worden of indien interieurafwerkingen gewijzigd zouden worden, een opwaardering van de interieurafwerking gewenst is. Dit betekent het voorzien van een interieurafwerking die ontworpen wordt in functie van het statuut van deze ruimtes (primair/secundair/tertiair), bijvoorbeeld het opnieuw leesbaar maken van een secundaire circulatiegang waar de originele afwerking verdwenen is. Deze afwerking kan identiek zijn aan de bestaande afwerkingen of een herinterpretatie zijn die op een andere manier bij aansluit.
- Interieurafwerkingen. Per gebouw wordt een visie geformuleerd rond de **omgang met de bestaande interieurafwerkingen**. Deze wordt tekstueel vermeld.

Deze plannen dienen als hulpmiddel en geven een beeld van de mogelijkheden van de site, ze vormen geen concreet ontwerpvoorstel. Ontwerpend onderzoek in een volgende fase is nodig om te bepalen welke ingrepen mogelijk zijn en hoe deze zich vertalen. Projectingrepen worden steeds vooraf met het agentschap besproken en worden aangevraagd via een toelatingsaanvraag of omgevingsvergunning en de timing en uitwerking ervan is afhankelijk van verschillende factoren waaronder de beschikbaarheid van de nodige financiële middelen.

5.3.1 SITE

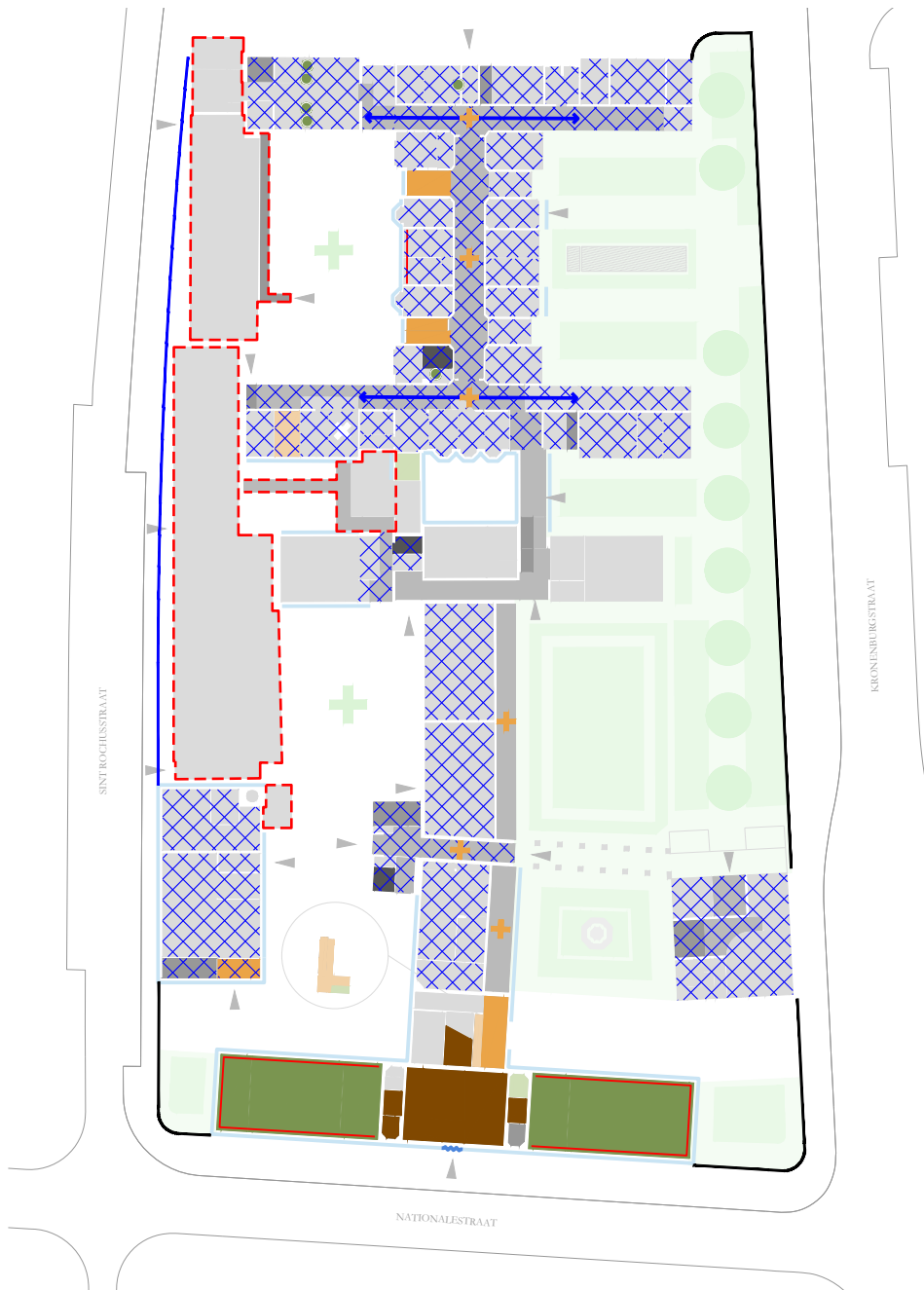
Mogelijke projectingrepen

Herwaardering zijde Sint-Rochusstraat:

Waar de noordkant van de site momenteel 'dichtgeslibt' is door de ingrepen van de jaren zeventig, wil het ITG de erfgoedwaarde weer versterken, d.w.z. de openheid van de site herstellen en kwalitatieve buitenruimtes opnieuw introduceren.

In functie van deze doelstelling kunnen volgende projectingrepen verder onderzocht worden:

- afbraak van de labgebouwen uit de jaren '70. Deze hebben geen erfgoedwaarden en maken geen deel uit van de bescherming. De structuur en maatvoering van deze gebouwen leent zich niet tot de integratie van hedendaagse laboratoria.
- herintroductie van kwalitatieve buitenruimtes: waarschijnlijk niet door reconstructie, maar wel een herinterpretatie van deze buitenruimtes. De vorm, omvang, materialisatie en het gebruik van deze ruimtes is verder te onderzoeken.
- herintroductie van een ommuring. De originele ommuring is aan deze zijde verdwenen. Er kan onderzocht worden of het introduceren van een nieuwe 'muur' een meerwaarde is voor de site en welke vorm, materialisatie, hoogte, etc. deze kan aannemen.

- *zeer rijke afwerkingsgraad - primair*
- *hoge afwerkingsgraad - secundair*
- *sobere afwerkingsgraad - tertiair/diensten*
- *geen originele afwerkingen (ruimte/gang/trap/lift)*
- ⊗ *niet-geïventariseerde ruimtes*
- ⊗ *afbraak storende elementen*
- ✕ *projectingrepen plan mogelijk*
- ➔ *te versterken elementen bij ingrepen*
- ⊕ *opwaardering ruimtes volgens statuut (primair/secundair/tertiair)*

⚡ *origineel schrijnwerk met extra accent*

— *origineel schrijnwerk*

— *recente achterzetramen*

recent of nog niet geïventariseerd

(plannen op grotere schaal in bijlage)

5.3.2 HOOFDGEBOUW

Mogelijke projectingrepen

De intactheid van het origineel plan van het hoofdgebouw en de hoge erfgoedwaarde van de aanwezige afwerkingen maken projectingrepen in dit gebouwdeel niet evident, deze situeren zich dus bij voorkeur in andere gebouwdelen of op locatie waar reeds irreversibele planingrepen gebeurd zijn (aangeduid als **✗** op de waardenplannen). Indien er projectingrepen worden gedaan in ruimtes met hoge erfgoedwaarden, spreekt voor zich dat dit gebeurt met maximaal behoud van de concepten en waarden van het origineel ontwerp.

Het labogedeelte biedt veel meer potentieel voor verbouwing: verschillende zones zijn hier reeds drastisch verbouwd en de latere trapkern en optopping kunnen planmatig gewijzigd worden zonder de erfgoedwaarde van het gebouw aan te tasten.

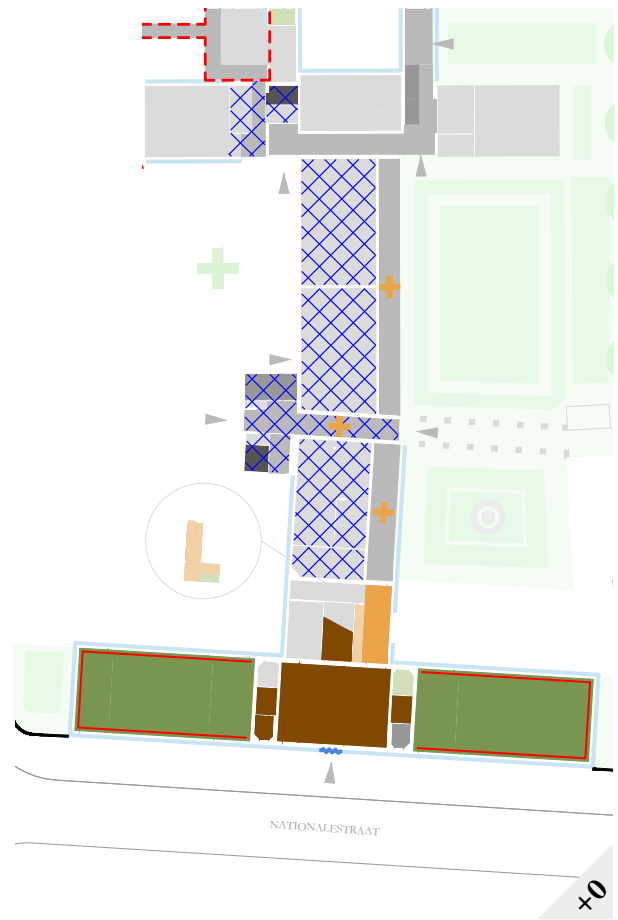
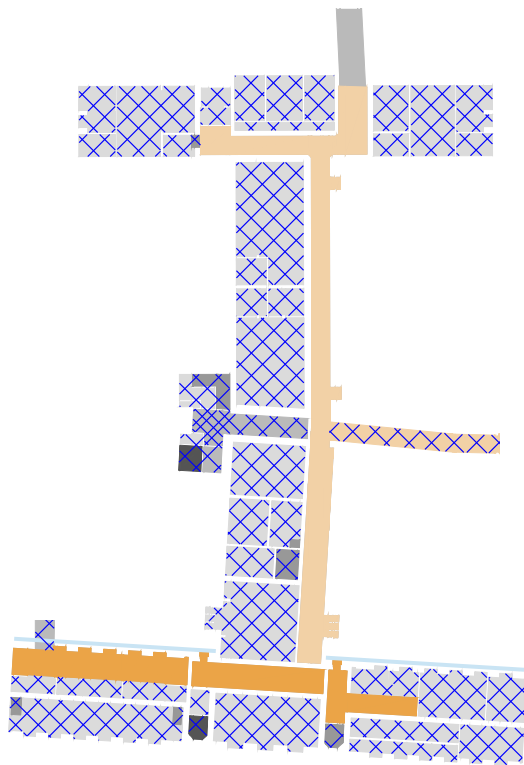
Mogelijke versterking van erfgoedwaarden bij projectingrepen:

- Herstel van de originele circulatie-as op de eerste verdieping van het labogebouw en leesbaarheid van deze as (**+**) (de verdiepingen erboven zijn recenter; hoe de circulatie van deze latere optopping liep is niet gekend).
- Indien de werking en organisatie van het gebouw dit toelaten, kan de afbraak van vroegere reversibele ingrepen (aangeduid als **/** op de waardenplannen) overwogen worden.

Interieurafwerkingen

Aanpak en doelstellingen voor de interieurafwerkingen volgens statuut van de ruimte:

- ● ● ● ● ● Behoud en onderhoud van alle originele afwerkingen.
- ● ● Eventuele heropwaardering (**+**) van circulatiewegen en gebruiksruidtes die geen afwerkingen met erfgoedwaarde bezitten volgens statuut (primair/secundair/tertiair).

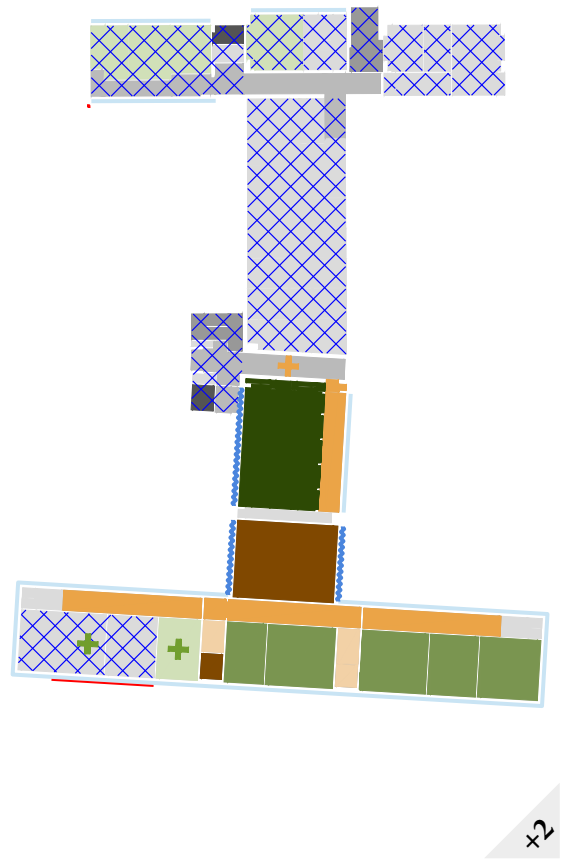
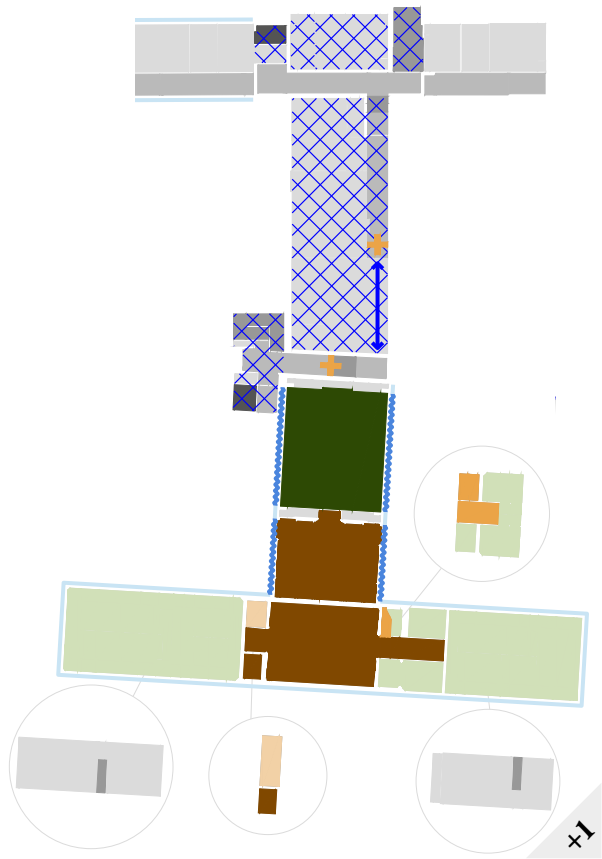

- zeer rijke afwerkingsgraad - primair*
- hoge afwerkingsgraad - secundair*
- sobere afwerkingsgraad - tertiair/diensten*
- geen originele afwerkingen (ruimte/gang/trap/lift)*
- niet-geïnventariseerde ruimtes*

- origineel schrijnwerk met extra accent*
- origineel schrijnwerk*
- recente achterzetramen*
recent of nog niet geïnventariseerd

- afbraak storende elementen*
- projectingrepen plan mogelijk*
- te versterken elementen bij ingrepen*
- opwaardering ruimtes volgens statuut*
(primair/secundair/tertiair)

(plannen op grotere schaal in bijlage)

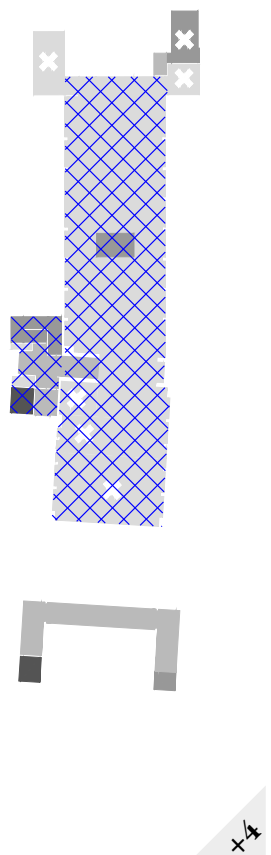
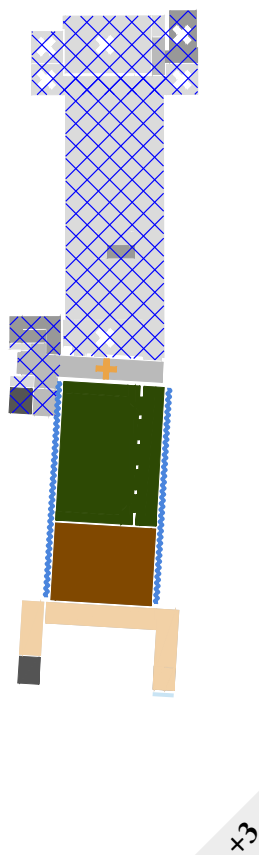

- zeer rijke afwerkingsgraad - primair
- hoge afwerkingsgraad - secundair
- sobere afwerkingsgraad - tertiair/diensten
- geen originele afwerkingen (ruimte/gang/trap/lift)
- niet-geïventariseerde ruimtes

- origineel schrijnwerk met extra accent
- origineel schrijnwerk
- recente achterzetramen
- recent of nog niet geïventariseerd*

- afbraak storende elementen
- projectingrepen plan mogelijk
- te versterken elementen bij ingrepen
- opwaardering ruimtes volgens statuut (primair/secundair/tertiair)

(plannen op grotere schaal in bijlage)

5.3.3 KLINIEK

De polikliniek is een gebouw dat zich doorheen de tijd steeds is blijven aanpassen aan de huidige noden en eisen van het programma. Hierdoor voelt het gebouw binnenin op veel plaatsen niet aan als deel van dezelfde site als het hoofdgebouw. Een polikliniek is een functie die vandaag, maar ook in de toekomst zal blijven vragen naar een gebouw dat zich flexibel opstelt en zo goed als mogelijk meegaat met de eisen en noden van de tijd, dit zonder afbreuk te doen aan de erfgoedwaarde van het beschermd monument.

Mogelijke projectingrepen

De polikliniek als geheel zou onderzocht kunnen worden in functie van mogelijke ingrepen. Met inachtnaam van de algemene planvorm en in het bijzonder behoud van de originele circulatiestructuur, kan onderzocht worden wat de mogelijkheden zijn in het gebouw van de polikliniek.

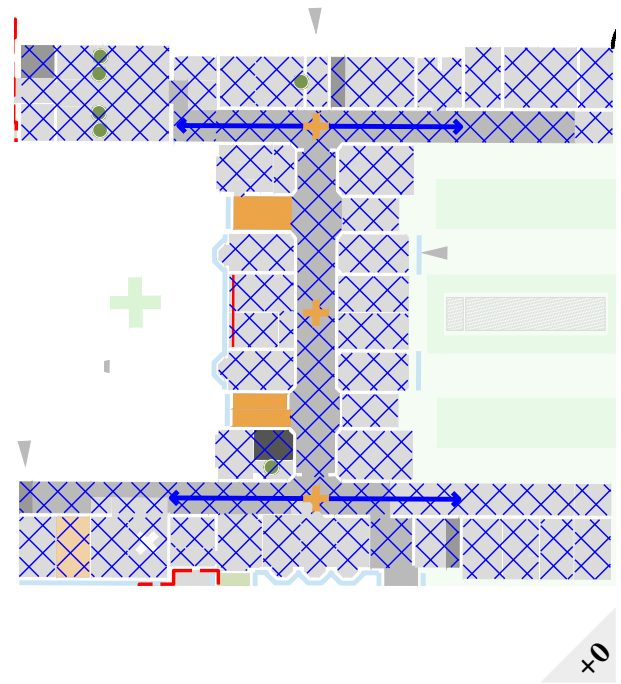
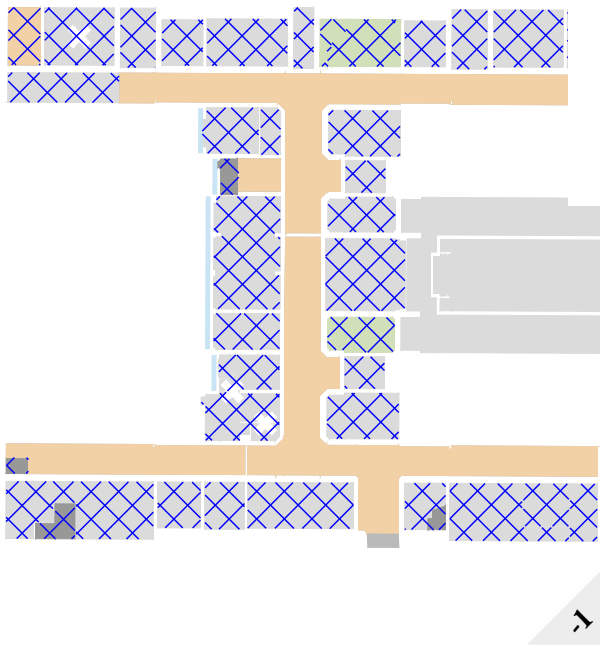
Mogelijke versterking van erfgoedwaarden bij projectingrepen:

- Herstel van de originele circulatie-assen op het gelijkvloers en leesbaarheid van deze assen (+).

Interieurafwerkingen

Aanpak en doelstellingen voor de interieurafwerkingen volgens statuut van de ruimte:

- ● Primaire afwerkingen zijn hier niet aanwezig.
- ● Behoud en onderhoud van originele afwerkingen van secundaire ruimtes.
- ● Wijziging van originele afwerkingen in tertiaire ruimtes kan onderzocht worden. Zoals eerder vermeld zijn originele interieurafwerkingen nog versnipperd aanwezig. Ontwerpmatig onderzoek is nodig om te bepalen wat de concrete aanpak kan zijn met deze interieurafwerkingen.
- ● ● Eventuele heropwaardering (+) van circulatiewegen die geen afwerkingen met erfgoedwaarde bezitten volgens statuut (primair/secundair/tertiair).

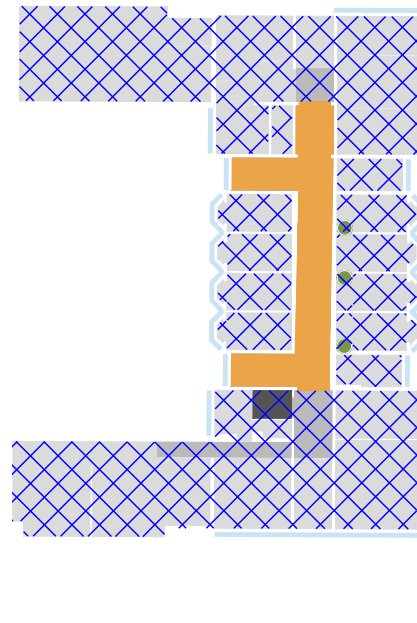
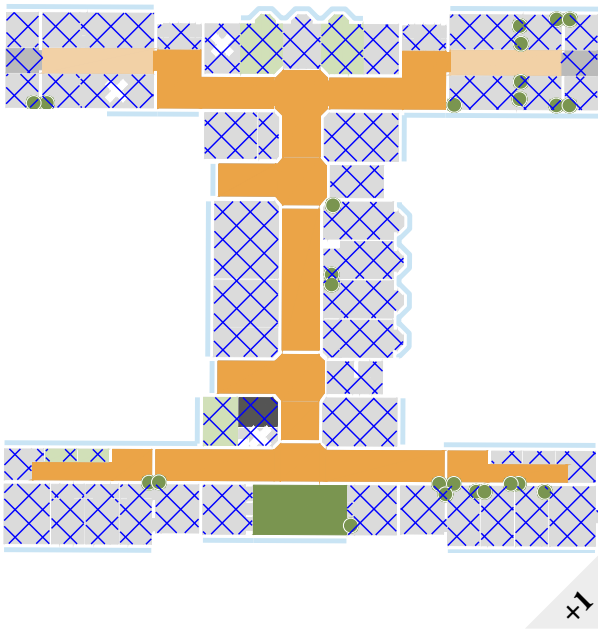

- zeer rijke afwerkingsgraad - primair
- hoge afwerkingsgraad - secundair
- sobere afwerkingsgraad - tertiair/diensten
- geen originele afwerkingen (ruimte/gang/trap/lift)
- ⊗ niet-geïnventariseerde ruimtes

- ✓ origineel schrijnwerk met extra accent
- origineel schrijnwerk
- recente achterzetramen
- recent of nog niet geïnventariseerd

- afbraak storende elementen
- × projectingrepen plan mogelijk
- te versterken elementen bij ingrepen
- + opwaardering ruimtes volgens statuut (primair/secundair/tertiair)

(plannen op grotere schaal in bijlage)

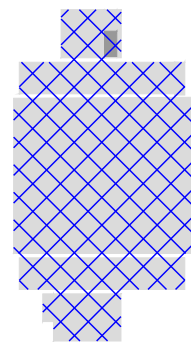
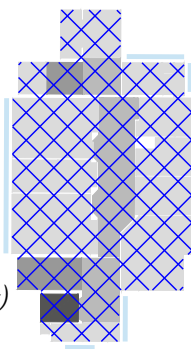

- zeer rijke afwerkingsgraad - primair
- hoge afwerkingsgraad - secundair
- sobere afwerkingsgraad - tertiair/diensten
- geen originele afwerkingen (ruimte/gang/trap/lift)
- niet-geïventariseerde ruimtes

- origineel schrijnwerk met extra accent
- origineel schrijnwerk
- recente achterzetramen
recent of nog niet geïventariseerd

- afbraak storende elementen
- projectingrepen plan mogelijk
- te versterken elementen bij ingrepen
- opwaardering ruimtes volgens statuut
(primair/secundair/tertiair)

(plannen op grotere schaal in bijlage)

5.3.4 DIRECTEURSWONING

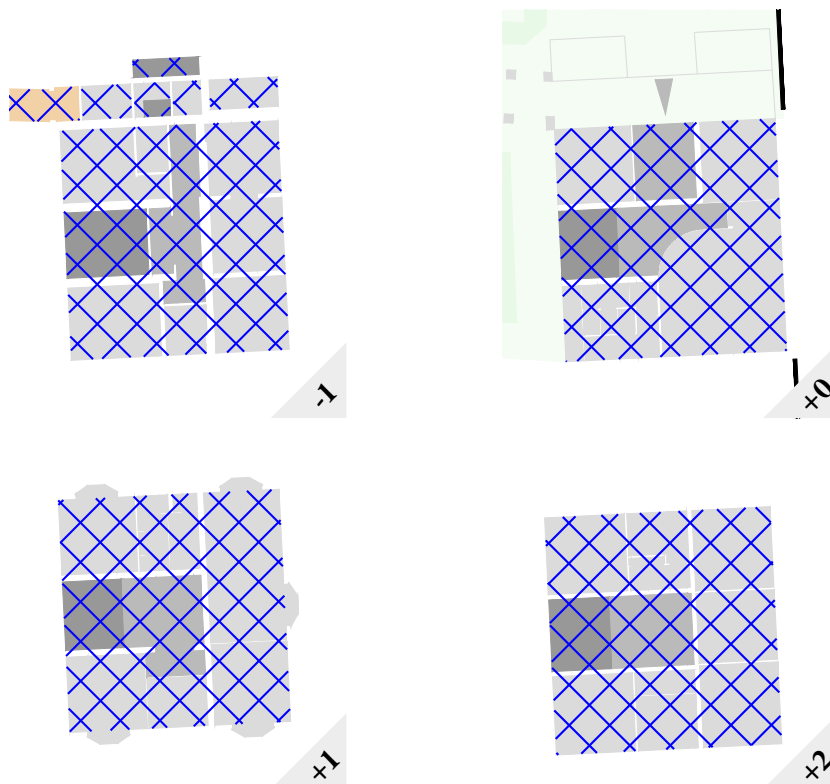
De directeurswoning is een van de meest flexibele gebouwen op de site, aangezien hier enkel de originele buitenschil bewaard is gebleven.

Mogelijke projectingrepen

Wijziging van het plan is bijgevolg op elk niveau mogelijk.

Interieurafwerkingen

Wijziging van interieurafwerkingen is op elk niveau mogelijk.

- zeer rijke afwerkingsgraad - primair
- hoge afwerkingsgraad - secundair
- sobere afwerkingsgraad - tertiair/diensten
- geen originele afwerkingen (ruimte/gang/trap/lift)
- ⊗ niet-geïventariseerde ruimtes

- afbraak storende elementen
- × projectingrepen plan mogelijk
- te versterken elementen bij ingrepen
- ⊕ opwaardering ruimtes volgens statuut (primair/secundair/tertiair)

~ origineel schrijnwerk met extra accent

— origineel schrijnwerk

— recente achterzetramen

recent of nog niet geïventariseerd

(plannen op grotere schaal in bijlage)

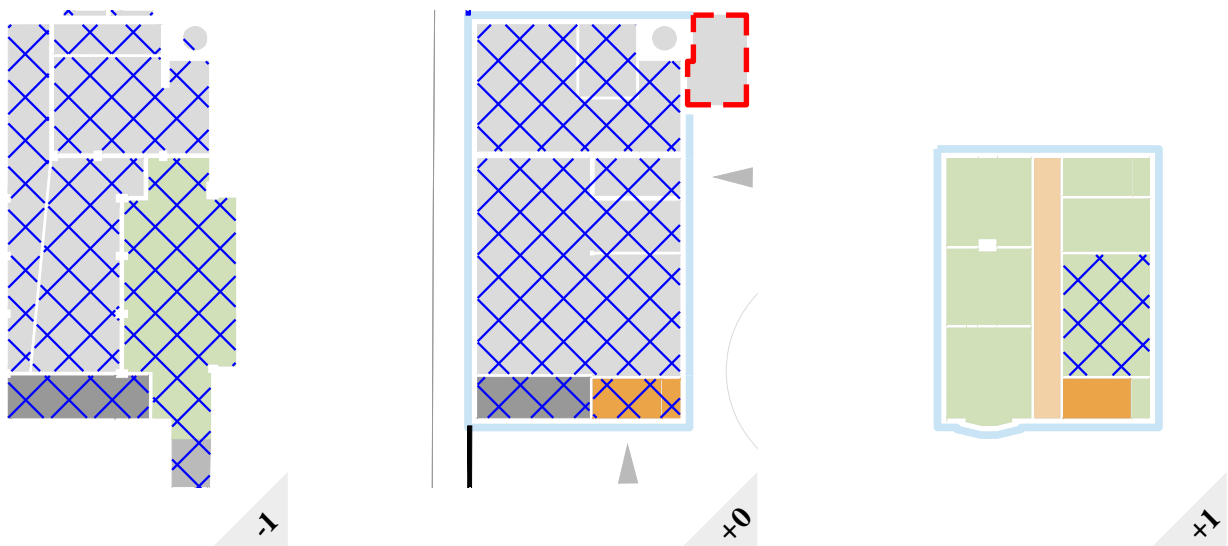
5.3.5 STOOKPLAATS

Mogelijke projectingrepen

De vroegere stookplaats heeft tot nu toe weinig permanente planwijzigingen ondergaan; drastische planingrepen zijn bijgevolg bij voorkeur te vermijden. Het gelijkvloers met atelierruimtes en de kelder verdieping met grote technische lokalen laten door hun gebrek aan afwerking of sobere afwerkingsgraad ingrepen gemakkelijker toe dan de verdieping.

Interieurafwerkingen

- ● Primaire afwerkingen en secundaire afwerkingen in gebruiksruidtes zijn hier niet aanwezig.
- ● Behoud en onderhoud van originele afwerkingen van secundaire en tertiaire ruidtes.

- zeer rijke afwerkingsgraad - primair
- hoge afwerkingsgraad - secundair
- sobere afwerkingsgraad - tertiair/diensten
- geen originele afwerkingen (ruimte/gang/trap/lift)
- ⊗ niet-geïnvventariseerde ruidtes
- ⊗ afbraak storende elementen
- × projectingrepen plan mogelijk
- te versterken elementen bij ingrepen
- ⊕ opwaardering ruidtes volgens statuut (primair/secundair/tertiair)

~ origineel schrijnwerk met extra accent

— origineel schrijnwerk

— recente achterzetramen

recent of nog niet geïnvventariseerd

(plannen op grotere schaal in bijlage)

5.4 DUURZAAMHEID & ENERGIEPRESTATIE

5.4.1 VERBETEREN VAN DE BUITENSCHIL

Het verduurzamen van de buitenschil kan al een hele stap zijn voor de energieprestatie van de gebouwen. Op volgende bladzijden wordt per onderdeel van de gebouwschil aangegeven welke mogelijkheden er zijn. Een energieaudit is aan te raden om de verschillende opties in detail af te wegen.

gevels

Omwille van te grote impact op de erfgoedwaarde van het monument, is isolatie langs de buitenkant uitgesloten. Isoleren langs de binnenzijde kan overwogen worden. De mogelijkheid hiervan dient verder onderzocht te worden met volgende aandachtspunten:

- Dit is wellicht niet mogelijk bij ruimtes met originele primaire en secundaire afwerkingen zonder afbreuk te doen aan de erfgoedwaarde.
- Binnenisolatie is een complex principe dat problemen kan veroorzaken ter hoogte van bouwknopen (zeker bij betonnen vloerstructuren) en dat een negatieve impact kan hebben op de levensduur van het metselwerk. Voorafgaand bouwfysisch onderzoek is nodig.
- De aansluiting op het buitenschrijnwerk moet bekeken worden en impact op het uitzicht van het schrijnwerk en de gevels langs buitenaf dient vermeden te worden.

Conclusie: dit is een complexe, maar eventueel te onderzoeken piste voor het labodeel van het hoofdgebouw, de polikliniek, de directeurswoning en de kelders (indien gewenst dat deze deel uitmaken van het verwarmd volume).

buitenschrijnwerk

Het verbeteren van aansluitingen en dichten van kieren en spleten tussen ruwbouw en schrijnwerk kan al een eerste verbetering zijn. In eerste instantie lijkt luchtdichting rondom ramen echter geen groot probleem in dit monument.

Zolang de originele ramen nog in goede staat zijn, is het nog niet aangewezen om deze te vervangen. Indien ramen of buitendeuren vervangen worden, kan wel onderzocht worden of meer performant (EPB-conform) schrijnwerk kan toegepast worden en wat de visuele impact hiervan is (raamprofielen met wellicht grotere sectie dan de bestaande, dubbel glas,...). Een andere mogelijkheid is het vervangen van bestaand enkel (of oud dubbel) glas door isolerend (monumenten)glas. Hierbij is het belangrijk een evenwicht te vinden tussen enerzijds wat er mogelijk is in de bestaande profielen, welke glasdikte nodig is om de energieprestatie voldoende te verbeteren en welk glastype qua uitzicht aansluit bij het bestaande glas. Voor de glas- in loodramen is dubbele beglazing vermoedelijk niet haalbaar aangezien dit het zicht te veel wijzigt, maar er kan onderzocht worden of er dunner (gelaagd) glas gebruikt zou kunnen worden.

Achterzetramen zijn ook een te onderzoeken optie, waarbij voornamelijk aandacht moet besteed worden aan de samenhang met waardevolle interieurafwerkingen en de bouwfysische gevolgen.

daken

Het isoleren of verbeteren van de isolatie van de bestaande dakpakketten moet onderzocht worden.

Gezien de omvang van de dakvlakken en het onttrokken zicht van de daken, is ook te onderzoeken of er groendaken voorzien kunnen worden op de platte daken. Groendaken kunnen in sterke mate bijdragen aan de thermoregulatie van de gebouwen (koeling in de zomer door verdamping van opgeslagen regenwater), aan het ontlasten van stadsafwatering (door opslag en vertraagde afvloeien van regenwater) en aan de biodiversiteit in de stedelijke omgeving.

Ook het toepassen van fotovoltaïsche zonnepanelen is een te onderzoeken piste voor alle daken op de site.

Aandachtspunten hierbij zijn:

- Het detail van de dakrand en lager gelegen kroonlijst moet bewaard blijven aangezien dit belang heeft voor de uitzicht van de volumes. De afwatering van het dak moet doorheen de gemetselde dakopstand verlopen tot in de kroonlijst.
- In het oog te houden is ook de impact op het geveluitzicht. Origineel waren de daken amper zichtbaar vanaf het maaiveld. Na isolatie is het niet de bedoeling dat deze visueel zeer aanwezig zijn.

vloeren gelijkvloers & volle grond

Een laatste optie voor het verbeteren van de buitenschil is het isoleren vanuit de kelder, ofwel het isoleren van de kelderplafonds, ofwel (indien de kelders deel uitmaken van het verwarmd volume) het isoleren van kelderwanden of -vloeren. Aandachtspunten hierbij zijn:

- Te onderzoeken of er voldoende resthoogte is in functie van het gebruik.
- Ook in de kelders is de circulatie op verschillende plaatsen nog steeds afgewerkt in herkenbare materialen die de leesbaarheid verhogen, bij voorkeur blijft deze leesbaarheid behouden.

5.4.2 DUURZAME TECHNIEKEN

In 2007 werden alle stookinstallaties volledig vernieuwd. Het ITG gaat uit van een levensduur van 20 jaar en voorziet dus om deze voor de volledige site te vernieuwen rond 2027. Het spreekt voor zich dat de vernieuwing die eraan komt het doel heeft om de efficiëntie en de duurzaamheid te verhogen.

Een aantal pistes worden onderzocht om een deel van de technieken te verleggen naar buiten de site, bijvoorbeeld het aansluiten van het verwarmingssysteem op het warmtenet van de stad, of het voorzien van een energiecentral in de vrijgekomen toren van Stynen (waarin tot voor kort het Provinciaal Instituut voor Hygiëne gehuisvest was). Eventueel kan de mogelijkheid onderzocht worden tot heringebruikname van het bassin, dat momenteel buiten werking is, maar vroeger deel uitmaakte van de klimatisatie. Tegelijk moeten we ook verder kunnen en willen gaan dan louter de originele technieken opnieuw in te zetten.

Nieuwe technische installaties zijn noodzakelijk voor de functionering van het monument. Zij bieden een antwoord op de hedendaagse gezondheids- en milieu-eisen en zijn in die hoedanigheid een belangrijke voorwaarde voor de actuele functie van het Instituut voor Tropische Geneeskunde. Omwille van deze eisen en regelgevingen kunnen/mogen bepaalde technische toepassingen niet tot een minimum worden beperkt. Ze moeten echter wel met een zo minimaal mogelijk impact worden geïmplementeerd (minimaliteitsprincipe). Alle technische ingrepen moeten evenwel geworteld zitten in een breed historisch, architecturaal en technisch onderzoek om te kunnen komen tot een

doordachte en consequente ontwerpstrategie.

5.4.3 TUINEN EN OMGEVING

De tuinen en buitenomgeving bieden voor deze stedelijke context een bijzondere kans om extra bij te dragen aan de energieprestaties en regulering van gebouwen en omgeving. De tuinen kunnen nog meer dan nu het geval is een bijdrage leveren aan het thermoreguleren van de gebouwen door o.a. beschaduwning van de gevels in hoogzomer, optimalisatie van de waterhuishouding (opvang en vertraagde afvoer van water, gecontroleerde infiltratie,...), opslag van koolstof in vegetatie en bodem, etc. Ook groendaken kunnen hieraan een bijdrage leveren (zie onderdeel daken).

5.5 VEILIGHEID, GEBRUIK & GEZONDHEID

Het ITG wil voor de gebruikers van de gebouwen een veilige en gezonde omgeving creëren. Volgende punten zijn van belang voor het bereiken van dit doel.

5.5.1 BRANDVEILIGHEID

De huidige indeling van de gebouwen en ruimtes maakt compartimentering en het voorzien van conforme evacuatiewegen niet evident. De aanwezigheid van ventilatieschachten doorheen het gebouw en doorheen de gevels maakt dit extra moeilijk. Momenteel is de opvang van bluswater niet voorzien.

Verder onderzoek is nodig voor het verbeteren van de brandveiligheid. Concrete ingrepen voor het brandveilig maken van het gebouw dienen steeds te worden afgestemd met de brandweer, en dit zowel in het kader van een veilige evacuatie als het behoud van patrimonium.

5.5.2 VALBEVEILIGING

In functie van de valbeveiliging is te onderzoeken of bestaande borstweringshoogtes vandaag overal in orde zijn en of aanvullende bescherming of wijzigingen nodig zijn. Ook bij ingrepen aan buitenschrijnwerk dient steeds rekening gehouden te worden met de geldende normen met betrekking tot borstweringen en eisen voor beglazing.

In functie van onderhoudswerken wil het instituut ook de nodige beveiliging voorzien. Op verschillende daken en gevels zijn al zekeringssystemen aanwezig, deze dienen op sommige plaatsen nog aangevuld te worden.

5.5.3 BINNENLUCHTKWALITEIT & HYGIËNE

De doelstelling is het voorzien van ventilatie in alle ruimtes conform de regelgeving op vlak van gezondheid in functie van de gebruiksfunctie. We verwijzen hierbij ook naar de visie op technieken in het onderdeel 'duurzame technieken'.

5.5.4 AKOESTIEK

Akoestiek is momenteel op veel plaatsen problematisch. Ten eerste is er, voornamelijk aan de kant van de Nationalestraat, omgevingslawaai als gevolg van het drukke stads- en tramverkeer. Onderzoek naar de akoestische isolatie van de gebouwschil zal noodzakelijk zijn om de mogelijkheden tot verbetering af te wegen. Deze opties komen grotendeels overeen met de eerder besproken opties voor het thermisch isoleren van de gebouwschil. Daarnaast zijn

er ook klachten in verband met nagalm. In sommige ruimtes zijn absorberende materialen aangebracht om te veel nagalm te verhinderen, maar dit zijn plaatselijke en soms tijdelijke oplossingen. Er kan bekeken worden of wijziging of toevoeging van materialen deze problematiek kan verhelpen of verbeteren. Oplossingen in functie van akoestiek worden best onderzocht en geëvalueerd per ruimte of ruimtetype.

5.5.5 TOEGANKELIJKHEID

De toegang tot het kliniekgebouw en de toegankelijkheid op het gelijkvloers van de kliniek is verzekerd, maar de toegankelijkheid tot het geheel van het patrimonium is problematisch. Bij uitvoeringen van werken (verbouwing, renovatie) moet de toegankelijkheid in de betrokken delen van de gebouwen verbeterd worden en voldoen aan de eisen.

De algemene leesbaarheid, toegangscontrole en circulatie op de site moet ook verbeterd worden.

5.6 EDUCATIE & COMMUNICATIE

Het Instituut voor Tropische Geneeskunde was en is nog steeds een instelling die een belangrijke onderwijzende functie heeft.

5.6.1 OMGANG MET HET KOLONIAAL VERLEDEN

De oorsprong van het instituut is onlosmakelijk verbonden met het koloniaal verleden van het land, een pagina uit de geschiedenisboeken die door sommigen liefst verzwegen wordt. Het Instituut voor Tropische Geneeskunde, vroeger 'Instituut voor Tropische Geneeskunde Prins Leopold', heeft afstand genomen van dit verleden, niet alleen door de naamswijziging, maar ook door de huidige werking, sterk uitgebouwde internationale banden en samenwerkingen en hulpverlening in het zuiden. In de waarden van het instituut komen onder andere 'gelijkwaardigheid, diversiteit en solidariteit' terug. Toch hecht het instituut belang aan het correct informeren en faciliteren van wetenschappelijk-, cultuur- en kunsthistorisch onderzoek. Dit doen zij onder andere door het openstellen van archieven, maar bijvoorbeeld ook door het voorzien van informatie bij de nog aanwezige koloniaal getinte kunstwerken.

Het instituut is zich bewust van het structureel racisme dat nog steeds overal ter wereld aanwezig is en kijkt ook kritisch naar de eigen werking. Zij richtten een Commissie voor Dekolonisatie op om hun verleden, heden en toekomst onder de loep te nemen.

5.6.2 OPENSTELLEN ERFGOED

Het Instituut voor Tropische Geneeskunde heeft ook als doelstelling om het monument meer open te stellen en het erfgoed te kunnen tonen aan een breder publiek van buitenaf. Momenteel wordt het erfgoed reeds opengesteld tijdens evenementen als Open Monumentendag en Dag van de Wetenschap en op regelmatige basis worden ook gegidste rondleidingen georganiseerd. Het ITG wil graag de mogelijkheid onderzoeken om (delen van) het hoofdgebouw publieker te maken en welke impact dit zal hebben op de organisatie en veiligheid. Hierbij kan ook onderzocht worden of een gedeeltelijke erkenning als Open Erfgoed gepast en/of gewenst is.

5.6.3 ACADEMISCH ERFGOED

Het ITG beschikt over een aanzienlijke collectie academisch erfgoed (bibliotheek, archieven, objecten gebruikt voor wetenschap en onderwijs,...). Een van de doelstellingen is dit erfgoed een geschikte plaats te geven en dit ook publiek toegankelijk te kunnen maken.

6.

Maatregelen.

Dit hoofdstuk bevat concrete instandhoudings-, onderhouds- en restauratiewerken die noodzakelijk zijn om de beoogde beheersvisie en doelstellingen te bereiken. De werken zijn weergegeven in een tabel, waarbij wordt aangeduid of er een vrijstelling van toelating is, op welke regelmaat deze werken uitgevoerd zullen worden en in welke gebouwen ze van toepassing zijn. Bij werken waarvoor sowieso geen toelating aangevraagd dient te worden, wordt in de kolom vrijstelling van toelating "n.v.t." vermeld.

6.1 PLAN VAN AANPAK

Door regelmatig onderhoud is de algemene staat van de gebouwen relatief goed. Voor onderhoud- en herstellingswerken kunnen erfgoedpremies via standaardprocedure gebruikt worden. Maatregelen en ingrepen in functie van de andere doelstellingen, worden in eerste instantie afgetoetst in het parallel lopende masterplan. Na finalisatie van dit plan kan een verder traject worden uitgestippeld.

Tabel met de concrete instandhoudings-, onderhouds- en restauratiewerken die noodzakelijk zijn om de beoogde beheersdoelstellingen te bereiken

AARD DER WERKEN		VRUJSTELLING TOELATING	REGELMAAT	site & tuin	155 hoofdgebouw	433 polikliniek	431 directeurswoning	002 stookplaats	004&006 labo's
ALGEMEEN									
WERFINRICHTING									
01	stellingen, steigers, bouwliften, kranen, voorzieningen voor bescherming van te vrijwaren bouwonderdelen <i>(enkel betoelaagbaar voor werken in functie van instandhouding, onderhoud en herstel van de erfgoedwaarden)</i>	n.v.t.	-	•	•	•	•	•	•
DRINGENDE WERKEN									
<i>herstellings- of instandhoudingswerken die in de verslagen van Monumentenwacht als dringend worden aangeduid, uitvoering volgens de voorschriften van Monumentenwacht</i>									
02	veilig stellen van de brandladders <i>verankeringen en bevestigingen waar nodig herstellen, ontroesten waar de stabiliteit in het gedrang komt,...</i>	n.v.t.	eenmalig	•	•	•	•	•	•
03	verankeringspunten plaatsen op het hellend dak boven het labogedeelte van het hoofdgebouw <i>i.f.v. veilige inspectie en onderhoud</i>	nee	eenmalig	•					
04	kleine plaatselijke herstellingswerken aan daken - herstellingen dakbedekkingen uit roofing, zink, koper - herstel van aansluitingen - herstel van gootbekledingen - vrijmaken afvoeren	n.v.t.	wederkerend, zie verder	•	•		•		
<i>Bovenstaande zijn de werken die op korte termijn uitgevoerd dienen te worden. Voor onderstaande werken wordt de regelmaat bepaald op basis van de noodzaak. Per punt wordt de regelmaat van de inspectiemomenten aangeduid. Uit deze regelmatige inspecties blijkt welke onderhoud- en herstellingswerken noodzakelijk zijn.</i>									
SITE									
TUIN & OMHEINING									
<i>Onderstaande artikels zijn steeds met behoud van oorspronkelijke materialen en afwerkingslagen, d.w.z. naar origineel model, tenzij specifiek anders aangegeven.</i>									
restauratie baksteen- en natuursteenmetselwerk <i>zie verder</i>									
restauratie ijzeren gevelelementen <i>zie verder</i>									
restauratie tuin & buitenaanleg									
05	inspectie en eventuele onderhoudswerken van de buitenaanleg en beplanting mogelijke onderhoudswerken	n.v.t.	jaarlijks volgens noodzaak	•					
05.1	- snoeien van bomen, struiken en hagen	n.v.t.		•					
05.2	- maaien van gras	n.v.t.		•					
05.3	- heraanplantingen of aanvullingen van planten	n.v.t.		•					
05.4	- lokaal herstel of aanvullen van verhardingen en halfverhardingen	n.v.t.		•					
05.5	- lokaal herstel van lage tuinmuurtjes en verhogingen	n.v.t.		•					
GEBOUWEN									
BUITENSCHIL									
<i>Onderstaande artikels zijn steeds met behoud van oorspronkelijke materialen en afwerkingslagen, d.w.z. naar origineel model, tenzij specifiek anders aangegeven.</i>									
GEVELS									
restauratie baksteen- en natuursteenmetselwerk									
06	inspectie en eventuele onderhoudswerken van de gevels, tuinmuren en (bovendakse) schouwkanalen. mogelijke onderhoudswerken	n.v.t.	6-jaarlijks volgens noodzaak	•	•	•	•	•	•
06.1	- zachte gevelreiniging met stoom of warm water onder middelhoge druk	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
06.2	- plaatselijk vervangen van bakstenen (roomkleurige Silezische baksteen in kruisverband, plaatselijk afgewisseld met gele & oranje baksteen in decoratief patroon)	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
06.3	- inclusief herstellen van ontblote roestige ijzeren voegwapening	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
06.4	- lokaal herstel natuursteen (waterlijsten, raamomlijstingen, raamdorpels, plinten, decoratieve elementen, bekroningen, dekstenen, buitentrappen...) d.m.v. reparatiemortel, inzetstukken, vervangingen etc., steeds zo behoudsgezinnd mogelijk	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
06.5	- herstel (voeg)mortel	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
restauratie ijzeren gevelelementen									
07	inspectie en eventuele onderhoudswerken aan diefijzers, tuinhekken, verluchttingsroosters, brandladders. mogelijke onderhoudswerken	n.v.t.	6-jaarlijks volgens noodzaak	•	•	•	•	•	•
07.1	- ontroesten en herschilderen van ijzeren gevelelementen	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
07.2	- reconstructie van ontbrekende ijzeren gevelelementen	n.v.t.		•	•	•	•	•	•

		VRUJSTELLING TOELATING	REGELMAAT	site & tuin	155 hoofdgebouw	433 polikliniek	431 directeurswoning	002 stookplaats	004&006 labo's
BUITENSCHRIJNWERK									
restauratie houten buitenschrijnwerk									
08	inspectie en eventuele onderhoudswerken aan houten ramen en deuren. mogelijke onderhoudswerken	n.v.t.	6-jaarlijks volgens noodzaak	•	•	•	•	•	•
08.1	- plaatselijke houtherstellingen	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
08.2	- onderhoud en plaatselijke vervangingen van hang- en sluitwerk	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
08.3	- vervangen van gebroken beglazing	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
08.4	- vernieuwen van mastiek	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
08.5	- plaatselijke herstellingen aan glas-in-lood (herloten, vervangingen van bindloodjes)	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
08.6	- volledige vervanging van schrijnwerk indien in echt slechte staat	nee		•	•	•	•	•	•
08.7	- herschilderen van houten onderdelen na goedkeuring kleur door de erfgoedconsulent	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
09	kleuronderzoek originele ramen en deuren	nee	eenmalig	•	•	•	•	•	•
DAK									
restauratie dakstructuren									
10	inspectie en eventuele onderhoudswerken van houten, stalen en betonnen dakstructuren. mogelijke onderhoudswerken:	n.v.t.	10-jaarlijks volgens noodzaak	•	•	•	•	•	•
10.1	- herstel en vervanging van houten dakonderdelen	nee		•	•	•	•	•	•
10.2	- behandeling van houten dakstructuren met een beschermende laag tegen insecten en schimmels	nee		•	•	•	•	•	•
10.3	- herstel en vervanging van metalen spanten en structurele onderdelen	nee		•	•	•	•	•	•
10.4	- ontroesten en herschilderen van metalen dakstructuren	nee		•	•	•	•	•	•
10.5	- herstel en vervanging van betonnen dakonderdelen	nee		•	•	•	•	•	•
10.6	- behandeling betonrot en plaatselijk betonhetsel met aangepaste mortels	nee		•	•	•	•	•	•
restauratie daktimmerwerk									
11	inspectie en eventuele onderhoudswerken van houten kepers, bebording, kroonlijsten, gootonderdelen. mogelijke onderhoudswerken:	n.v.t.	6-jaarlijks volgens noodzaak	•	•	•	•	•	•
11.1	- vervangen van ingerotte delen	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
11.2	- herschilderen van houten onderdelen na goedkeuring kleur door de erfgoedconsulent	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
12	kleuronderzoek kroonlijsten	nee	eenmalig	•	•	•	•	•	•
restauratie dakbedekking									
13	inspectie en eventuele onderhoudswerken van dakbedekkingen op hellende daken. mogelijke onderhoudswerken:	n.v.t.	2-jaarlijks volgens noodzaak	•	•	•	•	•	•
13.1	- plaatselijke herstellingen van dakbedekkingen en aansluitingen	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
13.2	- zinken dakbedekkingen: vernieuwen van dakbedekking en alle aansluitingen	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
13.3	- bij einde levensduur: vervangen van dakbedekkingen door eenzelfde materiaal voor alle hellende daken	nee	eenmalig	•	•	•	•	•	•
14	inspectie en eventuele onderhoudswerken van dakbedekkingen op platte daken. mogelijke onderhoudswerken:	n.v.t.	2-jaarlijks volgens noodzaak	•	•	•	•	•	•
14.1	- plaatselijke herstellingen van dakbedekkingen (roofing, rubber, kiezels op pvc,...) en aansluitingen	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
14.2	- bij einde levensduur: vervangen van dakbedekkingen door eenzelfde materiaal voor alle platte daken <i>optie groendaken te onderzoeken naar stabiliteit, visuele impact, impact op energieprestaties</i>	nee	eenmalig	•	•	•	•	•	•
15	plaatsen van de nodige verankeringspunten i.f.v. onderhoud daken - ankerpunten/klimhaken/ladderhaken/veiligheidslijnen volgens de richtlijnen van Monumentenwacht	nee	eenmalig	•	•	•	•	•	•
restauratie regenwaterafvoer									
16	inspectie en eventuele onderhoudswerken van gootbekledingen, regenwaterafvoeren, eindstukken. mogelijke onderhoudswerken:	n.v.t.	2-jaarlijks volgens noodzaak	•	•	•	•	•	•
16.1	- plaatselijke herstellingen	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
16.2	- vervangen van bakgootbekledingen uit koper en zink	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
16.3	- vervangen van regenwaterafvoeren uit koper en zink	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
16.4	- vervangen van gietijzeren eindstukken	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
16.5	- schoonmaken van goten en afvoeren	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
INTERIEUR									
restauratie binnenafwerkingen									
17	inspectie en eventuele onderhoudswerken van vloerafwerkingen. mogelijke onderhoudswerken:	n.v.t.	10-jaarlijks volgens noodzaak	•	•	•	•	•	•
17.1	- plaatselijke herstellingen keramische tegelvloeren en plinten: vervangen of herplaatsen van gebarsten tegels, vernieuwen van voegen	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
17.2	- plaatselijke herstellingen eikenhouten visgraatparkets en plinten: herplaatsen latjes, herbevestiging nageltjes, opschuren en vernieuwen afwerkingslaag	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
17.3	- plaatselijke herstellingen en vervangingen van tussendorpels	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
17.4	- vernieuwen afwerkingslagen op visgraatparkets	n.v.t.		•	•	•	•	•	•

AARD DER WERKEN		VRUJSTELLING TOELATING	REGELMAAT	site & tuin	155 hoofdgebouw	433 polikliniek	431 directeurswoning	002 stookplaats	004&006 labo's
18	inspectie en eventuele onderhoudswerken van wandafwerkingen. mogelijke onderhoudswerken:	n.v.t.	10-jaarlijks volgens noodzaak	•	•	•	•	•	•
18.1	- plaatselijke herstellingen wandpleister	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
18.2	- indien in zeer slechte staat: afkappen en vernieuwen wandpleister	nee		•	•	•	•	•	•
18.3	- plaatselijke herstellingen en vervangingen van marmeren lambriseringen, raam- en deuromlijstingen en venstertabletten	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
18.4	- plaatselijke herstellingen en vervangingen van eikenhouten lambriseringen, raam- en deuromlijstingen en venstertabletten	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
18.5	- plaatselijke herstellingen keramische wandtegels: vervangen of herplaatsen van gebarsten tegels, vernieuwen van voegen	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
18.6	- herstellingswerken aan omkastingen van technieken	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
18.7	- vernieuwen afwerkklagen op houten wandafwerkingen	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
18.8	- herschilderen van wanden na goedkeuring kleur door de erfgoedconsulent	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
19	kleuronderzoek wanden	nee	eenmalig	•	•	•	•	•	•
20	inspectie en eventuele onderhoudswerken van plafondafwerkingen. mogelijke onderhoudswerken:	n.v.t.	10-jaarlijks volgens noodzaak	•	•	•	•	•	•
20.1	- plaatselijke herstellingen plafondpleister, moulures en uitgewerkte cassettes: herstel van haarbarstjes en scheuren, herpleisteren, herstellingen aan pleisterwerkdragers	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
20.2	- indien in zeer slechte staat: afkappen en vernieuwen plafondpleister	nee		•	•	•	•	•	•
21	plaatselijke afbraak recente afwerkingen (linoleum, verlaagde plafonds,...) i.f.v. inspectie achterliggende afwerk	n.v.t.	indien nodig	•	•	•	•	•	•
restauratie binnenschrijnwerk									
22	inspectie en eventuele onderhoudswerken van houten binnendeuren en -ramen, deur- en raamlijsten, vaste ke mogelijke onderhoudswerken:	n.v.t.	10-jaarlijks volgens noodzaak	•	•	•	•	•	•
22.1	- plaatselijke houtherstellingen	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
22.2	- onderhoud en plaatselijke vervangingen van hang- en sluitwerk	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
22.3	- vervangen van gebroken beglazing	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
22.4	- vernieuwen van mastiek	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
22.5	- herschilderen van houten onderdelen na goedkeuring kleur door de erfgoedconsulent	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
23	kleuronderzoek origineel binnenschrijnwerk	nee	eenmalig	•	•	•	•	•	•
restauratie binnentrappen									
24	inspectie en eventuele onderhoudswerken van binnendeuren en -ramen en deur- en raamomlijstingen. mogelijke onderhoudswerken:	n.v.t.	10-jaarlijks volgens noodzaak	•	•	•	•	•	•
24.1	- plaatselijke herstelling van gebarsten marmer en herbevestiging van losse delen	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
24.2	- plaatselijke herstellingen, behandeling en herschilderen van metalen trapleuningen en borstweringen	nee		•	•	•	•	•	•
restauratie technieken									
25	inspectie en eventuele onderhoudswerken van verlichtingsarmaturen. mogelijke onderhoudswerken:	n.v.t.	10-jaarlijks volgens noodzaak	•	•	•	•	•	•
25.1	- plaatselijke herstellingen aan metalen ophangsystemen en glazen onderdelen	n.v.t.		•	•	•	•	•	•
restauratie kunstwerken									
26	inspectie en eventuele onderhoudswerken van schilderijen.	n.v.t.	10-jaarlijks volgens noodzaak	•	•	•	•	•	•
26.1	- conserverende maatregelen of restauratieve ingrepen aan schilderijen, te bepalen door specialist	nee		•	•	•	•	•	•

7.

Opvolging & Evaluatie.

De gebouwen van het Instituut voor Tropische Geneeskunde zijn, na decennia lang gebruik, nog steeds in goede staat. Het instituut is eigenaar van de gebouwen en volgt de staat van de infrastructuur zelf op. Zij hebben hiervoor een eigen technische dienst. Bijkomend doen ze beroep op inspecties van Monumentenwacht. Men plant in de toekomst dit beleid verder te zetten. Voor onderhouds- en herstellingswerken kunnen de nodige standaardpremies aangevraagd worden. Via deze weg wordt het Agentschap Onroerend Erfgoed op de hoogte gehouden van de geplande werken.

Verder dient een onderhoudslogboek bijgehouden te worden dat een overzicht bevat van de werkzaamheden die uitgevoerd worden.

